POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. I. | U ZAGREBU, 21. OŽUJKA 1930. | BR. 1.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

SADRŽAJ: **Ernest Radetić**: Pismo malim Istranima. — **Jos. A. Kraljić**: Molba malih Istrana (pjesma). — **Jos. A. Kraljić**: Popuhnul je... — **Jos. A. Kraljić**: More. — **Ernest Radetić**: Zlatno srce malo Vidico. — **Jos. A. Kraljić**: Rastanak. — **Jos. A. Kraljić**: U Divić-gradu. — **Jos. A. Kraljić**: Suze Istre (pjesma). — **Razno. — Veseli kutić. — Zagonetke. — Naši velikani**: Dr. Matko Laginja.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB i JOSIP A. KRALJIĆ, SPLIT.

MALI ISTRANIN

GOD. I. ZAGREB, 21. OŽUJKA 1930. BR. 1.

Dragi moji mali Istrani, dragi moji sirotići!

Jeste li ikad gledali, kako se svake večeri sunce spušta na zapadu sve niže i niže, da utone negdje u kraju dalekom, a nas ostavi u mraku? Znam, jeste, gledali ste i sigurno začuđeni pitali, kuda li se to lijepo ono, jarko i sjajno sunce skriva na počinak. Kakve li su to bajne zemlje tamo na zapadu, u kojima zlatno sunašce lijega, kakovi tamo ljudi žive i imade li i tamo dobre, živahne i glagoljave dječice?

Znam i to, da je već svaki od vas čuo od dobrog svog tatice i drage majčice odgovor: »Bajna ona zemlja, u kojoj zlatno sunce lijega na počinak, naša je. U njoj se rodismo mi i oci naši i djedovi naši stari, ona je naša nikad zaboravljena draga domovina, tamo je Istra naša!«

Na takav ste se odgovor, vi, dragi moji mali prijatelji, iznenadili: »Naša zemlja, naša Istra? Ta mi je ne poznamo, ne sjećamo je se. Mnogi se od nas čak ni rodili nijesu u njoj!«

A ipak, znajte, da je ono vaša zemlja, vaša draga domovina. Da znate samo kako je divna ta krasna sunčana zemlja. Da znate, djeco dobra, kako smo je teško plačući, ostavljali mi, oci vaši. Čarna je zaista! Sve naokolo oplakuje je plavo žuboreće more. Mali joj srebropjeni valići zapljuskuju žale, ribice svjetlucavih ljuska praćakaju se uz obalu, sve tamo od ušća Soče, od Trsta do Pule s jedne i unaokolo do Rijeke s druge strane. Uz more se po klenovima penje vinova loza, na kojoj se njišu krupni slatki grozdovi, lelijaju se čempresi, treperi lišće cvjetnog badema i krupnog lješnjaka, savijaju se kvrgave grane smokava pod te žinom slasnog ploda, divne lovorove šume mirišu opojnim mirisom. Po lugovima skakuću ptičice i pjevaju.

Ponešto dalje od mora izviruje iz šikarja, propinje se iz rodne zemlje, svjetluca i žari na suncu sivi naš i tvrdi istarski stanac kamen. Diže se sur i ponosan, stvara čitave neprohodne bedeme, hridine, pećine i špilje. Da vam je, djeco, vidjeti te divne špilje: Vani žari i pali žarko ljetnje sunce, a u špilji divna hladovina. Ti klikneš i zapjevaš, a iz tisuću ti se udubina oglasi mnogostruka jeka. U mračnijim udubinama mirno spavaju čitava jata neopasnih šišmiša. Sa svodova visi na tisuće i tisuće kamenih svijeća svih mogućih oblika, niz koje se cijedi i kaplje voda...

Kad si se u špilji osvježio, pa izideš na topli sunčani dan nailaziš na novi život. Ptičice lijeću oko tebe, skakuću s grane na granu ljubo-

pitno te promatrajući, crni ti kos veselo zafićukne, zobne zrnce drenjule, gloga ili kupine i veselo prhne do gnijezda u grmu, gdje mu spavaju mlađi kosići. U šikarju zvone zvonca, pasu volovi, na tratini bleji jagnjad, na oranici pjeva momak, preoravajući rumenu zemlju...

Ljepote naše Istre: Slatina u Opatiji.

Takva je eto divna vaša domovina Istra. Oh, da vam je vidjeti sve ljepote, koje sakriva u čarobnim svojim njedrima.

I, vidite, mali moji prijatelji, dok smo mi bili maleni kaošto ste sada vi, mi smo po njoj šetali, skakutali i cvrkutali, kao mali živahni vrapčići, pjevali smo i živjeli slobodni kao ptice u zraku. A kada smo poodrasli i rodili vas, nježno smo vas kao najdragocjeniji teret nosili na rukama po tim divnim lugovima, po poljanama cvjetnim i oranicama rumenim. Dobre su vaše majčice plele

vijence i kitice iz najljepšeg poljskog cvijeća i ovjenčavale njima pramove zlaćanih vaših glavica, polijegale vas u hladovinu i pjevuljile vam tihano najslade uspavanke, nježno vam tepajući najljepša imena. Da znate, djeco draga, kako su to bili divni časovi, kako blažena vremena. dok ste se vi koprcali u naručajima našim ili valjuškali na zelenoj tratini, a mi smo orali duboke brazde, trgali krupne grozdove s loza ili kosili bujnu travu s zelenih livada, svakog se časa navraćajuć do vašeg ležaja, da vas pogladimo i pomilujemo.

Bijaste još sasvim maleni, ali sretni, zajedno s nama u onoj našoj divnoj zemlji, u onoj našoj obožavanoj Istri, najdražoj domovini našoj..

I o toj će eto krasnoj zemlji, da vam priča ovaj vaš »Mali Istranin«. Primite ga s ljubavlju i slušajte njegovo pričanje, često misleći na tu divnu zemlju dragu domovinu otaca vaših. To Vas moli Vaš

Ernest Radetić.

Molba malih Istrana.

Otvarajte, braćo draga,
Vaša srca, vaše dveri,
— Otvarajte, pogledajte
Vaše sine, vaše kćeri.

*

Daleko su naša sela,
Naše crkve i zvonici,
Daleko su naša groblja —
Naši dragi spomenici...

*

Još nam samo suza osta,
Vajno srce, duša bistra,
A u srcu slika Njena —
Naša zemlja — naša Istra!

*

Smilujte se, darujte nam
Mrvu sunca s vaše grude,
Da nam srce ne utrne,
Da nam Istri lakše bude.

*

A kad iskra plamom plane
I otopli srce vruće —
Poslat ćemo orle bijele,
Da joj kliknu uskrsnuće!

Jos. A. Kraljić.

Popuhnul je...

Mali Branko leži već nekoliko dana teško bolestan. Razbolio se, kad su dojavili majci, da je izgubio oca na dugo vrijeme. Majka je dugo plakala i on nije mogao da preboli teški gubitak oca i gorke majčine suze. Dva dana sjedio je za ognjištem i jecao. Nadošla i ognjica. Bijedni Branko nije već znao za sebe. Istom šesti dan, kad je ognjica popustila, otvorio je svoje velike modre oči i zapitao tiho:

— Mamice...

— Srce moje!

— Gdje je tata?

— Tamo... tamo... Vratit će se... Smiri se, dijete moje... Otišao je pjevajući našu pjesmu.

— Našu pjesmu!... Dječak se malko zamislio, a onda zapjevao tiho i iznemoglo:

Popuhnul je tihi vjetar
I odnesal Mari krunu...

Majka je okrenula lice od maloga bolesnika krijući pred njim suze, koje su joj kapale niz lica.

Pjesmica je bolno odjekivala u dugom, praznom hodniku sirotinjske kućice i gubila se kroz začađani prozorčić u tišinu hladnoga zimskoga jutra.

Branko odjednom zamukne, pridigne malko svoju lijepu glavicu i zagledav se kroz prozor uzdahne:

— Snijeg, majko!... Hoće li tati biti zima na onom otoku?...

— Ne će, dušo moja... Tata će doći...

— Kad ogrije naše sunce?... Je li, mamice?...

— Da.

— Ogrijat će ono, tata je tako rekao... Ah, lijepo mora da je to naše sunce!... Pogledaj, majko,... možda je već ogranulo!...

Uboga mati primakne se prozoru i dršćućom rukom odstrani zavjesu zagledav se u bijeli smrznuti vrhunac Učke. A onda uzdahne:

— Nema ga jošte...

— Nema ga, majko!... Al doći će... i ogrijati... Tata je tako rekao, — šaptao dječak, a onda spustio umorno glavicu na jastuk i nastavio svoju pjesmicu tiho, tiho:

Volila bih se utopiti,
Neg Morova ljuba biti!...

Majka spusti zastor, izide iz sobe i zaplače ..

Jos. A. Kraljić.

More.

Jeste li kada vidjeli naše more. Ono lijepo modro more, što oplakuje naše obale od Soče do Pule, od Sušaka do Bojane. Jeste li ga vidjeli? Zar nije u vama krv najednom prostrujila jače i naglije? Nijeste li osjetili, da ste na rastvorenim vratima, na izlazu u široki svijet, na krajnjoj grudi toli mile i drage vam otadžbine?

Jest, vi ste ga vidjeli! I gledali ste ga, kad je snivalo mirno i tiho poput tihe sanljive noći, glatko i bistro poput vedre zjene mladosti, mirišljivo i svježe poput svježeg zadaha života. Gledali ste ga u njegovoj neopisivoj ljepoti, kako se kupa i prelijeva u sjaju zraka ranoga sunca na cvjetnim obalama našega Jadrana.

Čarno je more naše!

Gledali ste ga i pjevali mu pjesmu sreće i zanosa; pjesmu mladosti, nade i čeznuća; pjesmu uskrsnuća na srcem posvećenom i krvlju otkupljenom žalu otaca i djedova vaših.

I vidjeli ste, kako se more budi, kako mrežucka svoje lijepo modro lice u sitne nabore, kako poigrava, žamori i ćarlija uljuljano i razdragano blagim osmijehom mekanog zefira. A onda si posipalo grudi biserjem, da vas očara svojom dražesti, svojim prvim cvjetovima na pomolu života.

Divno je more naše!

I sve jače i jače nadimale mu se modre grudi. Nad širokim brazdama dizali se humci sa bijelim snježnim vršcima. Livada ljerova bijelih preorana hirovima vjetra! Cvatu cvjetovi, a more pjeva. Pjeva sve glasnije pjesmu uzbuđenja, pjesmu života; uzdiže se i udara o mrke zatravljene hridi na mrtvim obalama posipavajuć im sive dolame bijelim laticama ocvalih ljerova i bisernim suzama zanosa i sjete.

Tajanstveno je more naše!

I gledali ste dalje.

Iz daljina dopirao huk i zvižduk. — Dolazi more golemo, more snage i srdžbe. Buči i prosiplje gromade uskipjele vode. Prokopava duboko i nadbacuje se dolamom dižuć je visoko, visoko u tamnoj zapjenušenoj modrini. Valja se i prolazi kao avet uz silan urlik užasa. Na obalama udara ludo o oštre grebene i vrletne hridi. Trese ih i lama, ruši i obara prepreke, nadbacuje debele kapi nad izgorjele litice, goni i izbacuje mrtve alge, što ih je u svojoj neobuzdanoj žestini pokosilo na izrovanom dnu.

A vjetrovi zvižde sve jače, kolju se nad njime, gužvaju ga i motaju, prosiplju po njemu strelovite srhove, guste i crne, hirovite i ledene .More bijesni, hrva se, vrije i u nekom ludilu dimi, prši, propinje se i urla kao neman u smrtnome strahu.

Gordo je more naše!

A onda se polako smiruje, pobire rastrganu i razbacanu haljinu, krpi je i gladi,... sve mirnije,... sve tiše i tiše, da i opet usne u svom čaru, u cijeloj svojoj ljepoti na zatravljenim obalama našega Jadrana.

Velebno je i sveto more naše! Naše, od Soče do Pule, od Sušaka do Bojane!

Jos. A. Kraljić.

Zlatno srce male Vidice.

Mala Vidica nije se rodila u Istri. Svijetlo je svijeta ugledala u trošnoj jednoj baraci u gradu Zagrebu, kuda se sklonio siromašni njezin otac. Tamo je pod Učkom ostavio bijelu kućicu i nekoliko dolaca, u koje je golim rukama nanosio zemlju. Ovdje je radio u tvornici, boraveći po vazdan u prašnim radionama, udišući teški zagušljivi zrak.

I Vidica je često čula, kako se njezin tatica uveče, kad bi se kući vratio, tuži mami: »Ugušit ću se. Nesnosan je to zrak! Pusta moja Ćićarija!«

A mama bi ga tješila, skidala bi mu teške cipele i donosila čistu košulju da se preodjene. Za večerom zapodjevali bi tata i mama razgovor. Mnogo su govorili o ostavljenoj domovini, često su spominjali jasno plavo nebo i modru glavu neke lijepe gore, koju su nazivali Učkom.

Mala je Vidica slušala i svakog se časa uplitala u razgovor. A dobri bi je tatica posjedao na koljeno i pričao joj o visokim planinama, o silnim gromadama ćićarijskog kamena, kakvog ovdje u velikom ovom gradu ni za lijek nema, pričao o čistim kućicama, stadima ovaca i bijelih janjaca... »Bijasmo siromašni, dijete drago, ali sretni«, završavao bi svoje pričanje. A Vidica je već poznavala tu lijepu Istru, očevu domovinu svu, poznavala je svaki njezin kamen, znala koliko je kuća u očevu rodnom selu, kako se zovu susjedi, a kako njihova mala djeca, premda nikoga od njih a ni Istre drage nikad još vidjela nije.

Danas bijaše nedjelja. Tatica nije radio u tvornici i bio je čitav dan s njome. U jutro ju je oprao i preodjenuo i poveo je u crkvu. Poslije podne ju je uzeo za ručicu i odšetao s njome nekud daleko izvan grada. Odoše u posjete staroj bakici, koja je s drugim svojim sinom, a bratom Vidičina tate, stanovala negdje na Pongračevom. Stara se je bakica igrala s njome cijelo poslije podne, nosila je na rukama i pričala joj. Tatica je razgovarao sa stricem, a bijaše došlo još i mnogo drugih ljudi iz susjedstva. Svi su oni bili Istrani i razgovarali su samo o Istri, o Učki, o moru, o Ćićariji i braći, koja su ostala dolje.

Bilo je već kasno, kad su se vraćali kući. Vani bijaše hladno. Zimska je večer bila vedra. Snijeg, koji se danju bio malo otopio sada se ponovno zamrzao, pa je škripao pod njihovim koracima.

»Tatice«, oglasi se najednom mala Vidica, »ja sam umorna. Molim da me malo poneseš!«

»Umorna je moja Vidica?« začudio se tata. »Ja bih te, dijete, ponosao, ali se bojim smrznut će ti se nožice, ako ne hodaš!«

»Ne će, tata, ti ćeš mi ih umotati«.

»Vidi, vidi, malu nevaljalku, sad joj moram još i nožice grijati«.

»Tatica je dobar!« reče mala Vidica i obujmi ga obim ručicama za jednu nogu, tako da je morao stati.

Prignuo se, primio djevojčicu i dignuo je u naručaj. Neko su vrijeme koracali šuteći.

»Tatice, meni je hladno, ogrni me svojim kaputom!«

»Siroče moje, hladno ti je?« govorio je tata i već je otkopčao kaput i turao malo svoje čedašce pod kaput, kao kad kvočka sakriva pile pod toplo krilo.

»Je li ti još hladno, dijete moje?« pitao je tata.

»Nije više, dobro mi je,« odgovori Vidica skutriv se, da joj se jedva vidio nosić ispod kaputa.

Tata je koracao lagano i odmjereno. Snijeg je pucao škripeći pod njegovim teškim radničkim cipelama. Zvijezdice su treperile na jasnom nebu.

»Tatice, bi li se ti rado vratio u Istru?« prisjeti se najednom i upita mala Vidica.

»Bih, dijete, — a zašto sad najednom to pitaš?«

»A ne smiješ?«

»Ne smijem, srce drago!«

»A bih li ja smjela, tatice onamo?«

»Ne možeš ni ti sada...«

»A kada budem velika, hoću li tada smjeti?«

»Hoćeš, dušice, tada ćeš ti sigurno već moći.«

Razgovor je na čas utihnuo. Večer je bila tiha. Gradska se buka smirila. U to se začuje soptanje vlaka, koji je nekud jurio.

»Tatice«, ponovno će mala Vidica, »ja znam na koju je stranu Istra!«

»Hajde da vidim, znadeš li, kaži na koju?«

Djevojčica ispruži ručicu ispod toplog tatinog kaputa i pokaza prema sjeveru: »Tamo je!«

»Nijesi pogodila, dušice, tamo nije Istra!«

»Ali onda je tamo, na onu stranu,« reći će Vidica i pruži opet ručicu ispod kaputa, no i ovajput u krivom pravcu.

»Nije, srce, tamo je Dalmacija...«

»Onda tamo...«

»Ne, ni tamo nije...«

»Ali tamo je sigurno«, opet će djevojčica, ali i opet u krivom smjeru.

»Nije, ne znaš ti, milo moje, gdje je Istra!«

»Znam tatice. Sada ću sigurno pogoditi: evo ovdje je Istra!« odvažno će Vidica...

»Gdje? Ne vidim ručice, dijete?!«

»Ne vidiš znam, tatice, ali daj amo tvoju ruku, da ti pokažem«. Tata pruži ruku, a djevojčica je pritisne sebi na grudi.

»Nijesam li pogodila?« slavodobitno će mala. »Nije li ovdje Istra?«

Tatici je zadrhtala ruka od ganuća. Pod teškom je i žuljavom rukom osjetio kucanje malog jednog srca, sitno, užurbano, poput kucaja zlatne male urice.

A mala je čvrsto pritisnula tatin prst na svoje srce.

»Ovdje je naša Istra, tatice, za ne da sam pogodila?«

»Pogodila si, pogodila, dušo. Tu je zaista Istra u zlatnom srcu moje male Vidice.«

Prigne se i žestoko je poljubi u mekane rumene obraze, a suza iz očiju orosi djevojčino čelo...

U to su već bili i kod kuće, na vratima trošne barake na Ciglani.

Mamica ih je već dugo očekivala i začuv njihov razgovor izišla im ususret. Preuzela je Vidicu iz očeva naručaja i čvrsto je pritisnula na svoje grudi. A kada joj je još tata ispričao, kako je Vidica pogodila, gdje se nalazi Istra, majčina se je radost podvostručila i ona joj obaspe lišca toplim cjelovima.

U male je Vidice, koja nikada ne zaboravlja Istre, odista zlatno srdašce!...

Ernest Radetić.

Rastanak.

Majka ga je suzom u oku otpratila daleko izvan sela. Nije znala kako da se rastane s njime, koji joj je jedini i najmiliji na svijetu. Istom tamo, gdje se put naglije spušta u dolinu Mirne zaustavi se i zagrliv ga grčevito progovori:

— Idi, dijete moje, i Bog neka ti bude u pomoći. Idi i ne zaboravi na majku i na zemlju, u kojoj si se rodio. U njoj ti je sve najljepše i najmilije, što ćeš uzalud tražiti u svijetu.

— Neću, majko, neću te zaboraviti! — mucao mali Vlatko oviv joj ruke okolo vrata. A neću zaboraviti ni na kućicu oca moga, ni na moje drago selo, u kojemu mi je bilo tako lijepo, tako milo... Ah, selo moje!.

Kod tih riječi izvuče dječak rupčić iz džepa i obrisav si suze stane njime mahati prema onoj strani, gdje se je na brežuljku bijelilo pitomo seoce obasjano prvim zrakama ranoga zimskoga sunca.

— Pozdravi mi, dijete, sve naše tamo i sve im kaži...

— Hoću, majko, sve ću im reći!... jecao dječak cjelivajući uzdrhtale usne svoje uboge majke.

— A kad izučiš škole, kad poodrasteš,... vrati se, dijete moje!.. Vrati se!... Tvoja majka molit će za tebe i iščekivat te sa čeznjom u duši...

— Vratit ću se!... uzdahne Vlatko i dohvativ svježnjić, koji mu je do tada ležao na putu, zagrli još jednom majku i uputi nizbrdo okrećući se i mašući joj rupčićem nakvašenim njegovim gorkim suzama.

Majka je dugo stajala na istom mjestu zagledav se ko okamenjena za svojim jedincem, koji je odlazio u zemlju, za kojom je toliko čeznuo. A kad joj je izmakao oku i ušao u gustu šumicu nad zelenim morem, sklopi ruke i dignuv oči k nebu, zarida gorko.

Jos. A. Kraljić.

U Divić-gradu.

Divić-grad bio je obasjan blijedim mjesečevim svijetlom. Stare zidine naličile su u noći velikom srebrnom vijencu potrganih i ispreki danih grančica. Ispod vijenca debela sjena, a u sjeni željezna ograda sa rasvijetljenim vršcima. Bura duvala i tresla granjem u obližnjem perivoju. Granje se sagibalo i cvililo ko da tuži za dječakom, koji je tuda prolazio stisnutih ramena, rastužen i zaplakan. Ubogi Pero ostao je bez službe. Tri je mjeseca vjerno služio, trudio se i znojio, a večeras ga pekar Romeo otjerao ko pašče, razgoropadiv se na njega:

— I ti još hoćeš da budeš Hrvat, ti... u ovoj zemlji...

— Rodila me Hrvatica, šjor Romeo, pa ne mogu biti drugo! — usudi se ubogo dijete.

— Rodila te čobanka, izrode jedan! — uzavri gospodar, otvori vrata i pokaza mu put. — Napolje, ovdje ti nema mjesta!

Pero izide iz pekarova stana ne znajući kud će i što će. Dugo je lutao ulicama i zavirivao kroz rasvijetljene prozore u tople kavane i kuhinje. Večere nije ni okusio. Gladan je i žedan. Ljudi prolaze pokraj njega, ali se na nj nitko ne osvrće. Ta tko da se brine za ono sitno i odrpano dijete... Pero izide iz vreve i uputi širokom ulicom. Poći će kući, hodat će cijelu noć i doći u svoje selo. Ali bura zviždi i probada mu kroz poderanu košuljicu do u kosti. Pokraj Divić-grada otimlje mu dah. Ne može dalje. Smrznuo bi se. Prenoćit će negdje dok razdani. I potraživ kutić ispod one željezne ograde, zguri se i usne.

Usred Divić-grada gorila vatra. Plamen lizao joj kroz široke otvore visoko nad mirinom. Tutanj! Iz vatre dizao se gorostas i postajao sve veći i veći. Na glavi mu kruna, a u ruci teška topuzina. Oči mu krijese ko u risa. Nemiran je, ogledava se i mrgodi, a onda vikne:

— Gdje si?

— Hu, huhuhu! — oglasi se sovuljaga iz rupe i preleti na vrh mirine.

— Tražim te svuda, a ti se skrivaš! — ražesti se gorostas i zavitla topuzinom i baci je u vis.

— Hu, huhuhu! — vrisne ptičurina i poleti dalje. Na njen očajni krik doletjela sa svih strana gusta jata sovuljaga. Huhuču i prelijeću preko glave gorostasa. Spuštaju se i hoće da mu iskljuju oči. Gorostas ih odbija, stišće pesti, diže ih u vis i maše njima u plamenu i u dimu. Vatra bukti sve jače. Iskre vrcaju i padaju ko ognjene zmije na obližnje zgrade. Krovovi im gore.

Krik! Silan ko urlanje orkana. Kroz plamene jezike dolijeću soko lovi. Iz kljunova im suklja vatra. Navaljuju na sovuljage. Borba. Ptice se kolju. Zemlja tutnji. Divić-grad se trese i ruši. Sovuljage padaju i izgaraju u plamenu, a sokolovi dižu se visoko, visoko, kliknu i spuštaju se na ramena gorostasa smjeli, ponosni i razdragani.

Na dalekoj gori bukti krijes. Čuje se pjesma. Sunce se pomalja, diže se veličanstveno i obrubljuje zlatom zelene vrhunce. Cestom juri na vrancu konjanik. Nad glavom mu leprša velika zastava. Zaustavlja se pred Divić-gradom, grli se sa gorostasom i viče:

— Pobjeda! Živio Kraljević Marko! Živjeli sokolovi!

— Živjeli! Živjeli! — odazivlje se Pero.

Na Perin poklik doletjela od nekud još jedna iznemogla sovurina. Spustila mu se na rame i ščepala ga za uho svojim oštrim zavinutim kljunom.

— Pomoć! Pomoć! — vrisne Pero i u to se probudi.

Protare oči. Pred njim se stvorila žalosna zbilja, a stražar ga grdi i tjera. Divić-grad stoji i strši u vis, a gorostasu i sokolovima ni traga. Bio je dakle san, pusti san... Ražalošćen izvukao se iz svog kutića i uputio širokom cestom k svom rodnom selu, da se izjada na krilu svoje dobre majke.

Jos. A. Kraljić.

Suze Istre.

Ej galebe, moj galebe,
Stani malo, stani!
A ti, sunce sa istoka
I meni ograni!

Uvelo mi u cvjetnjaku
Pupolje i hvoje,
A na grani mažurane
Same suze moje.

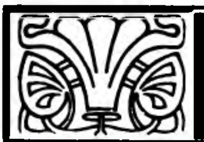
Ne bi l' pošo, moj galebe,
Preko Učke gore,
Da poneseš smrzle suze
U majčine dvore?

Da ih vidi majka moja
Sa sunčanih dveri,
Da ih vidi — smrzle suze
Porobljene kćeri.

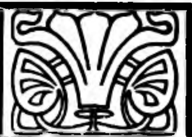
Možda bi ih ogrijalo
Njeno srce vruće,
Da zacijeli teške rane
Kćeri umiruće!....

Jos. A. Kraljić.

RAZNO

KAKO SE DUGO ŽIVI BEZ HRANE. Čovjek može da živi bez hrane 20 dana, dok ljudi navikli češćemu postu mogu uzdržati 30—40 dana. — Konj živi bez hrane 25 dana, ako ima vode; ako nema vode 17 dana; ako jede, a nema vode, pogine već peti dan. — Mačka uzdrži 15—20 dana, ako nema vode. — Za pse se znade, da su bez jela živjeli već i po 30 dana, dok bez vode mogu uzdržati samo 20 dana. — Kuna živi bez hrane 14 dana, a golub 10 dana. — Najveći je proždrljivac vrabac, jer on pogine već za dva dana, ako nema ništa da mu kroz kljun prođe. — Najduže živu bez hrane krastače, jer je dokazano, da su uzdržale 2—3 godine. Tako tvrdi jedan učenjak, koji je to istraživao.

PAUČINA. Obična paučina tako je tanka, da bi nit od 40.000 kilo metara vagala samo 228 grama. Tom niti moglo bi se obuhvatiti zemlju okô ekvatora.

PTICE BEZ KRILA. U Novoj Zelandiji i u Australiji ima ptica bez krila, koje su poznate pod imenom »kivis«.

KAKO TURČIN ŠTUJE MAJKU. Kad je govor o Turcima, obično se pomišlja samo na najgore. To je međutim zabluda, jer ima kod njih štošta, čime se mogu upravo ponositi. U ta odličja Turaka ide i njihovo poštovanje do svoje majke. Turčin ne će nikada sjesti, dok je majka prisutna, ako mu to ona ne kaže, a to on ne radi pred nikim drugim. Uistinu vrlo lijep primjer, vrijedan, da se na nj ugledaju svi, u prvome redu djeca.

KAKO VALJA SPAVATI. Svaki je san odmah poslije jela nezdrav. S punim želucem nije san nikada miran, niti koristi, već naprotiv škodi, osobito živcima; stoga i snivamo uvijek, kad legnemo punim želucom, neugodno. Između jela i sna mora proteći najmanje 2 i pô do 3 sata, a najbolje je poslije svakoga obilnijega jela šetati po jedan sat.

DUŽINA DANA I NOĆI. Dužinu dana i noći lako je izračunati svaki dan, a ne treba tražiti po koledarima. Ako onaj sat, kada sunce izlazi pomnožiš sa 2, dobiješ dužinu noći; pomnožiš li sat kad sunce zalazi sa 2, dobiješ dužinu dana.

KAKO NAM SVE KORISTE MRAVI. Neki putnik pričao je ovaj doživljaj: Putujući Afrikom naiđoh na dva Arapa, koji su se goli sunčali na pijesku, a malo podalje bijahu rasprostrli svoju odjeću. Začuđen ih upitah zašto se svukoše, a oni mi odvrate, da su svoje haljine prebacili preko mravinjaka. Moje je začuđenje još više poraslo, ali mi oni objasniše, da će im mravi očistiti haljine bolje nego ijedna četka. I doista! Za kratko su brojni mravi iz tkanine izvukli svu nečist i odnijeli je u dubinu svog mravinjaka, a Arapi se ogrnuše čistim i iskefanim ogrtačima.

NAGRAĐENA ISKRENOST. Ruski car Pavao, koji je vladao od 1796. do 1801., veoma je volio mladež. Često bi zalazio u škole, razgovarao s djecom i ispitivao ih. Ona su mu, običavao je reći, najotvoreniji i naj

iskreniji podložnici. Jednoga dana zađe tako među mališane, a oko mu zape o rumeno lišce i plave velike oči malog jednog momčića.

»Kaži ti meni, sinko, što bi ti želio postati«, upita car.

»Želio bih biti carem!« odvažno će dečko.

»Oho, zar samo to i ništa više«, nasmija se car Pavao i nastavi: »A jesi li ti razmislio, koliku bi si brigu time nakopao na glavu?«

»Jesam i držim, da bih je izdržao.«

»A što bi radio, da postaneš carem?« znatiželjno će car.

»Prvo bi mi bilo, da izdam zapovjed, da se moj otac, koji već mnogo godina živi u zabačenom nekom sibirskom selu, premjesti u carevu gardu u Petrograd. Tako bih barem uvijek mogao biti s njim.«

»Vidim, da voliš svog oca i da si dobar sin!«

Nije prošlo dugo vremena, a dječakov je otac po nalogu samoga cara bio premješten iz Sibirije u Petrograd i bio je promaknut na čast pukovnika. Od tada je mogao biti trajno sa svojim sinom, čija se je otvorenost i iskrenost bila toliko svidjela caru.

VESELI KUTIĆ

Pametni slon Jumbo.

Čudi se pametni slon Jumbo i čudi, pa se ne može dosta da načudi. Došao eto nekakav bijeli Englez medju njegove crnce u Afriku, donio nekakve čašice, flašice, nožice i štrcaljke, pa liječi njima svaku bol.

Crnci dolaze bolesni, oteklih obraza od zubobolje, povezanih glava i šepesajući. Bijeli ih čovjek pregleda, izvadi malu štrcaljku, štrcne malo tekućine i boli za čas nestaje.

Čudi se Jumbo i čudi, ali sve u sebi nešto snuje.

»E, čekaj ti, mudrijašu jedan bijeli, pokazat ću ja tebi, da nijesmo ni mi u Africi s kruške pali. Znamo i mi nešto.

I što bi okom trenuo Jumbo ušmrkne škaf vode i ispruži preko svoje ograde dugačko rilo, pa stade i on da liječi.

Vidi ti njega, kako je samo snažno štrcnuo u uho onom bolesnom crncu. I ne samo dvije tri kapi, kao onaj bijeli vrač, nego najednom čitavu kišu.

Pametan je Jumbo sve bez visokih škola.....

PRIČA O JEDNOM DINARU. Šegrt je uzajmio u dućanu od knjigovođe tri dinara. Ovaj je već prije uzajmio od pomoćnika dva dinara, a pomoćnik dva dinara od šegrta.

Jednoga dana nađe šegrt na ulici dinar. Brže potrči knjigovođi, da ga dade na otplatu svoga duga, knjigovođa dade dinar pomoćniku, a ovaj opet šegrtu. Šegrt odbrza ponovno knjigovođi i dade mu dinar rekavši: »Sad sam Vam samo još jedan dužan!«

Knjigovođa ode s dinarom pomoćniku i reče: »Evo, sad smo namireni«. Pomoćnik dade dinar šegrtu i reče: »Evo, sad smo namireni«, a šegrt otrča po treći put knjigovođi, pa i on reče: »Evo, sad smo namireni.«

Zar ne, zgodna pričica! Ali ako je nekoliko puta opetujete, smješat će Vam se svi pojmovi.

PRIČA O PERZIJSKOM KRALJU. Jednoga dana pošao silnik kralj, da šeta izvan gradskih zidina. Opaziv čovjeka, gdje sjedi pod drvetom, zapita ga: »Je li vladar ove zemlje silnik ili pravedan čovjek?« Stranac odvrati: »Velik je silnik«.

»Poznaš li ga?«

»Ne poznam!« — nehajno će stranac.

Na to će vladar: »Ja sam sultan ove kraljevine«.

Stranac se uplaši jako i zapita: »Poznaš li me?« Kralj reče: »Ne.« Čovjek će na to: »Ja sam sin jednoga trgovca, a svakog mjeseca lud sam tri dana. Danas je na nesreću jedan od ta tri dana.

Kralj se nasmije i nije znao dalje što da kaže.

ZAGONETKA.

I — III

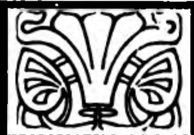
1	2	4
8	16	32
64	128	256

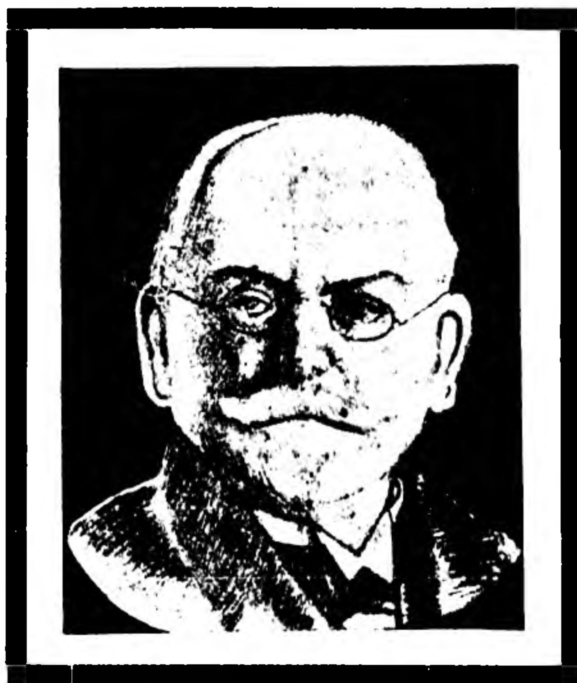
II

Porazmjesti brojeve tako, da u svakom vodoravnom i okomitom retku, te od I—II i od III—IV, dobiješ umnožak **4096.**

NAŠI VELIKANI

Vidite li, djeco draga, dobrog ovog djedu, kako vas milo promatra blagim svojim očima? I on je Istranin, siromašan kao svi mi, a velik u svom siromaštvu, velik muž, jedan od najvećih sinova naše Istre. To je ban Dr. Matko Laginja! Danas ga, na žalost, nema više medu živima. U utorak, dne 18. ožujka, njegove su se blage oči zaklopile za navijek, i mi smo ostali bez svoga vode, bez dobroga oca, koji se je već punih šezdeset godina za nas brinuo i učinio nama i našoj dragoj Istri mnogo dobra.

Posljednjih godina živio je u Zagrebu, kamo se je sklonio zajedno s nama, otkako smo ostavili svoju domovinu Istru. Priredili smo mu veličanstveni sprovod. Tri se je čitava sata pomicala dugačka povorka od više tisuća ljudi, koji dođoše, da mu se na odru poklone zahvale mu još jednom za sve dobro, što je učinio Istri, pomole mu se za plemenitu i veliku dušu i isprate ga suznih očiju na posljednji počinak. Sva su istarska djeca, koja se nalaze u Zagrebu, išla za njegovim lijesom i plakala.

Dr. Matko Laginja rodio se 10. kolovoza 1852. godine u Klani kraj drevnoga Kastva grada. Već za rana, još kao đak, pošao je među narod, da upozna njegove potrebe i nevolje, pa da mu kasnije može pomoći. Svršiv škole postao je odvjetnik, a kako je već prije mnogo radio za siromašni istarski puk, narod ga je poslao najprije u sabor u Poreč, a kasnije i u parlamenat u Beč, da ga tamo zastupa i zauzimlje se za nj. U slobodnoj Jugoslaviji narod mu je iskazao najveću počast, koju daje svojim sinovima: podigao ga na bansku stolicu. Za svoj dragi istarski puk Laginja se zauzimao i brinuo kako se samo otac brine za svoju djecu. Istra prije Laginje nije imala ni jedne hrvatske škole. Djeca su polazila u školu i slušala tuđu riječ, koju nijesu razumjela i zato nijesu nikad mogla ništa naučiti, nego su ostajala divlja i neprosvjećena. Narod je bio siromašan, čestoput nije u mnogoj kući ni kruha bilo. U crkvama nije bilo svećenika, koji bi bili riječ Božju rastumačili u narodnom jeziku, pa je siromašni Istranin, i gladan i neprosvjećen, počeo bio gubiti čak i vjeru svojih otaca. Laginja je neumorno radio da narod pridigne. I u saboru u Poreču i u parlamentu u Beču uvijek je dizao glas u obranu istarskih Hrvata, tražio je da im se otvore narodne škole, da im se dadu narodni svećenici, da im se otpišu porezi i uopće da im se pomogne, kako ne bi i dalje trpjeli i stradali.

No nije samo u saboru i parlamentu Laginja radio za siromašne Istrane. On je imao odvjetničku pisarnu u Puli, kamo su svi istarski kmeti dolazili da čuju dobru riječ i dobar savjet. On je svakoga upućivao svakome pomogao i nikad nije tražio plaće za svoj rad. Naprotiv on je i sam pošao od sela do sela, sakupljao ljude i kazivao im, što neka rade, da im bude bolje.

Videći ljudi, koliko im je dobar i koliko se za njih brine nazvali su ga svojim ocem i voljeli su ga kaošto dobra djeca vole dobrog svog oca. Njega je sva Istra poznavala i u Istri nema jednoga čovjeka, kome Laginja nije učinio kakvo dobro djelo.

Zato kad je sada umro svaki je Istrani zaplakao, znajući da je s njime legao u grob najveći njegov prijatelj i zaštitnik.

Naš otac barba Mate umro je siromašan. Za sobom nije ostavio nikakva bogatstva, jer ga nikad nije ni imao. Sve što je u životu stekao odmah je údijelio siromašnom istarskom kmetu, koji mu toga ne će nikada zaboraviti.

Poštujte, djeco, ovakve velike muževe i ugledajte se u njih. Njihova uspomena neka vam bude svetom, a njihov rad vašim uzorom.

Slava našem ocu Dru. Matku Laginji!

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: **Ernest Radetić**, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara **C. Albrecht** (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara: **Dragutin Šulce**, Zagreb, Klajićeva ulica 4.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. I. | U ZAGREBU, TRAVANJ 1930. | BR. 2.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB i JOSIP A. KRALJIĆ, SPLIT.

PORUKA UPRAVE.

Svima onima, kojima smo poslali prvi broj »Malog Istranina«, a koji ga nijesu vratili, šaljemo evo i drugi broj.

Tko list ne misli držati i platiti, neka bude toliko pošten, pa neka ga odmah vrati. Tko ga pak zadrži, neka nam odmah doznači pretplatu, jer su troškovi za slike i za štampanje ogromni.

Svakom onome, koji nam niti nakon ovog broja ne bude doznačio makar samo jedan dio pretplate, obustavit ćemo daljnje šiljanje lista.

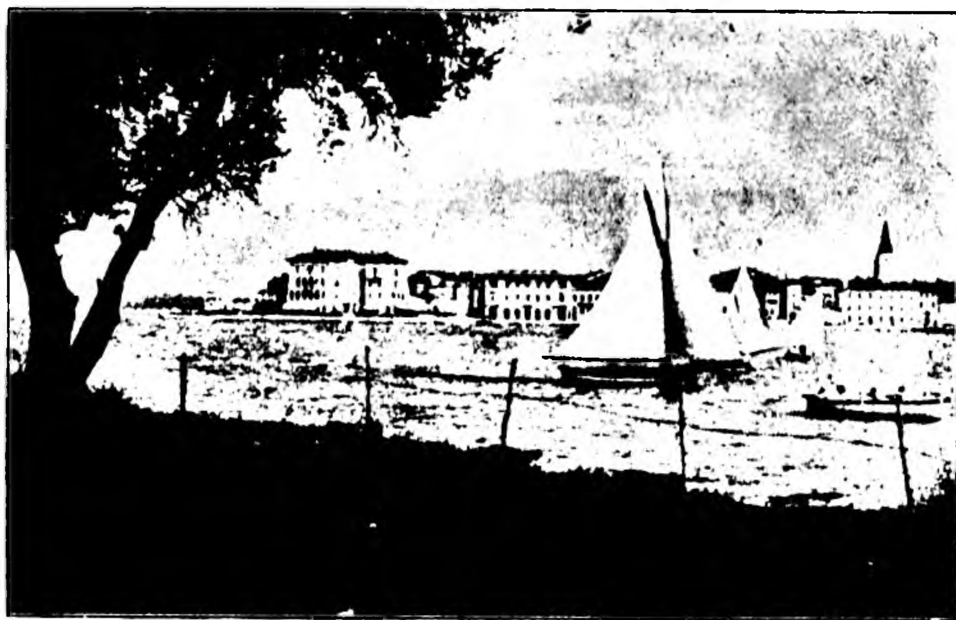
Ovom prilikom umoljavamo svu gg. učitelje, napose braću Istrane, da među školskom djecom privatno što je više moguće raširc ovaj naš listić i upoznadu putem njega mladi naraštaj jugoslavenski sa sudbinom naše Istre. To će im to lakše uspjeti, što je to najjeftiniji omladinski list u Jugoslaviji. List ćemo im slati u izvjesnom broju primjeraka u komisiju, pa nam mogu sve neraspačane brojeve o našem trošku povratiti.

MALI ISTRANIN

GOD. I. ZAGREB, TRAVANJ 1930. BR. 2.

Lijepa naša Istra.

Vi ste, dragi moji mali prijatelji, već u prvom broju ovog vašeg »Malog Istranina«, čitali o ljepotama malog onog kutića zemaljskoga raja, lijepe naše i nikad zaboravljene Istre . . . Čitala su to i druga djeca širom svijeta i požalila i nas i vas, što nam usud nije dosudio, da se po njoj slobodni šećemo. Mnogobrojna dobra djeca iz svih krajeva Jugoslavije pisala su nam, moleći nas, da im često o tom našem divnom zavičaju pričamo, uvjeravajuć nas ujedno, da i ona osjećaju našu bol nad tim izgubljenim biserom.

Lijepa naša Istra: Poreč na zapadnoj obali.

Potaknuti time mi ćemo uvijek i uvijek nanovo pisati o Istri, pričat ćemo o njezinim krasotama, o zlatnom srcu onamošnjeg našeg dobrog naroda, donositi ćemo slike odanle i svi ćemo zajedno sa svom dobrom djecom svako večeri, prije no što usnemo, zamoliti dragog Boga: »Daj, oče dobri, misli na Istru siroticu!«

Vi ste se zacijelo, prijatelji moji mali, divili sličici u prvom broju »Malog Istranina«, koja prikazuje krasan gaj paoma. Ono bijaše slika Slatine kod Opatije pod velebnom Učkom gorom. Lijepa se Opatija

stisnula pod skutom modre Učke poput dragocjenog bisera u njedrima školjke. Tamo ne lome granje vjetrovi, ne fure cvijeće mrazovi, zima i snijegovi. Tamo je vječno proljeće . . .

Danas vam evo donosimo sliku druge obale, zapadne Istre. Gradić, oko kojega plove brze ladice pod bijelim jedrima i čije se mramorne palače odrazuju u lako uzbibanim valovima zove se Poreč. Oko njega se prostiru rodni vinogradi i gajevi maslina, smokava i lješnjaka. Po njima se nekad orila neprigušena naša hrvatska pjesma, izvijala se iz bistrih grla naših i naših majka, dizala se visoko nebu pod oblake, odjekivala čempresovim šumicama i trunila se po krajini poput bisernih zrnaca, koja padaju po kristalnim krovovima. Po pitomim se lugovima razlijegahu mekani zvuci djevojačkih grla naših sestara, koje su pjevale pjesmu o djevojčici rumenih obraza, o staroj bukvi u kojoj je zibahu i iz koje im je u more ispala, pa o ribarima, koji je mrežom uhvatiše, te o gospi Katarini, koja ju je od njih kao dragocjen biser otkupila . . .

U lijepom jednom ovakvom lugu, povrh samog Poreča, rodio sam se, dragi moji mali prijatelji, i ja, koji vam ovo pišem. Poput malog cvrkutavog vrapčića promatrao sam, iz svog gnijezda na brežuljku, mramorni taj grad, koji se ljeskao na suncu i odrazivao u moru, okružen bademovim gajevima. I širio sam ručice ponosan i sretan, klikćući iz sve duše: »Ovo je, mamo, naše, ovo je naše . . .«

I brusio sam svoj mali nož, kosirić, da njime obrežem lozu i maslinu, i svjetlao malu svoju motiku, da njome opkopam rumenu zemlju. Ta kad je naša, govorio sam, neka nam bude što ljepša . . .

Ali ma koliko se divio krasnom tom gradu jednoga sam dana ipak digao na nj svoj nabrušeni kosirić. Kad sam vam, djeco draga, donesao ovu lijepu sliku, valja da vam ispričam i ovu zgodu, kako biste upoznali i njegove crne strane . . .

U Poreču je bilo sjedište istarskoga sabora, u kojem su se sakupili naši oci i zastupnici naroda, da brane naša prava. A strani oni ljudi nijesu htjeli da nam dadu što je naše, nego su naše oce kamenjem istjerali iz grada. Ožalošćeni sklonuli su se naši zastupnici u moje selo. Onoga sam dana i ja nabrusio svoj kosirić, da njime kaznim tlačitelje naših prava. Nijesam bio sam. Dvije tisuće nabrušenih kosa bljesnulo je na suncu i krenulo iz moga sela na Poreč, da ga satru u prah. Svi su lugovi bili oživjeli i iz bijelih se je kućica razmiljilo na tisuće naših otaca, oboružanih vilama, sjekirama i kosama, da se osvete gradu, koji se nabacio kamenom na naše vođe.

A grad onaj, gordi, bogati i kričavi Poreč u tren je oka izumro. Svi su oni strani ljudi pobjegli pred našom snagom glavom bez obzira, na lađe, pa na daleko more. Samo čas i sav bi grad bio do temelja spaljen. Ala tada se digla pred nama u vis jedna blaga ruka i zapovjedila nam: »Ljudi, braćo, mir! Ne kaza li nam Gospod: tko tebe kamenom, ti daj njega hljebom?! Domovima se svojim vratite i prihvatite motike u žuljave ruke, a odložite britke kose i sjekire! Vaše ćemo vam pravice mirnim putem ishoditi . . .«

Dvije se je tisuće žuljavih ruku spustilo i odložilo kose. I ja sam spremio svoj kosirić za pojas i vratio se s ocem kući, razmišljajući o veličini i snazi čovjeka, koji je jednom svojom riječi spasio živote tisućama svojih dušmana . . . Taj je veliki čovjek bio istarski otac, Matko Laginja, o kojem smo vam u prvom broju »Malog Istranina« također pisali.

Poreč se danas, hvaleć njemu, jošte koči gord i gizdav. Mramorne mu se palače jošte odrazuju u moru. Oko njega se šire pitomi lugovi i krasni gajevi, po kojima se šuteći, bez pjesme i kliktanja, šuljaju naša rastužena braća.

A ja sam danas, gonjen sudbinom, zajedno s vama,daleko od te drage zemlje, koju smo morali ostaviti. Ali time što je ostavismo mi je nijesmo zaboravili. Ponijesmo u sebi tvrdu vjeru u njezinu bolju budućnost. Sveti zavjet, da ćemo se jednoć opet vratiti onamo. Pa ako to nije suđeno nama, vjerujemo živo, da ćete se vratiti vi, draga djeco naša, dragi moji mali Istranići.

Pozdravlja vas

Vaš

Ernest Radetić.

Proljeće.

Uranile bijele vile
I oprale nebo sivo,
Sad je modro nebo čisto
Kao neko modro tkivo.
Po njemu se sunce širi
I sa visa žarko sije,
Opustjelu zemlju golu
Cjelovima novim grije.
Od milja su ptice male
Sve po luzim' zapjevale,
Vratile se s toplog juga
Lastavice lakokrile,
Sa cvrkutom svojim slatkim
Sve su cvijeće probudile!

Rikard Katalinić Jeretov.

Onamo, onamo . . .

Pred kućom sjedio dječak i tiho čitao. Do njega krpila majka mreže i podglas pjevala neku tugaljivu pjesmu. Vlatko je nije čuo. Njegove misli letjele su nekud daleko, tamo preko one visoke gore nad zelenim morem. — Najednom uzdahne duboko, uzdigne glavicu i upre svoje zaplakane oči u majku:

— Majko!

— Ti plačeš, dijete moje! — priskoči majka preplašeno. — Gdje te boli? . . .

— Ne boli, majko, al mi je srce žalosno.

— Žalosno?

— Da, majko! . . . Uzeli im i spalili knjižice . . . A oni su plakali . . .

— Jesu, sine moj! Sve su im oteli! . . . Bijedni su oni, bijedni! — progovori majka potišteno znajući na koga dijete misli.

— Onamo, . . . onamo! — drhtao Vlatko pokazujući prstićem na daleku goru.

— Jest! U onoj lijepoj zemlji, gdje žive naši ljudi u tuzi i nevolji. Protjerali im učitelje i svećenike . . . I moliti im brane u jeziku materinjem.

— I moliti, majko!

— I moliti i pjevati našu lijepu pjesmu.

— A hoće li uvijek tako biti?

— Ne će, ne smije, dijete moje. Sve će se popraviti. Dobri će Bog to dati, ako im budemo i mi pomogli.

— Pomogli? — razgrogači Vlatko svoje velike crne oči.

— Da! A pomoć ćemo im, ako budemo uvijek na njih mislili i za njih radili. Zborom i tvorom treba da ih se uvijek sjećamo i da pričamo svakomu njihovu žalost i bijedu u ropstvu tuđe majke. A kad budu svi znali za te njihove jade, kad budemo svi radili za njihovu slobodu, rodit će se i njihov Spasitelj. Rodit će se iz svijesti i snage naroda našega, koji mu jedini može pomoći . . .

— Ah, neka se rodi, neka se rodi! — uzdisao Vlatko sklopivši svoje ručice i zagledavši se prema onoj strani, gdje se ko kameni kip tuge i bola diže osamljena gora visoko nad zelenim morem.

Jos. A. Kraljić.

Mala Mirna prvi put u Istri.

Poznate li malu Mirnu? Ne? Ta to je jedna vaša sekica, Istranka. Istina, ni ona se nije rodila u Istri, kao ni mnogi od vas, ali ona je bila bolje sreće od mnogoga od vas, jer ona je ove godine već bila u svom zavičaju. Ona svoju dragu Istru mnogo voli i uvijek o njoj priča.

»Tatice, tatice, ja bih jako željela da vidim tu tvoju Istru«, zanovijetala je već od lani svome tatici svakog dana. »Uvijek mi o njoj pričaš, a nikad me ne ćeš da odvedeš onamo«.

»Strpi se, srce, čim grane proljeće odvest ćemo se tamo. Vidjet ćeš staroga djeda s lulom, bakicu s mačkom na ognjištu i puno, puno dobrih malih Istrana . . .« mirio je otac djevojčicu.

I zaista, čim je granulo proljeće tatica je primio Mirnu u naručaj, sjeo na vlak i odvezao se s njome daleko dolje do mora. Moramo znati, da je Mirna rođena u Zagrebu i da nikad nije vidjela more. Zato, kad je nakon duge noći prospavane na koljenima očevim, ugledala s Plasa

prekrasno plavetilo našega Jadrana, u kom se, u cik zore, umivalo zlaćano sunce na uranku, kliknula je puna zanosa i sreće: »k l a s n o, tatice, p l e k l a s n o . . .«

»Zar ne, Mirnice, da je lijepo to naše more,«

»Lijepo, lijepo, n a s e m o l e, n a s e m o l e . . .«

»A vidiš li, Mirno, onu maglicama osutu visoku goru nad njime?«

»Vidim, tatice, lijepa je, a kako se zove?«

»Ono ti je, dijete, Učka gora, a sav onaj kraj oko nje ono je već naša Istra!«

Mirna Modesto, mala Istranka iz Zagreba.

»U c k a, I s t l a, n a s a d l a g a I s t l a . . .« kliktala je Mirna. (koja još ne može izreći ni slovo »r«), jedva čekajući, da je huktava ova lokomotiva donese onamo pod Učku.

Nedugo zatim sopteći i zviždeći, da je odjekivalo kroz sve klance, vlak se okliznuo nizbrdo sve do mora, do pod samu Učku, pa je onda u širokom luku zaobišao i zašao joj s druge strane iza leđa.

Mirna se nije mogla dosta nagledati svih ljepota, koje joj iza svakog zavoja iskrsavahu pred očima.

A vlak je jurio, bučeći i psikajući, zviždeći i sopćući kroz kamene litice puste Ćićarije, po visoravnima i ravnicama srednje Istre i ponad dubokih Draga, u kojima se prostirahu zelene livade i sjenokoše, divne kao prekrasni raznobojni mekani sagovi.

»Pazi sada, dijete drago, i vidjet ćeš još jednu Mirnu«, upozoravao je tatica. I zaista kraj Buzeta puče pogled na ljeskavu srebrnu rijeku, koja je dubokom dolinom vijugala prema moru.

»Eto, dušice, ono je rijeka Mirna, po kojoj je tatica i tebi dao ime« upućivao je tata, a djevojčica je pljeskala ručicama neprestano se diveći.

I tako putujući najednoć se našla nad kanfanarskom Dragom u malom seocu Marićima. Odanle je naime njezin tatica rodom i tamo je čekahu stari djeda s »pipom« (lulom) i dobra bakica s šarenom mačkom na ognjištu.

Iz bijele kamene kućice izide im u susret stara bakica i izljubi njezinog taticu.

»A ti si to, lipa moja mala Hrvatice«, veselo će baka, kad je ugledala malu Mirnu i prigne se, da je pomiluje i izljubi.

»Tatica kaže, da sam ja najprije mala I s t r a n k a«, reče Mirna i doda: »a ti si moja bakica?«

»Jesam, srce moje malo, jesam, ja sam tvoja tužna bakica, kojoj nije suđeno da te uvijek, lijepu, gleda«.

»A gdje je m a c k i c a ?«

»Odmah, dušice, odmah ćeš je vidjeti. Ona te čeka na našem ognjištu . . .«

»A ovo je moj djeda?« pitala je dalje Mirna, pokazujući na starog djeda, koji se približavao dolazeći iz dvorišta.

»Jest, ono je djeda« — reče tatica. Mirna se na čas zagleda i zamisli, pa će nesigurna:

»Ne, tatice, ono ne će biti djeda, jer nema pipe, a ti kažeš, da djeda nosi uvijek pipu u ustima . . .«

Ali odmah zatim klikne:

»Jest, tatice, jest, djeda je! Vidim pipu, kako mu viri iz džepa . . .« veselo će Mirna, jer je međutim bistrim okom opazila, kako iz djedova žepa izvirkuje dugačak kamiš zemljane lule.

U to se približio i stari djeda i zagrlio djevojčicu.

»Kako ti se sviđa u ovoj našoj pustoj Istri?« pitala je bakica vodeći je po dvorištu, po vrtu i selu . . .

»Lijepa je Istra, bakice, i uvijek ću misliti na nju . . .«

»A hoćeš li misliti i na svoju staru bakicu i na djeda, koji ostadosmo sami kao sinje kukavice, čuvajući vatru na ognjištu?«

»Hoću, bakice, hoću, sjećat ću vas se uvijek . . .«

Dok su one dvije tako šetale selom okupiše se mali Istrani po zidovima i plotovima, bojažljivo ih promatrajući preko ljesa i kamenih ograda.

»To su naši mali Istrani«, upućivala je baka. »Oni su uvijek tužni i žalosni . . .«

»A zašto su, bakice, tužni? Zašto se ne vesele, ne pjevaju i ne igraju kao mi gore u našem lijepom Zagrebu?

»Ne smiju, srce, ne smiju!«

»Jao sirotići!« uzdahnula je Mirna. »Ja bih ih pozdravila i utješila, zovni ih bliže!«

I bakica je pozvala siromašnu djecu, koja su se bojažljiva i zaplašena približila.

»Zdravo, djeco«, dozivala ih Mirna, pružajući svakome ručicu, a oni je kolebajući prihvaćahu. A ona im je svega obećavala. Dok drugiput opet dođe svakom će ponešto donijeti. Djeca se, razblažena, udaljivahu, žureći se kućama, da ispričaju majkama, kako ona mala Jugoslavenka govori isto kao i oni.

»Pa dakako, djeco draga, da govori kao i mi. Ta ono su naša braća. Tamo preko Učke živi naš rod i naša krv«, upućivahu ih majke.

»A hoće li nam zaista donijeti drugiput bogate darove?«

»Hoće, djeco, hoće! Vjerujte! Mali će vam Jugoslaveni donijeti obilje darova, mnogo sreće i mnogo radosti . . .«

Tako se eto mala Mirna provela u Istri u malom selu Marićima kraj Kanfanara, odakle je njezin otac rodom. Vrativ se opet u Zagreb ona neprestano priča drugoj djeci o Istri i o malim Istranima, koji čekaju odavle bogate darove.

»Dobra su ono djeca«, priča Mirna malim Zagrepčanima, »mila su i mirna, ali uvijek tužna . . . A Istra, jao, da znate, kako li je krasna«.

I kaže, a i sva druga djeca s njome, da je neće nikada zaboraviti. Daj Bože, da bi je uvijek nosili u svom srcu.

Ernest Radetić.

Bebina smrt.

Plakala je mala Neda,
Ronila je gorke suze:
Ispala joj s krila beba
I — Nebo je k sebi uze.

Pokraj bebe macan sjeo,
Od tuge mu srce puca,
I šapicu na nju diže:
Da l' joj srce jošte kuca.

Pa na Nedu snužden gleda
I kô da ga nešto guši
Šanu bòno: mrtva! mrtva!
Pokoj vječni njenoj duši!

Usred sobe odar mali,
Oko njega svijeće pâle,
A uz Nedu macan plače
Kruti udes bebe male.

Kad je svojta redom došla:
Kuca, koke, patak mali,
Na dvorištu u grob hladni
Bebicu su zakopali.

Neka spava njino zlato,
Ponos, radost, sreća cijela,
Neka trunu drage kosti,
Ali ne će — dobra djela!

I još danas povrh groba
Po Nedinoj piše želji:
Spavaj slatko bebo naša!
Rastuženi hranitelji.

Jos. A. Kraljić.

Mali od foguna.*

Otkad su u njegovo selo došli drugi vojnici, mali Crvić nije izlazio iz kuće. Sjedio je pokraj prozora i gledao zamišljen i snužden na dvorište i na trg pokraj crkve. Djeca nijesu već po njemu onako veselo skakala i sigrala se. Pjesma im zamukla. Školu im zatvorili, a učitelja otjerali. I crkva ostala pusta i zatvorena. Sa zvonika nije se već javljalo ono milo zvonce, čiji se glas razlijegao po brežuljku i po zelenoj ravnici ispod njega.

Crvić bio je najbistrije dijete u selu. Na riječi mladi starac i pravi učitelj svojim mladim drugovima. U njegovoj glavici rojile se lijepe i zdrave misli, a srce bilo mu puno ljubavi do svoga naroda i zemlje u kojoj se rodio, pa nikako da preboli velike promjene, koje su nastale u njegovu selu dolaskom tuđih ljudi. Smutilo ga. Dugo je smišljao o tome, a onda se najednom odlučio, da pođe u svijet. Majka se tome isprva protivila, ali kad je vidjela kako joj dijete gine i čezne za svijetom i kako neprekidno, nijemo i tužno, gleda kroz kapke, popusti i dozvoli mu, da ostvari svoj san.

Na rastanku sa seoskom djecom progovorio je Crvić dršćućim glasom:

— Ja idem, jer bi mi ovdje srce puklo. Ne mogu bez zvonca, koje me je pozivalo u crkvu i u školu. Ne mogu bez naše pjesme . . . A vi ostanite, ostanite, da nam selo ne opusti... Poći ću daleko. Ne dajte, da vas zamami tuđa slatka riječ. Sačuvajte sve svoje rodu i otadžbini i doći će dan, kad će se i opet oglasiti naše milo zvonce. Hoće, drugovi moji, zajeca mali učitelj pružajuć ručicu svojoj ubogoj majci, koja ga povede krišom, kroz noć i šumu, na Sušak.

Na Sušaku ukrca se Crvić na neki brod, koji je sjutradan imao otploviti u daleki svijet. Primili ga kao rođeno dijete i povjerili mu službu maloga od foguna. Na rastanku s majkom bilo mu je teško, a još teže kad se brog nagnuo, zarezao smjelo u debelo more i izišao na Vela Vrata. ostavljajuć za sobom zamagljelu Učku, a iza nje njegovo drago seoce.

Od toga dana nije Crvić prestao misliti na svoju majku, na svoje drugove, na pitomo selo i na ono malo zvonce na seoskom zvoniku. Sve ljepote stranoga svijeta nijesu ga mogle oteti tim mislima. Nije to uspjelo ni paron Marku, koji ga je nastojao razvedriti prikazujuć mu u živu pričanju ljepote i znamenitosti krajeva i gradova kuda su prolazili.

— Sve je to lijepo, paron Marko, govorio bi mali Istranin, sve je lijepo, ali ništa ljepše i milije od mojega sela, ništa zvučnije i ugodnije od zvonca na našemu zvoniku . . . Eh, da vam ga je bilo čuti kad je jutrom pred zoru zvonilo Pozdrav Gospi . . . Nije ono zvonilo, već govorilo, pjevalo i plakalo s nama . . . . I kad jednom opet zazvoni, vratit ću se. Hoću, paron Marko, vratit ću se, da živim i umrem na onoj našoj miloj grudi, posvećenoj žuljevima i suzama otaca i djedova naših. To je moj zavjet i ja ću ga izvršiti . . . .

---

* Na brodovima služe djeca ponajviše u kuhinji. Na manjim jedrenjacima nemaju kuhinje, već samo neku vrst štednjaka (foguna).

— Evala ti, milo dijete, progovori stari kapetan začuđen ovakvim riječima maloga Istranina . . . Dok je takove djece, ništa nije izgubljeno. Sve će se popraviti! . . . Hoće! — završi starac stisnuvši dječaku ručicu i podragavši ga milo po licu.

Lice se maloga Crvića prvi puta iza njegova odlaska iz domovine razvedrilo. Primaknuvši se fogunu, zapjeva tiho:

Zovi, samo zovi,
Svi će sokolovi
Za te život dati ! . . .

Jos. A. Kraljić.

NAŠI VELIKANI

Biskup Dr. Juraj Dobrila.

Svake godine u mjesecu travnju slavimo mi Istrani veliki jedan dan. Šesnaesti dan toga mjeseca za svakog je Istranina kao neki mali Božić. Toga se je dana godine 1812. u seocu Ježenju kraj Tinjana u srednjoj Istri, rodio dječačić, kome nadjenuše ime Juraj. Kuća u kojoj se rodio naš »Jurić«, kako ga svi od milja nazivahu, ne bijaše bogata ni gospodska. Skromna je to i siromašna seljačka potleušica, kojoj možeš rukom krov dosegnuti. A ipak ta je kućica za nas sveto mjesto i svaki Istranin, dok je još smio, polazio je onamo s velikim počitanjem. Tu se je rodio najveći istarski sin, najveći naš dobročinitelj, buditelj i preporoditelj. Bijaše to mali onaj Jurić iz seljačke kolibice, a pozniji veliki biskup Dr. Juraj Dobrila.

Seoce Ježenj udaljeno je od gradića Tinjana čitav sat hoda, a dijeli ga od njeg duboka pusta uvala, tinjanska Draga, u kojoj nema ni jedne kuće. A ipak je mali Jurić svakog dana dvaput prevalio taj daleki put, polazeći u Tinjan u školu. To zapravo i nije bila škola — jer tada još u tužnoj i zapuštenoj našoj Istri, ni ne bijaše pravih škola — već je vrijedni kapelan Ivan Radetić svakog dana okupljao oko sebe seljačku djecu i podučavao je.

Jurić Dobrila bijaše najvrijedniji i najbistriji đak, pa ga je zato kapelan Radetić poslao franjevcima u Pazin, neka bi ga oni nešto više naučili, kad ima tako bistru glavicu. I zaista, oci franjevci u Pazinu. videći, da je dječak veoma nadaren, odlučiše da ga pošalju u svoje više škole. Otpremiše ga zato u franjevački samostan u Karlovac. Ne bijaše to, dragi moji mali prijatelji, laka stvar. Željeznice tada još ne bijaše, pa je siromašni Jurić, kome bijaše tada istom dvanaest godina morao pješice iz Ježenja čak do Karlovca. A znate, kako je to daleko? Više nego sedam dana hoda! I sav je taj daleki put naš Jurić sam samcat prevalio Njegov ga je otac dopratio samo do Trsata. Tu su se zajedno pomolili čudotvornoj Majci Božjoj, a onda se otac vratio natrag u Ježenj, dočim je Juraj krenuo dalje na put sam, bez ikoga. Otac ga je, dijeleći se od njega, prekrstio i blagoslovio govoreći: »Idi, sinko, ja ti drugo ne mogu dati, nego ovaj svoj blagoslov . .« Jurić je obrisao suze, uprtio na rame mali zavežljaj rublja, stisnuo u žepu tri forinte, koje mu je otac dao na put i krenuo put Karlovca . . .

U Karlovac je stigao na smrt umoran, nogu krvavih od žuljeva. A ipak on se rado prihvatio knjige i doskora je bio najbolji đak. Kad je svršio latinske škole u Karlovcu vratio se opet u svoj dragi Ježenj, da pozdravi dobru majčicu i oca, pa da zatim pođe ponovno na daljnje nauke u Goricu. Ni u Gorici mu nijesu cvjetale ruže. Mnogo je stradavao. Siromašan kako bijaše nije ni stana imao, nego je spavao po gradskim perivojima na klupama. Sjedeći na klupi, bez tople sobice, on je pod vedrim nebom pisao zadaće i učio, dok nije konačno nakon mnogih stradanja svršio sve škole i bio zaređen za svećenika.

Crkveni ga njegovi starješine poslaše u Beč i tamo je s odličnim uspjehom položio doktorat bogoslovnih znanosti, a zatim je postao župnikom i kanonikom u Trstu. Godine 1857. na želju mnogih drugih biskupa, pa i samoga austrijskoga cara, bje postavljen biskupom porečko-puljskim. Iako je već prije toga mnogo radio i uradio za svoj siromašni istarski puk, sada kad je postao biskupom njegova se briga za našeg jadnog istarskog seljaka postostručila. Koliko je on novaca razdijelio siromasima, koliko golih obukao, tužnih utješio, gladnih nahranio i žednih napojio, to zna samo dobri Bog, koji sve vidi i zna.

Naš Dobrila, koji se sam rodio u siromašnoj kolibici, od seljačkih roditelja, i koji je mnogo patio, dok je postigao ovako visoko dostojanstvo, najbolje je znao nevolje, koje biju siromašnog istarskog kmeta, Slavena. Naš čovjek nije imao svoje škole, nije imao svoje knjige, a nije imao ni svoje zemlje, nego je obrađivao zemlju bogatih gospodara, koji ne bijahu našeg roda. Ta su bogata vlastela našeg seljaka smatrala svojim robom ili sužnjem. Dobrila znajući da samo knjiga može otvoriti našem seljaku oči i uputiti ga, kako da postigne duševno i tjelesno blagostanje svake bi godine kupovao na tisuće knjiga i besplatno bi ih razdijelio među siromašne istarske seljake. Počeo je izdavati i novine, prve hrvatske novine u Istri, koje je prozvao »Naša Sloga« i sam je iz svoga žepa plaćao pretplatu za 500 naših seljaka. Osim toga napisao je i prekrasan molitvenik za puk »Oče budi volja Tvoja«, koji je još dandanas, nakon

punih 80 godina, najdraži molitvenik istarskih seljaka, pa nema kuće, koja ga ne bi imala i iz njega se u svom jeziku iz pune duše pomolila Bogu.

Ali nije samo to učinio naš veliki biskup. On je želio da i djeca zapuštenog i siromašnog istarskog seljaka mogu poći u škole i postići kakav viši položaj, bilo kao svećenici, bilo kao narodni učitelji i činovnici. Zato je sav svoj imetak i sav svoj biskupski prihod poklonio u korist naših đaka. O Uskrsu 1878. godine položio je svu svoju dugogodišnju uštednju, ravnih 80.000 kruna za đački konvikt u Pazinu. I tada je rekao: »Evo sve sam dao, što sam imao i sad sam opet siromah. Pa hvala Bogu! Siromah sam se rodio i siromah ću umrijeti«. Ali ni to nije bilo sve! Još iste godine sabrao je još 80.000 kruna.

Godinu dana kasnije zavladala je u Istri velika glad. Dobrila je razdijelio gladnima sve, što je imao. Osim toga pisao je na sve strane svojim imućnijim prijateljima, moleći ih neka bi pomogli gladnim istarskim seljacima. I zaista, njegovom su se pozivu mnogi odazvali i on je mogao nahraniti i spasiti svoj puk.

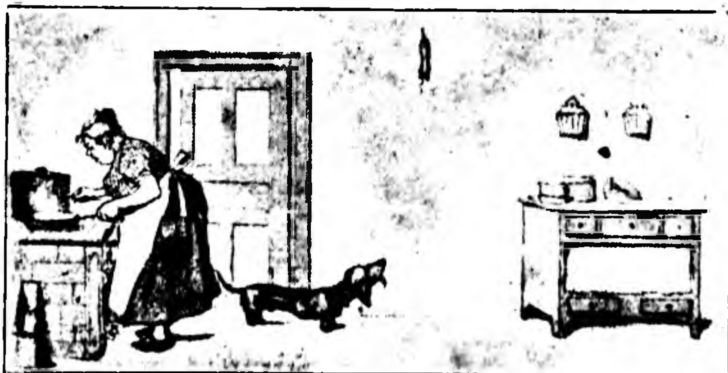
Mnogo bi, vrlo mnogo toga i uvijek samo lijepih i plemenitih stvari mogli pisati o tom najvećem istarskom sinu, ali u našem siromašnom »Malom Istraninu« nemamo toliko prostora, da bi mogli iznijeti sva velika i dobra djela našeg biskupa. Dosta neka bude, ako kažemo, da nikad prije, ni nikad poslije do dana današnjega, Istra naša nije rodila tako velikog, tako dobrog i tako plemenitog sina, kakav bijaše biskup Dr. Juraj Dobrila.

Ali ni Istrani nijesu nikad toliko voljeli, toliko poštivali i toliko bili zahvalni nijednom našem velikanu, koliko neumrlom i velikom biskupu Dru. Jurju Dobrili. E. R.

VESELI KUTIĆ

Prefrigani Ćuko.

Prefriganac vam je veliki, taj naš pas Ćuko. Sjedi on u kuhinji mrzovoljno promatrajući tetu Luciu kako mu kuha za ručak kašu, koju on nikako ne voli. Radije bi on finu onu kobasicu, što na čavlu visi. Da, ali kako do nje.

Študira on i študira, u želucu mu kruli, a miris suhe kobasice draži mu nosnice.

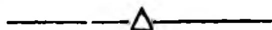
Najednom mu nešto sine u glavi. Zalaje i pojuri k ormaru, pretvarajući se kao da je ugledao štakora. Teta se Luca uznemiri, pa potrči i ona da mu pomogne uhvatiti štakora. Misleći da je štakor pod ormarom, prigne se i stade ga štapom tjerati.

A Ćuko naš, vidite li, što je nevaljalac uradio. Zna on da nema štakora ni blizu, pa ga zato više ni ne traži. Skočio je žurno na leđa teti Luci dohvatio kobasicu i smuk! napolje.

Ne treba njemu više žganaca. Njima neka se davi teta Luca.

Prefriganac je taj naš Ćuko. Ali, moramo mu priznati, i pametna pasja glavica!

ZAGONETKE.

Odgonetka zagonetke u I. broju.

8	256	2
4	16	64
128	1	32

Zagonetka.

4			6
7			5

Prazne četvorine popuni brojevima 4, 5, 6, 7 i još jednim tako, da ti vodoravno i okomito dade uvijek zbroj 20.

Vlasnik, **izdavač** i odgovorni urednik: **Ernest Radetić**, Zagreb, Boškovićeva ulica **20**. — **Tiskara C. Albrecht** (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica **26**.
Za tiskaru odgovara: **Dragutin Šulce**, Zagreb, Klajićeva ulica 4.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. I. | U ZAGREBU, SVIBANJ 1930. | BR. 3.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59.31.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB i JOSIP A. KRALJIĆ, SPLIT.

UPOZORENJE.

Bijaše nam isprva nakana, da izdajemo »Mali Istranin« dvanaest puta u godini, tj. svakog mjeseca jedamput, bez obzira na školske praznike.

No, budući da su naši pretplatnici u ogromnoj većini učenici raznih škola, koji će se za vrijeme praznika razletjeti kud koji, to smo na njihovu općenitu želju odlučili da list za vrijeme školskih praznika ne tiskamo.

Kako će povrh toga ove godine škole zbog svesokolskog sleta završiti mnogo ranije nego obično, t. j. već prvih dana lipnja, to je ovaj broj posljednji u ovoj školskoj godini. Izdajemo ga stoga s obilatijim sadržajem, ali mu ne povisujemo cijenu.

Naredni će broj izaći u mjesecu rujnu ove godine, dakle početkom nove školske godine, pa preporučamo svim svojim malim prijateljima, da nas ni u novoj školskoj godini ne zaborave.

Ovom prilikom dužnost nam je najtoplije se zahvaliti svima, koji su poradili na tom, da list uspije i raširi se. A uspio je zaista, iznad svakog očekivanja. Dok smo prvi broj tiskali u tri tisuće primjeraka, sve se bojeći, da nas možda mladi naraštaj ne će shvatiti, pa da će list odbiti, bili smo veoma ugodno iznenađeni, kad su nam sa svih strana države počela dolaziti iskrena i topla pisma od malih Jugoslavena, prijatelja naše zarobljene Istre.

Drugi smo broj štampali stoga u PET TISUĆA primjeraka, ali i to je bilo premalo.

Srce je naše ushićeno! To je najočitiji dokaz, da naša sirotna Istra nije zaboravljena. Pomalja se nova vojska njenih prijatelja, revnih i požrtvovnih, koji će jednoć znati i htjeti ispuniti svoju dužnost. Mali Istrani, uz Rašu, Lim i Mirnu, mogu gledati u nju s mnogo nada i mnogo pouzdanja.

A sada zbogom, prijatelji mali, i do viđenja u rujnu. Tko je od vas sokol, neka se spremi na slet i drži se junački i hrabro!

UREDNICI »MALOG ISTRANINA«.

MALI ISTRANIN

GOD. I. ZAGREB, SVIBANJ 1930. BR. 3.

Priča o malim Alzačanima.

Davno je tome bilo, davno, dok još nas ni na svijetu ne bijaše. Bit će tome blizu šezdeset godina. Francuska je onih godina teško stradala. Navalio na nju sa sjevera dušmanin, Nijemac, i stao joj otimati komad po komad zemlje. Na stotine tisuća najvrijednijih francuskih sinova stalo je na branik domovine, ali uzalud. Njemačka vojska bijaše jača. Prešla je preko lješina najboljih francuskih junaka i stigla čak pod sam glavni grad Pariz, opkolila ga, izmučila gladu i prisilila na predaju. Francuzi su morali zamoliti mir i platiti Nijemcima veliku odštetu.

LIJEPA NAŠA ISTRA: Draga pod Mošćenicama drevnim.

Bahati njemački pobjednici nijesu tražili malo: deset kreatih vlakova suhog zlata odvezli su iz Francuske u Njemačku; ni to im ne bijaše dosta! Oni su zatražili od Francuza mnogo veće blago, zatražili su, da im dadu najljepši dio svoje domovine, pokrajinu Alzaciju—Lorenu.

Kad su to Francuzi čuli svi su zaplakali. Jer Francuzi ovu svoju lijepu zemlju mnogo vole. To je njihova mezimica i miljenica. Vole je to više, što je u povijesti mnogo prepatila. Kad su dakle Francuzi čuli, da će morati otkinuti od svoje domovine ponajdraži njezin dio i izručiti ga nezasitnom dušmaninu, gorko su zatužili. Svako je rodoljubivo fran-

cusko srce zakrvarilo od bola. Ali oni nijesu klonuli. Rekli su: Dajemo dragu našu Alzaciju, jer moramo, jer nam je silom otimlju. Ali mi dovikujemo i dovikivat ćemo Nijemcu i čitavom svijetu, da je to zemlja naša, da je to krv naša i da se je nikad ne ćemo odreći, nikad je zaboraviti. O njoj ćemo uvijek govoriti; pričat ćemo djeci o njenim krasotama i učiti je, kako valja da je ljube; spremat ćemo mlada svoja pokoljenja na veliki jedan i neminovan dan, na dan otkupljenja i oslobođenja drage naše kćeri Alzacije - Lorene . . .

I tako se je zaista dogodilo. Četrdeset i osam godina gospodarili su i haračili bahati njemački pobjednici po Alzaciji. Četrdeset i osam godina trpjeli su mali alzački Francuzi poniženja, šibe i progone doklaćenih pruskih učitelja. Punih četrdeset i osam godina čekali su Francuzi na dan odmazde . . .

Taj je dan konačno došao. Tisuću devet stotina i četrnaeste godine planuo je ponovno veliki rat. Francuzi bijahu spremni. Njih je vodila samo jedna misao: oslobođenje alzačke braće. Četiri pune godine borili su se kao ljuti lavovi. Borba bijaše strahovita, da povijest slične ne pamti. Nijesu popustili, dok nijesu dušmanina potukli do nogu i oslobodili svoju dragu sestru, francusku pokrajinu Alzaciju.

Alzacija je danas sretna u krilu svoje prave majke domovine. Mali Alzačani smiju opet govoriti svojim materinskim francuskim jezikom; imadu opet svoje francuske škole; pjevaju svoje pjesme; mole se Bogu slobodno u jeziku svojih otaca, i sretni su, neizrecivo sretni, što su se nakon četrdesetosamgodišnjeg robovanja otresli nametnika . . .

*

O rodoljubivim malim Alzačanima čuo sam nekad jednu priču. Lijepa je, pa ću da vam je ispričam! Zbivalo se to prije šezdeset godina za francusko-njemačkog rata. U nekom alzačkom selu sve je vrvjelo od vojnika. Nijemci su se približavali, tjerajući pred sobom ostatke razbijene francuske armade. Seoska su djeca bila u školi, ali nijesu mogla ništa učiti zbog silne grmljavine topova. Učitelj ih je mirio, izlijećući svaki čas pred vrata, da vidi ne dolaze li već možda dušmani. Najednom se naglo povrati u razred.

»Žurno, djeco, završit ćemo školu. Dušmanin je pred selom. Pođite odmah svojim kućama i ne izlazite u selo, da ne nastradate«.

Djeca su u brzini pograbila knjige i pisanke i već htjela da se razbježe, kad li ih učitelj još jednom nagovori:

»Hoću da vam reknem još jedamput: zbogom! Ostavljam vas, jer ste vi još premaleni, a da bi mogli samnom. Mene zove domovina. Priključit ću se braći, koja uzmiču i braniti svaku stopu drage naše francuske domovine . . .«

»A hoćete li nam se opet vratiti, gospodine učitelju?« pitahu djeca plačljivim glasom.

»Hoću, hoću, vratit ću se s drugim Francuzima, da vas oslobodim i istjeram dušmanina iz vašeg sela i iz čitave Alzacije«.

»Ne zaboravite nas, dragi gospodine! Dođite nam opet, svakako dođite!«

»Ne ću vas, djeco, zaboraviti, nikad, nikad! Nikad ne će Francuska zaboraviti svoje drage kćeri Alzacije. A sada još jednom: zbogom, dragi moji mali prijatelji, zbogom. Ne zaboravite nikad Francuske!«

Učitelj ih u hitnji sve od reda suznih očiju zagrli, a zatim pohrli za ostacima francuskih četa, koje su hitra koraka uzmicale pred daleko nadmoćnijim neprijateljem.

Djeca su već htjela da se razbježe kud koji, kad li se digne mali Pierre i reče:

»Drugovi, učinimo što možemo! Kliknimo još jednom: Živjela Francuska!«

»Živjela Francuska! Živjela Francuska!« zaori školom . . . Vani su već praskale selom njemačke puške.

»Još nešto«, predloži mali Jean. Napisat ćemo i na tablu: Živjela Francuska! Neka znade neprijatelj, kako ga mali Alzačani dočekuju!«

I za čas bljesnu preko cijele table bijela i lijepo zaokružena velika pismena: Živjela Francuska!

Djeca su htjela već da izlete, jer bijaše krajnje vrijeme, ali ih zadrža mali Jacques. Bijaše to sitan dječarac velikih pametnih očiju.

»Stanite, drugovi, još čas! Lijepo se koči na crnoj tabli ime naše drage domovine. Ali doći će neprijatelj, uzeti spužvu i Francuske više ne će biti«.

Djeca se uozbiljiše. Doista za jedan sat više ne će biti na ploči onog lijepog usklika.

»Nego učinimo ovako«, nastavi Jacques, »okrenimo tablu na drugu stranu. Doći će dušmanin i ništa ne će vidjeti. Ali mi ćemo sve znati što govori tabla. Nijemac ne će ništa čuti, ali mi ćemo uvijek slušati glas crne table, koja će iz svog kuta klicati u lice dušmaninu, i danju i noću: »Živjela Francuska! Živjela Francuska!«

»Živio pametni Jacques«, klikne sva škola, oduševljeno pozdravljajuć njegov predlog. I što bi okom trenuo, desetak je ručica skinulo tablu, preokrenulo je, a da bude što sigurnije, da je ne će nitko više okretati, zabiše je čavlima o zid.

Tek što su svršili, sruše se školska vrata. Razbio ih kundakom nekakav grubijan, njemački kapral. Djeca se razbježaše poput preplašenih ptičica . . .

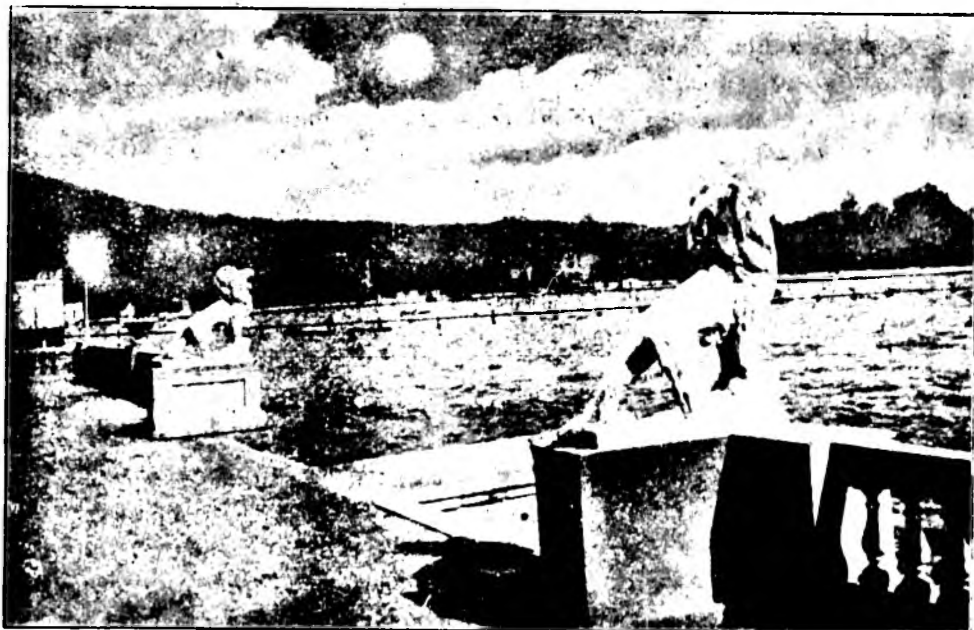
*

Minula je godina dana. Alzacija ne bijaše više francuska pokrajina. Njome je gospodario Nijemac. U školi se više nije smjela čuti francuska riječ. Došao iz daleka kraja hladni neki i osorni Prus i zabranio djeci francuski govoriti. Psovao je Francusku, šibao djecu i pisao na tablu nekakva uglasta i tvrda njemačka pismena. Mali Jacques, Pierre, Jean i sva druga djeca samo su se ispod oka značajno pogledavala. Ona su čula usklik, koji učitelj nije čuo. Iz kuta se javljala crna tabla. Na sve učiteljeve grdnje i psovke ona je jednako odgovarala: Živjela Francuska! Živjela Francuska! A djeca su je čula i u sebi to ponavljala.

Vrijeme je prolazilo. Radao se novi naraštaj. Pierre, Jacques, Jean i drugi njihovi drugovi, davno su već napustili školske klupe. Na njihova su mjesta došli mladi dječaci. Ali i oni su bili upućeni u slatku

tajnu crne ploče. I u njihovim je ušima zujala tajanstvena riječ, oduševljen usklik Francuskoj.

Minulo je deset godina, pa dvadeset i trideset i četrdeset, a Francuska još nije dolazila da oslobodi Alzaciju. Nekadašnji dječaci bijahu napola starci , pokriveni sjedinama. Krasnih časova iz djetinjstva, dok je još u selu bila francuska škola, i dok je među njima bio njihov učitelj, jedva se još sjećahu. O tim su lijepim vremenima govorili samo za tihih večeri, pričajući unučićima svojim, sokoleći ih i bodreći da ustraju i izdrže, jer dan oslobođenja jednom će ipak morati doći . . .

LIJEPA NAŠA ISTRA: Uvala ruža kraj Pirana na zapadnoj obali.

Jednoga se dana u blizini sela oglasiše opet topovi. Njihova je rika dolazila sa zapada, iz Francuske. Po selu su bježali vojnici, ostaci razbijene njemačke vojske. Pobjedonosna se francuska armada približavala Starci Jacques, Jean i Pierre sastali se s drugim starcima na trgu. Plakali su od radosti i sreće. I spominjali se djetinjstva. Razgovarali o rastanku s učiteljem i o događaju u školi. Čekali su braću Francuze. oslobodioce. Najednom se na cesti ukazaše plave odore francuskih vojnika. Starac zvonar, koji se bio popeo na zvonik, da prije ugleda braću. potegnu sve konope odjednom. Zvona zazvoniše gromko, snažno kao nikad prije. Žilama starog zvonara zakolala je nova krv, mlada i snažna. Vukao je konope ko dvadesetgodišnji mladić.

»Živjela Francuska! Živjela Francuska! izvije se iz stotina grla staraca, žena i djece.

»Živjela Francuska!« odazva se poput orkana, dolazeća vojska.

Ljudi su plakali. Vojska, ona junačka, pobjedonosna francuska vojska, također.

U taj se čas na kraju trga ukaza neobična povorka: oko pedeset dječaka nosilo je crnu, trošnu već i bršljivu školsku tablu. Na tabli se bijelila lijepa i zaokružena pismena: Živjela Francuska!

Bijahu to ona pismena ,koja su zakovana i čavlima zabita čekala punih četrdesetosam godina ovaj veliki dan. Dan uskrsnuća svoga i cijele francuske Alzacije.

Ernest Radetić.

Mali od foguna.*

Predragi moj Mate,
Evo ja ti pišem
I misleći na te
Jednu suzu brišem.

Zdrav sam hvala Bogu,
Sretan u zanatu;
Tužit se ne mogu
Na rad i na platu.

Pluća mi se šire
Kô rep od pauna —
Čisteći krumpire
Okolo foguna....

Mrva šale — s kuta!
Pa će suze stati;
A sad nešto s puta
Mojem dragom Mati:

Vidio sam svijeta,
Srca ti se hvata:
Svud ljepota dlijeta,
Kista i zanata:

Veliki zvonici.
Zgrade s mnogo kata,
Sjajni spomenici
S krunama od zlata.

Mostovi na rijeci,
Luk im kraje spaja,
A na njima sveci
S ključima od raja

Ljudi izučeni,
Djeca dobri druzi,
A'l su ipak meni
Najdraži Francuzi.

Kud smo s brodom prošli
I u luci stali,
Svud bi k meni došli
Ti Francuzi mali.

Nisam znao, Mato,
Reć im nego: Zdravi!
A oni bi nato:
»Viv la Jugoslavi!«

I naš paron Marko
Brisao bi suze,
Pa zavoljeh žarko
Te drage Francuze.

— — — — — — — — — —

Prošli smo Anconu,
A na jednu milju:
Nicu, Barcelonu,
Maltu i Marsilju.

A zaljev Liona?
Smiluj mi se Bože:
Bacan bez pardona
I mokar do kože!

Al na kojoj ruži,
Kaži, trnja nije?
Koga more služi,
Neka ga i bije!

Pišem s jednog grada
Gore na sjeveru,
Otkud ćemo sada
Poć za Ingliteru.**

---

* Vidi pričicu o malom od foguna u 2. broju Malog Istranina.

** Engleska.

A kad na povratku
Svratimo u Nicu,
Poslat ću mom Matku
Jednu razglednicu!

Pozdravljam te lijepo
I pozdravi Kruna.
Tvoj brat Crvić Bepo,
Mali od feguna.

Jos. A. Kraljić.

Pustinjakovo zvonce.

Karavana putovala je već osmi dan po beskrajnoj pješčanoj pustari. Polazila u neki dalek grad, znamenitu trgovačku luku na obali Indijskoga Oceana. U karavani bilo do dvjesta deva i dromedara nato varenih velikim sanducima i škrinjama. Trgovci prenašali u grad svilu, pamuk, čaj, voće i mnogo drugih stvari. U gradu imalo se sve to ukrcati na velike lađe i parobrode i odaslati u druge strane svijeta. Uz trgovce bilo i putnika, koji su polazili u različne krajeve po poslu i na zaradu. Bilo tu radnika i zanatlija svake ruke, pa mornara, svećenika, žena i djece. Trgovci i putnici jašili neprekidno na devama, dok bi vodići svako toliko sjahali i upravljali karavanom umorno dižući noge po žutom i žarkom pijesku neizmjerne pustare. Sunce žarilo i palilo, a put tegotan, dalek i beskrajan. Oaze rijetke, razdaleko jedna od druge, i to su jedina mjesta, gdje se u pustari mogu ljudi odmoriti.

Karavana micala se lijeno. Iz daljine izgledala kao neka duga siva zmijurina, što je izmiljila iz svoga skrovišta, da se okupa u onoj mirnoj žutoj razini zamućena mora.

U suton devetoga dana doputovali putnici do neke oveće oaze. Oaza izbila na pješčanoj pustari poput zelena otočića, a na stotine i stotine kilometara daleko od mjesta, odkud su putnici otputovali. Visoka stabla s velikim i širokim lišćem prekrila malen prostor, na kojemu se već odmaralo bezbroj deva i putnika, koji su tuda bili na prolazu.

Karavana uđe u oazu. Trgovci i putnici polegli ispod stabala odmarajući se razgaljenih grudiju na pijesku i travi. Žene razmatale svežnje, otvarale torbe i nudale hranom i pićem. Vrućina ponešto popustila. Čula se vesela pjesma mladarije i smijeh odraslih, kojima je dobra kapljica razvezala jezik i razigrala srce. Djeca se razbježala po šumi kud koji. Nekoji i zaspali. U jedan tren oživila oaza, kao da se u nju uselio čitav grad. Sitne travčice drhtale od sreće i uzbuđenja, a deve se pogledavale i primicale glave jedna drugoj, kao da si nešto šapću o veselju i sreći putnika i svojih gospodara iza toliko dana mukâ i patnji.

Kasno u noć krenula karavana dalje. Oaza ostala i opet pusta i mrtva. Svuda uokolo vladala grobna tišina, samo što se još u daljini čula pjesma putnika, koji su odmicali sve dalje i dalje u tamnu beskrajnu pustaru.

* *
*

Sjutradan, još prije izlaza sunca budio se na rubu oaze dječarac velikih modrih očiju i duge kovrčaste kose. Bio je to Abdon, jedini sin

siromašnih roditelja, koji su putovali s karavanom u daleki grad. Cijelu je noć prospavao pod visokim stablom i slatko snivao o dalekim stranama i lijepom gradu, kuda je prvi puta putovao sa svojim roditeljima.

Svi su otputovali, samo je ostao on na onome osamljenom zelenom otočiću u žutom pješčanom moru, na stotine i stotine kilometara daleko od rodnoga kraja. Roditelji i putnici otputovali su u uvjerenju da je i on uz njih. Tko da i pomisli, da se neće probuditi u onoj gužvi i viel, kad se karavana spremala da nastavi put. Ali Abdon je ipak nije čuo; on je tvrdo spavao sve do zore. A sada je ostao sam i nitko se neće sjetiti na njega. U karavani ima mnogo djece. Jašu po dvoje i troje zajedno i mjeste se po volji. Sad su na jednoj, sad opet na drugoj devi i nitko ne pita gdje je tko. Stariji su opet zajedno, možda za pedeset i više deva iza njih. Karavana putuje, deve koračaju jedna za drugom, putnici noću razgovaraju i pjevaju, pa nikome ni na kraj pameti, da ispituje i istražuje tko je na kojoj devi.

Mali je Abdon to dobro znao. Znao je, da će ostati zaboravljen od roditelja i od ostalih putnika. Nitko neće opaziti, da ga nema. Roditelji potražit će ga istom kad stignu u grad; a to će biti nakon četiri ili pet dana. Bit će prekasno. Dok dođu po njega proći će osam do deset dana, a tada bit će Abdon već mrtav; poginut će od gladi i žede.

Siromašni je dječak plakao na rubu oaze i dozivao slatkim imenima svoje dobre roditelje. Srce mu se kamenilo od tuge i boli, a smrtni znoj cijedio mu se niz blijeda i zaprepašćena lica. Što će i kuda će bijedan? Poći za njima? Poginuo bi na putu. A put dalek i kako da pogodi u onoj beskrajnoj i jednoličnoj pustari. Čekati dok dođe druga koja karavana? A hoće li doći i kada će doći?

Abdon je dugo plakao i razmišljavao, a misli bile mu sve crnije i crnije. Kudgod bi pogledao, dolazila mu pred oči smrt. U njegovoj duši gorilo nešto, što mu prodiralo do u mozak. U mozgu ga grizlo i trgalo, a onda silazilo sve niže i niže i hvatalo ga za grlo, kao da će ga udušiti. Na časove vraćala mu se svijest, a tada mu bivalo i gore. Kad bi bilo hrane izdržao bi dok se karavana vrati, ali u torbici mu još samo malo tvrda kruha i čutura vode. Pojest će i popiti i to, a onda će umrijeti u najvećim mukama. Njegovi roditelji naći će ga mrtva, kad se vrate iz grada, da ga potraže. Plakat će za njim i zakopati ga u onoj oazi, daleko od rodnoga kraja. Tu će sagnjiti njegove kosti, a grob ostat će mu zaboravljen i zapušten, bez križa i spomenika.

Ovakove su misli iskrsavale u mozgu maloga Abdona, ostavljajući ga bez nade i utjehe na rubu groba, što se pred njim otvarao u čitavoj svojoj strahoti. I već je htio da legne i da tako pričeka smrt, kad mu se pričini da nešto u njemu govori: »Ustani! U oazi nema ti spasa! Nastavi put i možda ćeš susresti one, koji će se vraćati iz grada da te spasu!«

Ohrabren tajanstvenim riječima, skoči na noge, kao da se probudio iz teška sna.

— Idem! uzvikne glasno.

— Idem, dogodilo se samnom što mu drago. Ovdje mi nema spasa dok bi na putu mogao susresti koju karavanu. Poći ću i tražiti spasa, dok ne padnem mrtav na gorući pijesak.

Kad je sunce najviše pripicalo, uputi se Abdon dalje. Njegove su nožice koracale po vrućem pijesku kao da ga se i ne dotiču. Pijesak škripio ispod nogu i izmicao na dvo strane, a u čuturi pljeskutala voda uz neki pritajeni i mukli tutanj, kao da i ona plače nad gorkom sudbinom maloga Abdona. Abdon nije sve to ni vidio ni čuo; on je jurio dalje poput probudjena vjetra kupajući se u znoju, što mu je zalijevao oči i ulazio u usta. Tako je išao sve do noći, a kad je zanoćilo baci se umoran i iznemogao na pijesak. Ispod glave podmetnuo torbicu i tako prospavao na tvrdu ležaju do u zoru.

Čim je stalo svitati, ustane i uputi se dalje.

I opet koračao cijeli dan, uvijek prema istoku, kuda su pošli njegovi roditelji s karavanom. Tako se bar njemu pričinjalo.

Četvrti dan bio mu najgori. Noge mu stale klecati i on oćuti, da mu se približuje čas, kad će se srušiti na pijesak, da se više ne ustane. Torbica bila mu prazna. Kruha nije okusio dva dana, a posljednju kapljicu vode ispio još prije zore, kad se probudio. U grlu ga peklo, kao da će mu izgorjeti.

Abdon nije ipak sustao. Koraci mu postajali sve manji i teži, ali on je išao sve dalje i dalje u nadi, da će ugledati gdjegod karavanu ili doći do oaze, u kojoj stanuju ljudi. Nada mu ostajala neispunjena; karavana nije dolazila, a oazi nigdje traga.

Kad je uveče po običaju legao na pijesak, da se odmori i prospava do u zoru, pričini mu se, kao da su mu noge okamenjene, pa da ga vuku u strašan i crni bezdan. Na mahove staje, a on tone sve dublje i dublje pritiskivan nekim nevidljivim rukama o slabašne i izmučene grudi.

Abdona je svladao umor i prikovao uz žuti pijesak. Disanje mu bivalo sve slabije, dok mu se vjede spuštale i zatvarale mu one velike modre oči, što su već četiri duga dana neumorno tražile spas i utjehu ojadenoj duši.

Prve su zvijezde drhtale kad se Abdon iznenada trgnuo i uspravio na časak svoju umornu glavicu. Iz daljine dopirao do njega glas zvona. Ispočetka pričinjalo mu se, da je to samo obmama, ili zujanje u njegovim ušima od umora i iznemoglosti, ali što je dalje slušao sve se više uvjeravao, da je to uistinu glas zvona. Glas je postajao sve jasniji. Razabiralo se već i ono zujanje i talasanje zveka, što prati zvonjavu, kad se zvono užurba i zapjeva na zvoniku.

— Zvono u ovoj pustari! — začudi se dječak i stane drhtati. — Je li to zvono, ili su samo dusi poginulih, što ih je zatekla smrt u ovome kraju?

Ali zvono zvonilo i dalje, sve jače i jače, kao da ga zove k sebi.

U Abdonovoj duši iskrsnu nada u spas. Srce mu stade življe kucati. I kao da mu netko skinuo s nogu i grudiju teške okove, skoči na noge i stane koracati prema onoj strani, otkud je dopirao glas zvona. Noge su mu i opet brzale, kao pred četiri dana, kad je otputovao s ruba

oaze. Nada u spas ulijevala mu novu snagu i nosila ga po pješčanoj pustari. kao da po njoj plovi mekana pahuljica na brzim krilima vjetra.

Oko ponoći doputovao do neke velike šume. Zvono je još uvijek zvonilo, ali sada iz takve blizine, da se čulo i struganje konopa i uzdasi zvonara.

NAŠE MAJKE: Narodn nošnja iz Kanfanara u srednjoj Istri.

Dječak uđe u šumu. Pred njim ukaže se kućica sagrađena u obliku crkvice s visokim tornjem na pročelju. Čim je došao do nje, prestane zvonjava. Vrata se otvore, a pred njega izađe neki časni starac, pogrbljen, sijed i blijed kao vosak. Zaogrnuo se dugom, crnom mantijom i opasao trostrukim konopcem, što mu visio u dva traka do nogu. Na prsima mu naslikana zlatna zvijezda s bijelim krstom u sredini. Pružajući dječaku drhćuću ruku, progovori starac umilnim glasom:

— Dobro mi došao, dječače!

Abdon je stajao na pragu kao okamenjen i s nekim strahom gledao starcu u oči.

— Ne boj se sinko! — nastavi starac. — Zvao sam te, da te spasem od muka i smrti. Znam tvoju tugu i nesreću.

Ove riječi osokole dječaka i on obaspe vrućim cjelovima košćatu ruku časnoga starca.

Starac ga povede u kuću. Usred sobe bio je prostrt stol, a na njemu svake blagodati božje. Ugodan miris pečena mesa i žuta zrela voća širio se po sobici i mamio k sebi maloga Abdona, koji je u četiri dana pojeo samo komadić kruha i ispio čuturu vode.

Sjedi i jedi! — ponudi ga starac pokazujući mu visoki mekani naslonjač na čelu stola.

Dječak sjedne i počne slasno jesti.

Kad se najeo i napio, povede ga starac u oveću pokrajnu sobu. U sredini sobe okretala se u zlatnu obruču golema staklena kugla. Okolo nje gorjele bezbrojne voštane svijeće. Čim bi jedna utrnula, užgale bi se do nje od sebe dvije ili više njih goreći većim i sjajnijim plamenom.

Abdon uzmakne, a onda se zaustavi na pragu sobe i sav smućen i zaprepašćen zapita:

— Što znače ova kugla i ove svijeće?

— Kazat ću ti, — odgovori starac i pruži mu ruku, pozivajući ga, da ga slijedi.

Dječak uđe za starcem, gledajući začuđeno po sobi. Osim kugle i svijeća nije u sobi bilo nikakova namještaja ni ukrasa. Zidove prekrili veliki i teški crni zastori, a na svakomu u sredini velika zlatna zvijezda s bijelim krstom u sredini. Kroz otvor na stropu u sobu ulazila sjajna zraka, na kojoj se odmarala kao snijeg bijela golubica.

Starac stane pred prvim zastorom i povuče ga naglo. Iza zastora bilo je veliko zrcalo. Abdon se primakne starcu i pogleda u zrcalo. Pred njegovim očima ukaže se u zrcalu neizmjerna pješčana pustara posijana zelenim oazama. Bezbrojne karavane križaju po njoj na sve strane, svaka u drugom smjeru, u daljini vidi se plavo more, a na njemu velike jedrenjače i parobrodi. Na obali mora bijele se sela i veliki gradovi, opasani visokim zidinama. Vide se i ljudi, koji ulaze u grad i izlaze iz njega.

Abdon je stajao zapanjen pred zrcalom i gledao u onu vrevu karavana i ljudi, pa na more, na brodove i parobrode i na ona bezbrojna sela i gradove.

— Vidiš li dobro? — zapita ga odjednom starac, koji je stajao iza dječaka.

— Vidim.

— Vidiš li onaj veliki grad na obali sinjega mora?

— Vidim, — odgovori dječak ponešto slabijim glasom.

— Ono je grad, u koji putuju tvoji roditelji s karavanom.

— Moji roditelji! — uskliknе dječak i zaplače.

— Da, tvoji roditelji. Oni su u onoj karavani, što se približuje gradu. Otac jaši na devetnaestoj, a majka na dvadesetoj devi. Raspoznavaš ih?

Dječak se gušio u plaču. Dobro je raspoznavao svoje roditelje i vidio im svaku kretnju. Majka veselo razgovarala s nekom drugom ženom, dok je otac bezbrižno gledao u visoke tornjeve i zlatne kupole, što se dizale visoko nad zidinama i visokim palačama.

Karavana se zaustavi pod gradskim zidinama. Trgovci i putnici sjašili, a deve polegle u hladu. Djeca veselo trčala roditeljima. Abdonovi roditelji trče naokolo, raspituju i traže svoje dijete. Ljudi se uskomešali, hvataju se za glavu i pokazuju prema pustari. Abdonova majka pala je u nesvijest. Otac čupa kosu, lama rukama i gorko plače. Dva su momka uzjahala na deve i vraćaju se u pustaru...

Starac pustinjak, koji je do tada gledao u sve blijeđe i blijeđe Abdonovo lice, provuče naglo zastor i stane tješiti dječaka, koji je ridao od boli i iznemoglo klonuo u njegovo naručje.

— Ne tuguj dobro dijete, — tješio ga pustinjak, primičući se velikoj staklenoj kugli usred sobe. Tvoji će se roditelji utješiti.

U to se kugla, što se do sada neprekidno vrtjela, za tren zaustavi, a bijela golubica uzdigne se po zraci i otprhne kroz otvor na stropu u tamnu noć.

Dječak je gledao pustinjaka pogledom punim pitanja.

— Znam što želiš! — reče starac. Protumačit ću ti. Evo slušaj: Kad se ova kugla zaustavi, polazi u svijet utjeha. Bijela golubica nosi je na lakim kirlima i nevidljiva pušta se na rastužena ljudska srca. Ona je sada pošla, da odnese utjehu i tvojim roditeljima, koji je izmoliše. Još prije zore bit će oni utješeni i vjerovat će u tvoj spas.

Abdon je duboko uzdahnuo i zahvalnim pogledom gledao u mile starčeve oči.

Starac nastavi:

— Ova kugla, što se neprekidno vrti, predočuje ljudsko srce, koje nikada na miruje, već uvijek za nečim teži. A ovaj bezbroj svijeća, što oko nje gore, ljudske su želje. Čim koja ugasne, ispunjena je jedna želja. Ali ljudsko nezasitno srce ne zadovoljava se time, već se u isti mah rađaju u njemu nove želje, upravo onako, kako vidiš, da se upaljuju oko kugle nove svijeće.

Starac na časak zašuti i posukne glavom, a onda nadoda:

— Tvoje je srce uvijek težilo za tim, da budeš vrijedan sin svojih roditelja. Rijetkost je to, milo moje dijete, koja zaslužuje najveću nagradu na onome svijetu, pa sam te s toga spasio i dozvao ovamo ovim mojim zvonom, koje se rijetko javlja u ovoj tužnoj i nedoglednoj pustari.

Pri tome povuče starac drugi zastor, a u zrcalu ukažu se tisuće i tisuće crvenih srdaca, koja su plivala u nekoj neizmjernosti uzdušnoga mora. U svakome vrvjelo bezbroj životinjica nalik na malene zmije sa velikom crnom glavom.

— Ovo su srca sviju onih, koji su sada na putu kroz ovu pustaru, — protumači starac dječaku.

— Pogledaj samo, koliko ima u njima želja i kako po njima vrve i kopaju... Ono malo srce u kutu, što se odijelilo od ostalih, tvoje je. U njemu polegao samo jedan sitan crvić i mirno spava. On mirno spava jer si postao vrijedan sin svojih roditelja; tvoja je želja ispunjena.

Kod posljednjih riječi poljubi starac dječaka u čelo, a onda pristupi k trećemu zastoru. Čim ga odgrne, uzvikne dječak od ushićenja i primakne se zrcalu. Pred njegovim očima ukaže se cvjetnjak neopisive ljepote. Usred cvjetnjaka bijelila se široka i glatka cesta ,nad kojom se

nadvile gorostasne ruže, klinčaci, tulipani i zumbuli u sto prekrasnih boja. Uz rubove same ceste nanizali se gusti busovi zelene mažurane, sitnoga bosilja i mirišljiva smilja. Sa cvijeća otkidale su se latice i sipile na cestu poput mekanih raznobojnih pahuljica. Na početku šume zaigrale kolo prekrasne djeve, bijele i rumene, kao da se okupale u mlijeku i rumenilu rane zore. Oprave im, kao da ih satkale vile od bijelih snježanih pahuljica i zlatnih sunčanih zraka. Niz ramena spustile im se duge raspletene kose, što se sjale poput suha zlata. Podalje njih posjeli trgovci zakopani u draguljima, srebru i zlatu, a onda neki nasmijani ljudi, crveni u licu, kao crvene ruže. Uz svirku i hihot toče iz velikih bačava crveno vino i nuđaju prolaznike punim bukarama i vrčevima. I sve što dalje, bilo je uz cestu sve ljepše i veselije. U ozadini šume dizao se strm brežuljak. Po njemu vijuga uska stazica do na sam vrhunac. A na vrhuncu sjaje zlatno žarko sunce. Pod suncem vode kolo momci i djevojke. Plešu, a noge im se ne dotiču zemlje. Do njih posjeli starci i djeca, pa veselo udaraju dlanovima, smiješe se i pjevaju. Oči im sjaju od sreće i radosti kao biserne kapljice jutarnje rose na ranim zrakama sunca. A na sve, Bože, sipi tiha sitna zlatna kiša ispremiješana zrnjem biserja i dragulja.

Abdon je duboko uzdisao i protezao ruke, kao da želi njima obuhvatiti svu onu raskoš i ljepotu.

Slika se naglo promijeni. Abdon protrne s užasa i odskoči nekoliko koračaja od zrcala. Bože, strašna li prizora! Cvjetnjak pretvorio se u gustu stoljetnu šumu. Po stabalju veru se drača i kupinje s dugim oštrim trnjem, a suho se granje lama od sebe i uz strašnu buku i trešnjavu pada na zemlju. Bijela i široka cesta suzila se u usku stazicu. Uzduž šume, na obe strane oaze, ovile se oko debla stabalja i posjele na dračje grdne zmijurine i u groznoj gužvi i zaglušnom siktanju posižu svojim dugim ognjenim jezicima za prolaznicima. Čim ih dohvate, sviju se oko njih, piju im mozak, toče krv i lamaju kosti. Ljudi plaču, gužvaju se i tuku, viču, zapomažu i izdišu u najgroznijim mukama. Druge se zmije spuštaju, bacaju se s granja na stazu i gone putnike u to pakleno kolo smrti. A stazom teče krvav potok noseći na sebi uvehlo cvijeće i ljudske živote. Samo na kraj šume, na onom brežuljku sjaje i nadalje žarko sunce i sipi zlatna kiša ispremješana zrnjem biserja i dragulja.

Abdon je drhtao i jecao. Pustinjak odjednom provuče zastor, primi dječaka za ruku i reče:

— Smiri se dobro dijete!... One strašne zmijurine, što si ih vidio na rubu šume, rađaju se od onih sitnih zmija u ljudskom srcu, što si ih vidio malo prije u drugom zrcalu. To su puste ljudske želje, što vode ljude u onakovu propast, kakva ti se prikazala na rubu stoljetne šume. Stara je i vječita ona šuma, kao što su stare i vječite ljudske mane i grijesi...

Ova dva prizora što si ih vidio u ovom zrcalu predočuju ti obmame i propast ljudskoga života. U prvome je sjaj i raskoš, što nas mame u grijeh, dok su u drugome muke, patnje i propast onih, koje ta raskoš i sjaj obmanu i dovedu u svoje kolo.

Onaj pak strmi brežuljak, što si ga vidio u ozadini slike sa zlatnim suncem na vrhuncu, bezgriješan je i srećan ljudski život. Tijesna je doduše i tegotna staza, što vodi do vrhunca, ali tko se do njega uspne, odmaraće se pod suncem sreće... U tvome je srcu usnula jedina zmijica, crvic, jedina želja, koja će te povesti kroz ovu široku cvjetnu cestu na brežuljak sreće. Neka se u tvom srcu ne rađaju druge želje. Ne ogledavaj se cestom na sjaj i raskoš, da te ne obmanu i da ti se cesta ne pretvori u stazu, što vodi šumom jada, boli i propasti.

Starac umukne i izađe iz sobe čudotvornih zrcala, vodeći za ruku maloga Abdona, koji je još uvijek drhtao pred strašnim prizorom, što ga je vidio u trećem zrcalu.

— — — — — — — — — —

Kod pustinjaka ostao je Abdon pet dana. Šesti dan otvori starac ponovo onu tajanstvenu sobu i odgrne zastor sa prvoga zrcala. Pred Abdonovim očima ukaže se opet ona neizmjerna pustara sa zelenim oazama, po kojoj su križale bezbrojne karavane, a na obalama bijelila se sela i gradovi. Starac je neko vrijeme šutio, a onda zapita dječaka:

— Vidiš li onu karavanu, što se udaljuje od grada, kud su pošli tvoji roditelji?

— Vidim, — reče dječak.

— Dobro, — nastavi pustinjak. — Ono je karavana, s kojom se vraćaju tvoji roditelji kući. Za četiri dana bit će u oazi, u kojoj su te ostavili.

Čim je to starac izrekao, uoči dječak svoje roditelje i stane kliktati od sreće i uzbuđenja cjelivajući starcu dršćuće ruke.

— Sjutra zorom poći ćeš na put, — nastavi starac. — Odavle do oaze su četir dana hoda. Dat ću ti devu i poći ćeš tamo, da dočekaš svoje roditelje i da se s njima vratiš kući. Na putu pratit će te moje zvono. Dok mu čuješ glas, znaj, da nijesi pošao stranputicom i da ćeš doći u oazu. Kad ga ne budeš više čuo, skreni lijevo ili desno, njegov će ti se glas opet javiti. Čim stupiš u oazu, zamuknut će zvono, ali ti ga ne zaboravi, već neka te čitava tvog života sjeća svega, što si ovdje vidio i doživio, da ne bi skrenuo sa staze, koja te vodi na brežuljak sreće...

Sjutradan je Abdon suznih očiju zahvaljivao starcu i spremao se na put. Čim je uzjašio, počne zvono zvoniti, prateći maloga putnika, koji se udaljivao sve više i više od pustinjakove kolibe. Češće bi zvono zamuklo, ali čim bi Abdon skrenuo lijevo ili desno, oglasilo bi se opet te ga pratilo i bodrilo u onoj beskrajnoj pustari, kao da mu iz njega progovara dobra i plemenita pustinjakova duša.

Četvrti dan rano ujutro, dok su još zvijezde sjale, bio je Abdon u oazi. Zvono zamuklo, kao da ga progutalo ono neizmjerno pješčano more. Dječak je legao na zelenu travu i odmarajući se čekao roditelje. Već se u daljini vidjela karavana, pa je u njemu srce drhtalo s pomisli, da će uskoro zagrliti svoje mile i dobre roditelje i vratiti se s njima u svoj kraj rođenja. Kad je karavana bila nedaleko oaze, potrči joj dječak u susret i pade sav srećan i blažen u zagrljaj svojih dobrih roditelja. Dugo je Abdon plakao i jecao na njihovim grudima, a da nije

mogao progovoriti riječi. Kad se konačno stišala u njegovim grudima ona bura uzbudenosti, bile su mu prve riječi:

Blago onome, koga prati glas pustinjakova zvona.

Josip A. Kraljić.

Strahovi.*

Bila je divna, topla noć. Krasna noć kakova može da bude samo u našoj Istri. Vani je svijetlio mjesec i razlijevao, po krovovima kuća, po šumama i njivama i po cijelom kraju, srebrne svoje trake, tako da se je činilo, e se čitava zemlja kupa u jednom srebrnom moru. Ja sam ležao u svom krevetiću kraj prozora i zirkao u svijetlu noć. Mjesečina je pala upravo po meni i ja sam se smiješio promatrajući okruglo lice mjeseca, koji je širio usta, kao da mi se smije i jednim okom namiguje.

Nešto podalje od prozora bilo je grmlje i u njemu slavuljevo gnijezdo. Znao sam ga već odavna, čak od onda, kad su ptice stale onamo nanašati prve slamke da spletu mekan ležaj mladima, koji su se imali izleći. Danas sam takodjer pregledao gnijezdo: bijaše u njemu pet jaja sitnih posutih smedim točkicama.

Slušao sam. Stari je slavulj divno pjevao. Bio sam uvjeren, da će svojim kristalnim glasom probuditi mlade u jajetu, pa da će se do sutra ujutro izleći

»Spi — spi — klokotić . . . .«,
drhtao je bistri njegov glas i dizao se tanak, nekuda u vis, visoko, visoko, a meni je bilo tako ugodno, tako voljko pri duši, da bih mu bio, kad bih znao, da će me razumjeti, najradije odgovorio:

»Poj, — poj — poj, sve do sunca istoka . . .«

Bio sam kod kuće sam. Majka me je čvrsto pokrila, rekla mi nek spavam i otišla do ujaka u dućan, da kupi šibice, jer nije imala čime da sutradan potpali vatru.

Nijesam se bojao. Gledajući smiješno mjesečevo lice i slušajući sitni pjev slavulja u grmu, zaboravio sam na čas sve priče o vješticama, o morama i vukodlacima, koji dave noću djecu . . .

Iz ugodnog me snatrenja trgnu zvuci iz kuhinje. Nešto je škripilo i micalo se.

»Da se nije možda došuljala mora, da mi legne na prsa, stane mi piti krv i izjede mi srce . . .« pomislim i zaustavim dah.

Buka u kuhinji nije prestajala. Sve je jače zavijalo, škripalo i udaralo, kao da se uvukao u kuću sam nečastivi — potari ga sveti križ! — pa da zvekeće lancima.

»Mamo slatka« — vrisnem i umotam plahtom glavu.

Nešto je u kuhinji lupalo, lajalo, zavijalo, smijalo se i plakalo, blejalo i mukalo sve u isti mah, kao da su se sve zvijeri ovoga svijeta stale medusobno klati. Čuo sam kako se ruše tanjuri, flaše, čaše i šalice i kako se razbijaju u tisuće sitnih komadića.

---

* Iz knjige: Neobične priče. Štampane u Trstu 1929. godine.

I slavulj pod prozorom kao da se preplašio te buke, pa je prestao pjevati, a ja sam se od silnog straha ledio, sve manje znajući za sobom i osjećajući kako padam u nesvijest i zamirem. Pred očima sam vidio samo nešto crvena, veliku vatru, crnoga i ružnog nečastivog s dugačkim isplažnjenim jezikom i zavinutim rogovima. Cerio mi se u lice i protezao do mene svoje dugačke kosmate ruke s oštrim noktima.

Skvrčen kao klupko, s bradom među koljenima, pokriven plahtom preko glave, lagano sam se davio.

»A ča ti se je zgodalo, lipa krvi moja?« začujem nad sobom mamin glas. Bijaše čula moj očajni vrisak, pa je žurno dotrčala kući. Upalila je svijetlo, otvorila vrata od kuhinje i imala što vidjeti: šareni onaj susjedov mačak, uvukao se kroz prozor u kuću i popio mlijeko, koje je mama za mene spremila na ognjištu. A kako je, lakomac, htio da poliže i posljednju kapljicu turio je glavu preduboko u limeni lončić i više je nije mogao izvući. Skakao je po kuhinji, mijaukao i zavijao, udarajući tom svojom neobičnom šubarom desno i lijevo, kujući uz to sve u šesnaest tanjure, čaše, flaše i zdjelice . . .

Od silnog sam straha bio već napola zamro, pa je mama imala dosta okapanja, trljajući me i škropeći hladnom vodom, dok sam se ponovno osvijestio . . . Da nije brže bolje došla kući, ne znam bi li me bila živa zatekla.

Kad sam joj kazao, kako sam mislio, da je došao po mene sam nečastivi s lancima i da su se poklale sve vještice s vukodlacima, ona se samo uozbiljila, pakazala mi prstom sliku anđela čuvara nad mojim krevetićem i rekla: »Dok te on čuva, ne boj se ni nečastivoga ni vještica!«

Od toga mi dana nikad više nije pričala strašljivih priča, a kad bi me tko stao plašiti, da će me vještica ili vukodlak, samo bi ga pogledala i otresla se na njega: »Ne straši mi dijete!«

I pravo bi kazala! Djecu se ne smije plašiti! **Ernest Radetić.**

U nekom kraljevstvu . . .

U nekom kraljevstvu živjele su u zajednici lisica i vučica. Bile su nerazdružive i u svemu složne i jednako odriješite. Rijetki im je plijen izmakao, a gdje ne bi pomogle njihove slatke riječi i obećanja, uporabile bi svoju snagu. U tome ih bodrio stari vuk, uvijek rječit i razvikan, ako i plašljiv, boležljiv i iznemogao.

Jednoga lijepog sunčanog dana zapita lisica vučicu:

— Vidiš li dobro, družice?

— Vidim, tetice, vidim.

— E, pa gledaj. Na onoj obali tamo pase janje. Milo je i lijepo ugojeno.

— Gledam ga ja već dugo, tetice, al se bojim onoga krša, što se diže nad livadom.

— Krša se bojiš, kukavice! — razjedi se stari vuk. Pa što te na njemu plaši? Zar leglo šišmiša i gamadi? . . . Pozovite janje i ono će vam doći!

— Janješce, milo janješce! — pozove lisica.

— Meeeee! — odazove se janje pridignuv sa zemlje svoju lijepu glavicu.

— Ne bi li ti k nama, da se zajedno poigramo i proveselimo! — dovikne mu vučica. — Slatka je ovdje travica, najest ćeš se i odmarati na našoj sunčanoj obali.

— Nijesam gladan, a da i jesam, vi mi ne bi mogle pomoći.. Ta već ranom zorom čujem vaša stada kako plaču gledajuć požudno na naše zelene livade . . . A i majka mi je ovdje, koju ne ću ostaviti.

— Ne ćeš! Vidjet ćemo! — uzavri vučica i potrči na suprotnu obalu praćena lisicom i hrapavim glasom staroga vuka:

— Brže, brže! Zakoljite to kudravo svinjče!

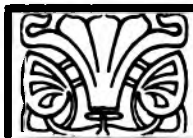
Janje zableji očajno i potrči niz livadu.

Uto istrči iz krša lav, navali na vučicu i lisicu i razdere ih.

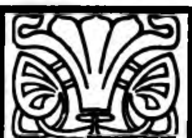
Stari vuk, koji je sve to posmatrao iz svog brloga, začudi se, zaprepasti i uzdahne bolno:

— **Zemlja janjadi i — lavova!.....**

Jos. A. Kraljić.

RAZNO

Pisma naših malih prijatelja.

Prvo pismo, koje nam je stiglo bijaše ono malog Sime Milićevića iz Vrginmosta. To vam je junak. Istrgao iz školske pisanke list papira i uspisao se, da je milina.

»Dragi gospodine uredniče,« piše nam on. »Svi mi znamo za Istru i za male Istrane tamo, koji nemaju svojih škola, ni svojih učitelja, te kojima je zabranjeno govoriti u svom materinjem jeziku. Mi smo i prije često govorili o njima, ali otkako nam je došao »Mali Istranin« spominjemo ih se još više. Molimo vas pošaljite nam 22 komada prvog broja »Malog Istranina« jer svi moji drugovi hoće da ga imaju. Mi smo siromašni pa ne možemo da vam pošaljemo novac za cijelu godinu, nego ćemo vam slati svakog mjeseca po jedan dinar, dakle ukupno po 22 dinara mjesečno. Čekamo s nestrpljenjem drugi broj i već skupljamo dinare, da vam ih odmah pošaljemo, čim ga dobijemo. Svi se moji drugovi jagme, tko će da vam piše, ali jer ne možemo svi najednom, to vam pišem ja u ime svih. Molimo vas, da nam odmah odgovorite.

Vita jela zelen bor, molim brzi odgovor!

Simo Milićević,
učenik III. razreda osn. škole.

Mi smo se dakako odmah požurili s odgovorom, na koji smo dobili drugo pismo, pa smo i na to žurno odgovorili i tako smo u živom dopisivanju. A da znate samo kako iskreno i toplo ti mali prijatelji Istre pišu. Ganuli bi vas do suza.

Nemojte misliti da nam pišu samo mali Vrginmošćani. O ne!

Pišu nam djeca iz Križovaca kod Vratišinca u Međumurju, odakle ih se oglasilo 42, iz Crikvenice 35, iz Raba 45, iz Draganića 50, iz Skrada 35, iz jednog zagrebačkog predgrađa ravnih 97, iz Jakšića, iz Našica i uopće iz svih, svih krajeva prostrane naše i velike Jugoslavije.

Sva ta pismo ne mogu se ovdje objelodaniti, jer su tolika da bi nam zauzela pola Malog Istranina. Ali u svakom ćemo broju donijeti po koje, jer su mnoga od njih pravo biserje čiste i poletne djetinje duše, koja znade ljubiti rod i dom — daleko više još nego li kakav odrasli.

•

ČUDNOVATA ZMIJA. U nekojim krajevima Afrike živi vitka zmija posve zelene boje, prozvana Oyclophis aestivus. Isprva se držalo, da živi na drveću, poput neke srodne joj zmije, ali se kasnije ušlo u trag njezinom pravom i neobičnom življenju. Ona živi pod zemljom. samo što joj glava i 5 do 10 cm prednjega tijela viri iz zemlje. Tako stoji po nekoliko sati, nalićeć posvema mladici ili zelenoj klici kakve sočne biline. Male životinje, misleći po svoj prilici, da se radi o mladici ili klici, približe joj se, našto ih ona ulovi i pojede.

LIJET LASTAVICA. Vi ste djeco, već više puta promatrali lastavicu u lêtu, pa biste možda htjeli znati kolika je ta njezina brzina Evo, reći ću vam, ali prije svega predočite si kratkoću jedne sekunde

Pomnim istraživanjem pronašlo se, da može lasta preletjeti u sekundi 58 metara. Prema tome trebaju lastavice, kad sele od nas u Afriku samo jedan dan.

PRVI TOP. Prvi top, koji je snagom baruta bacao kugle, uporabljen jo u Metzu godine 1324. Prva puška rabljena je 1364. u Perugiji.

SATOVI, KOJI GOVORE. Već pred više godina počeli su u Švicarskoj proizvađati satove, koji govore.

Džepni satovi, ako se pritisne jedno dugme, posve razgovjetno kažu, koliko je sati, a budilice su tako napravljene, da se u određeno vrijeme, kad budilica odzvoni čuje: »Šest je sati, ustaj!« Ima još budilica, koje dodaju: »Nemoj opet zaspati!«

Riječi dolaze otuda, što se u satove meću male žice galvanizirane gume, na kojima su izrezane riječi zajedno sa satovima, kad treba da govore.

JEDAN KILOGRAM MUHA. Neki Englez, koji nije sigurno imao drugoga posla, proračunao je, da 28.000 muha teži jedan kilogram. Kolike li dangube, dok je nabavio tolike muhe.

KAŽNJENA OHOLOST. Neki knez došao je jednom u omanje mjesto, gdje ga ljudi nijesu poznavali. Ušao je u crkvu i sjeo u klupu kraj nekog mladog trgovca. Za vrijeme službe božje stade obilaziti crkvom zvonar, sabirući milodare. Knez izvadi dinar i metne ga pred sebe, čekajući dok dođe zvonar. Mladi trgovac, koji je sjedio do kneza, a ne znajući da je to knez, izvadi deset dinara, da ih dade zvonaru. Htio je time ujedno postiditi stranca, koji daje samo jedan dinar. Knez odluči da se malo našali s tim oholim trgovcem. Izvadi komad od sto dinara i položi ga kraj onog svog dinara. Trgovac ne budi lijen izvadi dvije sto-

tinjarke i posprdno se ogleda na kneza. Knez izvadi na to hiljadarku i dometne ju stotinjarki. Trgovac se rasrdi pa izvadi oš i drugu hiljadarku. Upravo se je u tom času približio k trgovcu zvonar i pružio škrabicu, a trgovac slavodobitno pogleda u kneza, pa turi u škrabicu dvije hiljadarke, dvije stotinjarke i deset dinara.

U to pruži zvonar škrabicu i knezu, a ovaj uzme jedin dinar i baci ga u škrabicu, dočim sav ostali novac spremi opet u džep.

Kad je kasnije oholi trgovac saznao da je onaj stranac kojeg je on htio postidjeti, bio glavom sam knez, zastidio se sam svog čina.

ČOVJEK I VRABAC. Kad bi čovjek jeo tako često kao vrabac i razmjerno u onolikoj mjeri, izjeo bi na dan jednu ovcu, 24 kokoši i 6 purana.

PIJANICE MEĐU ŽIVOTINJAMA. Neki francuski prirodopisac pripovijeda, da imade i među životinjama pijanica, a takovi su u prvome redu leptiri ili metulji. Oni naime sišu sok iz cvijeća, u kojemu ima alkohola tako dugo, dok iznemognu. Taj isti Francuz dao je leptirima rakije, koju su oni tako dugo sisali, dok nijesu bili posvema pijani, pa su onda spavali po više sati.

I MUHE GOVORE. Neki njemački učenjak tvrdi, da i muhe govore i da se međusobno sporazumijevaju. Nije taj govor ono njihovo zujanje, što ga i mi čujemo, već pravi govor, kojim se samo muhe razumiju. — Tako taj učenjak, a na nama je hoćemo li vjerovati ili ne.

TOPLINA MORSKE VODE. Najtoplija morska voda jest voda Crvenoga mora. Njezina toplina i na najdubljem mjestu ima 21 stupanj po Celzijusu.

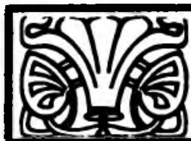
UMIRANJE. Proračunano je, da umre svake godine 33 milijuna ljudi, što čini na dan 41.534, na sat 3.730, a na čas 62 duše.

OKAMENJENA ŠUMA. Na Azorima nalazi se već više stotina godina okamenjena šuma, koja zaprema površinu od 285 četvor. kilometara.

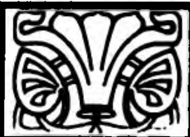
KRIŽ ISUSA KRISTA. Križ, na kojemu je bio razapet Isus Krist, pronađen je od carice Jelene, majke cara Konstantina, god. 325. u jami blizu brijega Kalvarije. Jedan dio tog križa, zajedno sa natpisom dospijo u Rim, gdje se časti u crkvi S. Croce in Jerusalem, drugi dio dopremljen je u Carigrad, dok je treći dio ostao u Jerusolimu. Od tih triju dijelova dobili su mnoge čestice razni pobožni ljudi, mnoge crkve i t. d. Već za vrijeme sv. Ćirila Jerusalemskoga bili su komadići od Isusova križa rasprostranjeni tako rekuć po cijelome svijetu. Križari, vraćajući se kući, donijeli su tih svetih čestica dosta na zapad.

Jedan dio pločice, koja je bila pribijena vrhu glave Isusove, a napisana grčkim, latinskim i hebrejskim jezikom, nalazi se u Rimu u S. Croce in Gurus. Slova su crveno napisana na bijelome polju. Čitljiva je samo riječ »Nazarenus«, napisana grčkim i latinskim pismenima, dočim je hebrejskim pismenima ostao jedva vidljiv trag. Tako se isto od riječi »rex« dadu čitati samo dva prva slova, a od riječi »Bazileus« samo prvo slovo. Križ je bio načinjen od hrastova drva.

POSLOVICE SA ISTOKA. Jedna istočna poslovica kaže: Čovjek koji nešto zna i znade, da to zna, bit će srećan u životu. — Čovjek, koji nešto zna, ali nezna, što zna — podnosi mirno zločest život. — Čovjek, koji ništa ne zna i znade, da ništa ne zna, može provoditi kukavan život. — Čovjek pako, koji ništa ne zna, i ne zna, da ništa ne zna, provodi žalostan život.

VESELI KUTIĆ

Rade mudrijaš.

Baš vam je siromah mali naš Rade. Upravo je izvadio svoje igračke pa da će s njima u susjedovo dvorište, da se poigra s drugom djecom, kad li, eto nevolje! Došao mu nekakav debeli stric čak iz drugoga grada, pa hoće da ide s Radom u šetnju. A Rade baš ne voli mnogo tog strica. Krupan je to i debeli gospodin, koji duva kao mašina, dosadan je i sve ga smeta. Smeta ga sunce pa ljeti nosi crne naočale, smeta ga vrućina, smetaju ga muhe, a ma baš ništa mu nije po volji.

Odu vam oni tako u šetnju, pa u mjesni perivoj. Rade htio da skakuće, da se poigra, da sabire kamenčiće i zida, ali ne da dosadni stric. Legao stric na zelenu travu, a siromašni ga Rade morao hladiti šeširom i tjerati mu muhe s lica. Maše tako Rade, maše, da su ga već ruke boljele, a debeli stric zaspao i hrče kao lokomotiva.

»E, čekaj ti«, prisjeti se najednom Rade. »Ta čemu je onda ovdje vodovod, čemu vrtlareva štrcaljka?« I što bi okom trenuo, Rade si je pomogao. Dovukao cijev i utaknuo je stricu za vrat, a vrtlar otvorio pipac.

No to je bilo svježine da je milina! Prsnula voda stricu za vrat, pa kroz rukave, kroz nogavice od hlača i na sve strane.

Dabome da je sada stricu bilo hladno. A i muhe se razljetješe kud koja.

Veliki li je mudrijaš taj naš Rade, zar ne djeco?

ODGONETKA

zagonetke u 2. broju.

4	6	4	6
6	4	6	4
3	7	5	5
7	3	5	5

RAČUNSKA ZADAĆA.

Ako nekom broju pribrojiš 1, zbroj razdijeliš sa 4, a količniku pribrojiš 10, dobit ćeš 14. Koji je to broj?

ODGONETKA

Broj 15 ($15 + 1 = 16$; $16 : 4 = 4$; $4 + 10 = 14$).

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: **Ernest Radetić**, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara **C. Albrecht** (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara: **Dragutin Šulce**, Zagreb, Klajićeva ulica 4.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. II. | U ZAGREBU, RUJAN (škol. god.) 1930./31. | BR. 1.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 58.31.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB i JOSIP A. KRALJIĆ, SPLIT.

MALI ISTRANIN

GOD. II. ZAGREB, RUJAN ŠKOL. GOD. 1930./31. BR. 1.

Eto nas opet u pohode!

Znam, čekali ste željno, prijatelji moji mali, da vam »Mali Istranin« opet dođe. Ta kako i ne bi! On vam priča o lijepoj jednoj zemlji, zemlji za koju su djedovi vaši i oci mnogo žrtvovali i dali, da bi bila sretna. Donosi vam slike i opise njezinih ljepota, priča vam o dobrim, ali ne sretnim malim Istranićima pod Učkom i isporučuje vam njihove pozdrave i molbe, da ih ne zaboravite.

Mi vam evo i sada, dolazeć vam u pohode već prvih dana nakon školskih praznika, donosimo iskrene i tople pozdrave svih onih tisuća i tisuća sirotnih malih Istrana, koji vam, dobra djeco, mnogo zahvaljuju, što ste u prošloj godini mislili na njih.

Vi ni ne slutite, kako je njima teško i kako mnogo plaču i uzdišu za vama. Vi ste sretnici u ovoj našoj slobodnoj i velikoj Jugoslaviji. Imate svoje dobre roditelje, koji vas maze, tetoše i miluju, igraju se s vama, pjevaju vam i upućuju vas, a sve u vašem slatkom materinjem jeziku.

Imate svoje slobodne domove, prostrana polja i livade, po kojima skakućete, imate brda i dolove, šume i šikare, po kojima se možete slobodno verati i pjevati, oh pjevati što vas grlo nosi, takmeći se s drobnim ptičicama po lugovima!

Imate dobre učitelje i učiteljice, koji vas uče i podučavaju razne stvari i vještine, kojih vi još ne znate, ali koje će vam u životu biti jednoć od velike koristi. A vi ih slušate i razumijete, ta oni govore istim onim slatkim jezikom, kojim i drage majčice vaše. Oni i jesu drugi vaši oci, druge majke. Zato ih vi rado slušate i pokoravate im se, dok vas oni podučavaju u mnogim umijećima, pa se vi — zažarenih obrazića — svakog dana mudriji i pametniji vraćate svojim domovima i svi sretni, pričate dobrim majčicama, što ste sve nova u školi naučili.

Oh, da znate, kako je teško malim Istranićima, koji bi mnogo toga htjeli čuti i naučiti, a ne mogu jer ne razumiju ni jedne riječi svojih učitelja, koji su tuđinci...

Nedjeljom polazite u crkvu. Slušate svog dobrog župnika, koji vam priča o Bogu na vedrim nebesima, o četama lijepih krilatih angjelića i o miloj Božjoj Majčici. A onda se svi zajedno, u svom jeziku, riječima koje vam teku izravno iz srca molite Svevišnjemu. Molite za svoje dobre roditelje, da bi vam ih dragi Bog još dugo godina poživio čile i zdrave. Molite za svoju dragu braću, za sekice, za sve prijatelje i susjede, za velikog našeg i junačkog kralja i za njegove male kraljeviće. Ne pro-

puštate pomoliti se i za lijepu svoju domovinu, preporučujuć je dragom Bogu, da bi je uzdržao sretnom i velikom i sačuvao je od svih neprijatelja njezinih.

A eto, mala vaša istarska braća svega toga nemaju . . .

Kad mali Istrani navrše šestu godinu života moraju u školu. U školi dobiju crnu košulju i crnu kapu. I moraju se nazivati Talijanima i malim Balillama. Usude li se progovoriti ili zapjevati u lijepom našem hrvatsko-srpskom jeziku, kakovim govore njihovi roditelji, bivaju kažnjeni.

Kad idu nedjeljom u crkvu, ne smiju se pomoliti Bogu u svom jeziku. Ni župnik ne smije u našem jeziku moliti i propovijedati.

Vidite dakle, kakav je život male vaše braće u Istri Svi su oni čisti Jugoslaveni, a tako i oci njihovi i majke im i bake i djedovi stari. I svi oni ne znaju govoriti drukčije nego hrvatski ali njima je strogo zabranjeno govoriti svojim materinjim jezikom. Oni to ne smiju.

Zato su mnogi i mnogi mali Istrani zajedno sa svojim roditeljima napustili Istru i prebjegli preko granice u Jugoslaviju, koja je slobodna i jaka i koja im je dobra majka. Ovdje smiju slobodno govoriti sa svojim majčicama u svom jeziku, smiju slobodno zapjevati iz puna grla, smiju poći u crkvu i u svom se jeziku pomoliti dragom Bogu, a u školu polaze rado i vole učitelja, jer razumiju i oni njega i on njih.

No mnogo ih je i mnogo, čak na stotine tisuća, koji ne mogu doći ovamo. Tamo u Istri imadu svoje lijepe kućice, imadu svoja polja i vinograde, koje su im još pradjedovi ostavili, a koje ne smiju prepustiti tuđincu. Oni stoga ostaju dolje, trpe i šute. I puno misle na vas, svoju malu slobodnu braću u velikoj Jugoslaviji.

A vi ih ne ćete napustiti, draga djeco, ne ćete ih zaboraviti, zar ne? I radit ćete za njih, a podupirat ćete i »Malog Istranina«, koji vam donosi njihove glase.

Istri.

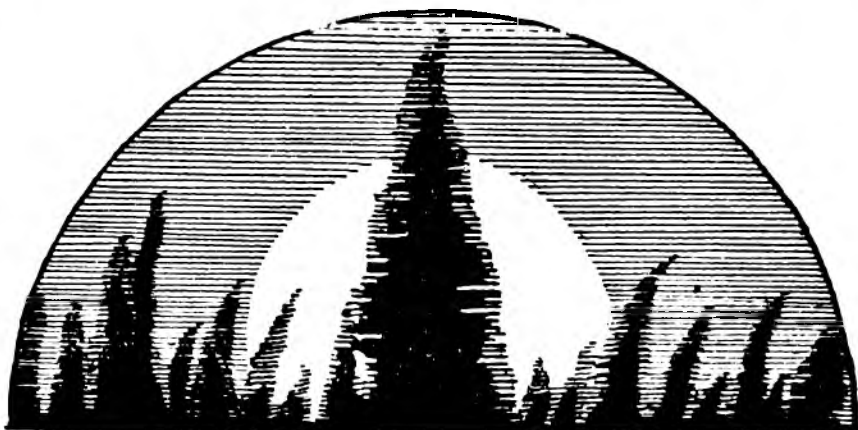
Ja čujem šapat s umirućih usna
I uzdah vajni očaja i boli,
Ja vidim suzu kraj spuštenih vjeđa,
Što sjetno dršće, zaklinje i moli.

Ja čujem zvona sa brežuljka smrti
I jecaj tužni i samrtno pjenje,
I vidim kako svećenik se spušta
Niz brdo noseć sveto pričešćenje.

To Majka moja na izdahu leži,
Od rana ljutih srce joj se steže,
A duša trne, gdje joj djeca bijedna
Pred silom krutom izdišu il' bježe.

Split. Jos. A. Kraljić.

Priča o istarskim slavuljima.

Ponad vršaka tanahnih jela, između granja visokih hrastova i šuštavog lišća čvorava grabra pomaljao se srebreno-zlaćani mjesečev kolut. Prami su njegove blijede svijetlosti prodirali u guštaru, dopirali do pomno sakrivenih gnijezda i obasjavali maljušne glave ptičica, koje su — grijući se stisnute jedna uz drugu — drijemale u večernjoj tišini.

Šuma, divna ona naša i neopisivo krasna istarska šuma, sad je mirovala. Smirila se na čas, nakon strašne dnevne buke, koja ju je trgla iz dugogodišnjeg mirovanja. Teška joj se budućnost spremala. Iz daleke je zemlje banula u nju strana neka čeljad i sa zlobnim uživanjem stala obilaziti njome, mjereć joj očima trupove stoljetnih hrastova, vite cerove, glatke jasene i bijele javore, pa ih obilježava bijelim krstovima i zarezuje sjekirama. Na nekim je mjestima već zacvililа pila, a ponosni su se hrastovi uz strašan štropot rušili preko vršaka mladih jela, nježnih topola i uspravnih divljih trešanja, mrveći sve pod sobom.

U šumu je ulazila smrt!

Sjedeći na grani drena, povrh gnijezda u busenu, stari je slavulj drijemao. Njegovo bi se tjelešce svakog časa potreslo, a glava se trgla ispod krila. Progonili ga mučni sni. I on je osjetio dah smrti u svojoj blizini. Jedan je od ovih došljaka još u zoru usmrtio njegovu družicu, upravo u trenu, kad je u brzom lijetu zahvatila mušicu, da je ponese svojim gladnim gološavcima u gnijezdu. Stranac je ispružio dugačku neku svjetlucavu cijev, šumom se prolomio strahovit prasak i njegove družice ne bijaše više među živima. Od nje se razletilo okrvavljeno perje, krila joj i glava bijahu rastrgani, a maleno se truplo trzalo na zemlji, na krvlju orošenom lišću.

Mali su se slavulji, preplašeni praskom, šćućurili u gnijezdu i čekali majku, no ona više nije dolazila.

Jadni stari slavulj! Koliko se je nalijetao cijelog dana, da nahrani svoje male gladuše, male svoje siročiće. A njima nikad dosta! Što im više kukaca donese, više traže nikako ne prestajući pružati svoje duge gole vratove iz gnijezda. A on, jadnik, ne može više. Izmorio se, a povrh

toga vidi se iza svakog stabla po kojeg od ovih zlobnih došljaka, kako vrebaju na njeg, da ga zgode kamenom, granom ili dugom nekom cijevi, pa se ne usuđuje ni ganuti iz svog zakloništa.

Sada kad je nad šumu pao mrak buka se stišala i on je mirniji Mali su njegovi goliši ispružili kljuniće u vis i usnuli skupivši glavice a on se sjeo na drenovu granu ponad gnijezda i tužan ih promatra. Podalje drena crni se, na krvlju poprskanom lišću, tjelešce njegove družice

Kad je sjajna mjesečeva zraka prodrla do njega, kliznula do glavica njegovih mališa i spustila se na zemlju pa obasjala mrtvo tijelo njegove ponajdraže ptičice, nije dulje mogao izdržati. Vrisnuo je bolno i prodirno, da je zaječila šuma. I zaplakao je gorko nad svojom porušenom srećom,

Šuma se probudila i sva živa bića u njoj. Očarana glasovima, koji se izvijahu iz bistra slavuljeva grla i ona je jecala tiho s njime.

A njegovo je gr'oce titralo i podrhtavalo, s neopisivim se bolom u duši sjećajući nekadašnjih lijepih vremena... I pjesma je nadgrobnica pričala:

»Šumila je nekoć šuma i bujala, nesječena, nerezana...

Pupale su mladice, zelenila se trava, skakutali hitri zecevi za vedrih mjesečevih noći, pućpurikale su prepelice. Kroz šikarje se provlačili krupni volovi, tražeći sočno zeleno busenje, cinkali su zvončićima oko vrata i davali znakove pastirima, koji ih slijedahu, pjevajući zvonko...

Današnja je draga pokojnica bila tada još malena slavuljka istom izletjela iz gnijezda. Skakutala je nesigurno s grane na granu, ne usuđujući se poletjeti u daleki svijet. Oko nje su živkala njena braća slavuljići, neki još u gnijezdašcu, a drugi izletiv poput nje, da uhvate po kojeg kukca, no ne uloviv ga, složno bi dozivali majku, da ih nahrani. A ona ih je pratila na prvim koracima, još se uvijek za nje brinući, i donoseći im skakavaca i crvića, mušica i gusjenica...

Jednoga ju je dana upoznao on, njezin danas rastuženi i na smrt žalosni drug. I on bijaše istom prhnuo iz gnijezda i nesiguran poletavao šumom. Sretoše se na jednoj grani, pogledaše se sa zanimanjem, sprijateljiše se i krenuše zajedno u svijet. I letili su i lovili skupa, ne razilazeć se više, i pjevali, da je šumom orilo. On ju je njihao na grani, da prije usne i pjevao joj najljepše pjesme. U njegovom se je glasu izmjenjivalo tihano zujanje pčelice s šuštanjem večernjeg lahora, sanjivi šum rijeke Mirne u dolini s disanjem mora u daljini, žamor čempresa kraj groblja s cilinkanjem zvonaca na vratu volova, tugaljivo bugarenje istarskog pastira-volara s veselom poskočnicom njegove drugarice — ovčarice...

I dok bi ona lagano zapadala u san, on bi joj se tiho, tihano, približio, sasvim se privinuo uz nju i grijao je svojim tijelom...

Jednoga proljetnog dana, dok je oko njih sve bujalo i cvalo i spremalo se na novi život, spleli su i oni gnijezdo, u koje se smjestila draga njegova pokojnica, snijela jajašca i rodila mu ove male gološavce. Oh, koliko bijaše sreće u njihovim srcima onoga dana, kad su ugledali žućkaste kljuniće kako kljuvaju slabašnu koru jajašca, pružaju vratiće

i izlaze na danje svijetlo! Majka ih je prekrila svojim tijelom i grijala ih, sjedeći na njima nepomična čitav jedan dan i noć, ne mičuć se, ni da se nahrani... A on im je pjevao i pjevao, sjedeći ponad njih na grani, svoje najnježnije pjesmice...

Kako krasan bijaše život u slobodi!

A danas? Njegova je draga družica, majka njegovih malih čedašca mrtva.

Strahovita je njegova bol, užasna njegova muka.

I on je pjevao, pjevao dalje tužeći za propalom srećom. Osjećao je, kako ga nešto u gr'ocu pali, steže i muči, ali nije prestajao. Prhnuo je na najvišu granu, da zahvati slobodna zraka, a onda zabiljiša svom snagom svojih malih pluća, vrisnuv iz punih grudi, od muke čežnje i boli... Zbogom družice nezaboravna, zbogom sreće moja, zbogom pusta istarska slobodo!...«

Najednom zapne... Pjesma utihnu kao odsječena. Mali slavuljak zaglavinja, nožice mu popuste i on se sruši poput mrtvog kamena na zemlju. Tik do trupla ubijene slavuljke. Bio je mrtav. Od boli mu puknula žilica i njegovo je grlo zamuknulo zanavijek...

U busenu se uskomešali gološavci. Ispružili glavice i zagledali se preko gnijezda u tjelesa svojih nesretnih roditelja, ne razumijevajuć pravo težine tužnog događaja. Nijesu jadni ni slutili, koja ih sudbina čeka.

Sutradan će doći oni stranci, iskrčit će šumu, pronaći njihovo sklonište i ponijeti ih u grad. Strpat će ih u kavez i othraniti dudovima, ispalit im usijanom iglom oči i naučiti ih tuđu pjesmu. A oni će pjevati i pjevati u vječnome mraku, oplakujući svoju krutu sudbinu...

Jadni moji mali istarski slavulji! **Ernest Radetić.**

Hrvoje i njegova koka „Belka“.

Mali je Hrvoje imao istom pet godina. Svakog bi se dana spustio na dvorište, čeprkao po pijesku i igrao se, hraneći kokoši i sitne piliće. Donio bi iz kuhinje punu šaku mrvica ili žita i bacao kokicama, koje su žurno dolijetale, čim bi ga ugledale i pohlepno zobale zrnje.

Od svih je koka Hrvoje najvolio svoju »Belku«. Zvao ju je »Belkom«, jer bijaše posvema bijela, bez ijedne tamne mrlje na perju. Nju bi posebno dozivao i hranio, a ona bi prilazila sasvim blizu k njemu i uzimala hranu iz njegovih ruku. Nije ga se bojala. Čim bi ga ugledala pohrlila bi k njemu znajući da će nešto u njega naći. A on bi je uzimao u naručaj, nosio je po dvorištu i gladio je, vadeći svaki čas iz džepa po koju mrvicu, da joj je dade. I pri tom bi joj govorio svakakve lijepe riječi, a ona bi samo okretala glavicu, pogledavajuć ga kao da ga razumije.

Jednoga jutra Belke više nije bilo. Hrvoje je tražio po dvorištu i dozivao, ali Belke njegove nema, pa nema. Kuda je samo nestala ta njegova dobra kokica. Ne našavši je vrati se u kuću snužden.

O podne bijaše kuća puna ljudi. Dođoše nekakvi rođaci u goste Ručak bijaše obilat i bogat. Za stolom je sjedio Hrvoje, pod vratom mu privezan bijeli ubrus, da si ne uprlja lijepe haljine. Gostio se svo u šesnaest, jer ručak bijaše zaista gospodski, pa su ga i gosti hvalili.

Najednom će jedan od rođaka:

»Baš je dobra ova koka. Kako je samo tusta!«

»Dobro ju je ugojio naš Hrvoje«, primjeti netko od ukućana.

Hrvoju ispane žlica iz ruke. Pred očima mu sine.

Jao, ta to je njegova draga koka Belka, koju je jutros tako dugo uzalud tražio i dozivao. Na oči mu navru suze, u grlu ga nešto stisne i on gorko zarida:

»Moja Belka, moja draga Belka!«

I nije više okusio hrane. Otišao je od stola i odšuljao se u sobu. Bacio se na krevet i plakao grčevito. Tako je eto završila njegova Belka, njegova draga kokica, koju je toliko volio i toliko se s njom razgovarao. A eto ovi ljudi, samo da masnim zalogajem omaste jednom bradu, nijesu se žacali zaklati njegovu najmiliju prijateljicu.

Tko će se sada odazivati njegovu zovu, kad bude izišao na dvorište. Ne će više čuti onog povjerljivog ko-ko-ko, kojim ga je dosad dočekivala njegova kokica.

Hrvoje se nije mogao umiriti. U njega bijaše zlatno srce, koje je volilo životinje. Bijaše on zaista dobro dijete, jer svako dijete koje voli životinje ima plemenito srce. Samo divlja i surova djeca muče životinje i ne trpe ih.

Mog malog Hrvoja nema, na žalost, više među živima. Kad mu je bilo sedam godina obolio je i umro. A šteta ga je, jer u njega bijaše uistinu plemenito srce. **Teta Vika.**

Lijepa Istra.

LIJEPA ISTRA: Mali Lošinj.

(Sliku je poslala gđa Marija Krušić, Bitolj)

Eto još jednog izgubljenog bisera s blistavog gjerdana naše Istre. To je Mali Lošinj. Najubavije mjesto na istarskim otocima. Podneblje mu je tako blago, da ondašnja djeca, skoro ni ne poznaju snijega, jer tamo u vrlo rijetkim slučajevima padne. Svakih nekoliko godina jedam-

put, a i tada samo po dva-tri prsta visine, brzo se otopi i za par ga dana nema više. Ljudi tamo uopće ne znaju, što je to zimski kaput. Sunce i zimi tako blago i toplo grije! Zato i rodi tamo u svakom obilju smokava, badema, slatkog grožđa i maslina. I tamo na čitavom otoku žive mali istarski Jugosloveni, koji bi rado bili ovdje uz vas slobodni, ali ne smiju, da ostave svojih lijepih i ubavih domova, jer bi se u njih uselio tuđinac. Zato ostaju na straži i čekaju. Govore našim primorskim narječjem, čakavštinom, ali mnogo mekanijom nego li je govore drugi primorski Hrvati, jer tvrdih glasova uopće ne poznaju. Umjesto č, ž i š oni govore c, z i s, tako da njihovo čavrljanje u mnogom naliči na zujanje pčelica.

Inače su momci od oka, hrabri mornari, koji se ne boje ni bure ni oluje, pa jedre po najburnijem moru, sigurni, kao mi kad koracamo po čvrstom drumu.

Naši mali prijatelji.

Gledajte samo, kako se veselo smiješi naša Ružica! Sada već može, jer je na putu ozdravljenja. A bila je teško bolesna i dobri su njezini roditelji bili zbog nje u sto briga. Njihovo je srce bilo to većma žalosno, što su nedavno već izgubili jednu upravo ovako lijepu i ovako milu djevojčicu kaošto je Ružica, dragu njezinu sekicu Istranku.

Ružica je bome morala leći u krevet, jer joj je postajalo sve gore. Došao i liječnik, zakimao glavom, propisao joj gorak lijek i naredio da se desetak dana ne smije micati iz kreveta.

Živahnoj i nestašnoj Ružici ne bijaše to laka stvar. Ležati nepomično dane i dane, ne vidjeti divnog mora — morate znati da Ružica živi na najljepšoj točci našega Jadrana, na Rabu! — i ne igrati se s družicama na toplom suncu, bijaše za nju ne mala pokora. Pa još k tome onaj gorki lijek!

Ali Ružica je valjana djevojčica. Znade ona, da tako želi njezina dobra majčica. Ta ona voli, neopisivo voli, svoju majčicu i zato je rado ostala u krevetu, uzimala gorak lijek i trpjela, jer je znala da tako hoće njezin dobri tata i njena draga mamica, koji se toliko boje za njezin život.

I eto njezin tatica danas je zadovoljan, a njena mamica sretna, jer njihova je Ružica sada izvan opasnosti. Već je sasvim zdrava i za koji će dan već moći ustati iz kreveta, pohrliti do mora i praćakati se

na pijesku poput dražesne zlatne ribice. Veseleći se unapred tome ona se sretno smiješka! Dobra je naša Ružica i poslušna, a sve za to, jer mnogo voli svoju majčicu, kojoj bi za ljubav pridonijela i mnogo veću žrtvu!

Ružica Žuklićeva je i naša dobra prijateljica. Ona je jedna od prvih pretplatnica našeg »Malog Istranina«. Ne samo pretplatnica, ona je i njegova revna širiteljica. Znadete li koliko ga primjeraka dobiva? Tridest! Ravnih trideset! I nas veseli, da je draga naša Ružica ozdravila, jer smo i mi bili u brizi rad njene bolesti. Neka nam je lijepo pozdravljena!

•

Mali naš Istranin ima mnogo vrijednih malih prijatelja i prijateljica. Jedna mu je takva prijateljica i Terezija Goričanec iz Miklavca. Vi ne znate, gdje se nalazi Miklavec, a nijesmo priznajemo iskreno, znali ni mi dok nam se nije odanle javila Terezija. Miklavec, dakle, to vam je malo sasvim malo seoce u Međumurju, negdje u blizini Podturena. Tako nam piše naša prijateljica Terezija, a mi joj to, dakako, najpripravnije povjerovasmo i naučismo nešto malo više zemljopisa, nego što smo do sada znali.

Slušajte, što nam ona piše:

»Dragi gospodine uredniče! I ja sam čula za Istru i za male Istrane, koji su od nas odsječeni. Moj tata je bio tamo još godine 1907. i 1908. i on mi je puno pričao o Istri i o ladama, koje se voze oko nje i dalje u svijet.

Pozdravite, dragi gosp. uredniče, sve male prijatelje naše Istre. Međumurje i Istra, dva su oka bistra!

Ostajem Vaša

Terezija Goričanec, učenica

Miklavec kbr. 54., z. p. Podturen

Dobra djeco! Sjećajte se Istre, sjećajte se malih Istrana. Pričajte svakome, da je ne mislimo zaboraviti. Širite naš »Mali Istranin«, koji donosi vijesti, slike i pričice iz Istre i budite mu prijatelji. Pišite nam često, a mi ćemo vaša lijepa pisma rado objelodaniti. Koji od naših dobrih prijatelja imade svoju zgodnu sličicu neka nam je pošalje, mi ćemo i nju donijeti, jer onaj, koji voli Istru i prijatelj je malih Istrana, zavrijeđuje, da ga predstavimo svoj drugoj dobroj djeci u Jugoslaviji.

KUĆE OD LEDA. Pa zar ima i takvih? Ima, ima! Gore na hladnom sjeveru, gdje vlada vječna zima, vječni snijeg i led, žive također ljudi. To su Eskimci. Oni se hrane mesom od tuljana i drugih riba, koje žive u ledenom moru, love bijele medvjede i polarne lisice, odijevaju se njihovim krznom, a stanuju u kućama od — leda. Dakako da to nijesu nikakve palače, nego samo male kolibice u koje se sklanjaju noću Eskimci sa svojim ženama, djecom i s psima. Putnici, koji su, u svrhu istraži-

vanja, putovali po tim ledenim krajevima, kažu, da su kuće sasvim udobne, da nijesu ništa vlažne i da je noću u njima prilično — toplo.

KINESKE POSLOVICE. Novac je dobar, al opasan sluga. — Tko posuđuje novac da gradi, gradi za prodaju. — Dobri susjedi više vrijede, nego daleki rođaci. — Samo su dva u istinu dobra čovjeka: jedan je mrtav, a drugi se nije jošte rodio. — U društvu muškarci slušaju, a žene se promatraju. — Kajanje je jeka izgubljene kreposti. — Tko se nadimlje kao žaba, puknut će kao mjehur od sapunjače. — Bolje se opametiti štetom, nego sramotom. — Tko se ne sagiblje, slabo ore.

NAJSTARIJE DRVO. Pred nekoliko godina ispostavilo se proučavanjem, da je najstarije drvo na svijetu neki hrast na maloazijskom otoku Chiosu, kojemu je preko 2900 godina. Deblo toga hrasta mjeri u svem 9 m u promjeru, a krošnja mu je i danas još dosta zdrava. — Uistinu lijepa starost.

MAJMUNSKA LJUBAV. Kada vidimo majku, koja neprestano nosi svoje dijete u naručju, tetoši ga, mazi i razmazuje, ne brineći se pri tom mnogo za njegov dobar odgoj, kažemo obično da ljubi svoje dijete »majmunskom ljubavlju«. I s pravom. Jer opice na isti način vole svoje mlade. Stara opica ne pušta svoje mlado nikada iz ruku, neprestano ga noseći na prsima, ljulja ga i gladi, trijebi mu uši, čisti krmelje na očima, promatrajuć ga pri tom tako milim pogledima, da ju je milina gledati. Poznato je, da opica, ako joj ugine mladunče ne dira više jela i redovito bijedno i sama ugine. Kod najvratolomnijih skokova s grane na granu tropske prašume mlado se majmunče drži čvrsto njezinih prsa i ne pušta je ni na čas, a ona ga vječno vuče sa sobom. Istom kad ponešto odraste postaje samostalnije, no ni tada ga majka ne pušta s oka, čim opazi kakvu opasnost, ona će se naći uz njega ili će ga bar krikom upozoriti nek se čuva. Znade se međutim dogoditi, da opica svoje mlado i isćuška, što biva redovito, ako je neposlušno.

Ugine li opici mlado, sjeda kraj njega i njezino je lice tako duboko tužno, da bi i čovjek zaplakao. U tom se slučaju nerijetko dešava, da opica uzima pod svoje drugo koje mlado, pa makar ne bilo njezina roda, doji ga, hrani i brine se zanj. Crnci u Africi drže čak, da su mnoge opice, ostavši bez mladunčeda, ukrale malo Crnce, dojile ih i othranile u prašumi.

Stari majmun ne pokazuje toliko ljubavi prema svojim mladima. On im je ponekad čak i pogibeljan, jer ih u ljutini znade tako teško isćuškati, da bi ih i ubio, kad im ne bi priskočila u pomoć majka. Ali ako se nađu u opasnosti, on će se najodvažnije boriti za njih.

Desilo se jednom, da su lovci u Abesiniji gonili hrpu majmuna — pavijana — hoteći ih uhvatiti. Majmuni su im svi pobjegli tek je zaostao mladi jedan majmunčić, koji se popeo na visoku jednu hridinu. Četa pasa opkolila je klisuru i bijesno lajala na preplašeno majmunče. Najednom se pojavi stari majmun i tako se strahovito izdere na pse, da su svi savili repove. U tren oka pograbi mlado i odmagli s njime kao vjetar. Dok su se psi oporavili od prve zabune bio je već daleko odmakao i već

dostigao svoje društvo. Lovci bi ga bili mogli ustrijeliti, ali su očarani tim prizorom, zaboravili. Kad su došli k sebi, majmuna već nije bilo blizu

DUHAN. Poslije rata pušenje se je u nekim našim krajevima veoma raširilo. Puše ne samo muškarci, nego i žene, pa čak i djeca. A ne znaju, koliko je pušenje opasno i otrovno za organizam. Poznato je, da duhan sadržava u sebi vrst otrova, koji se zove nikotin. Taj otrov, istina, ne otruje čovjeka najednom, pa da bi odmah umro, jer nitko ne popuši toliko duhana odjednom, da bi količina nikotina u njem dostajala, da ga usmrti. Ali postepeno pušenje ipak truje. U plućima prouzrokuje bronhialne katare, u želucu katar i žgaravicu, u crijevima zatvorenje, na živcima omaglicu, drhtavicu, glavobolju i besanicu. Najviše pak škodi srcu, osobito pak, ako srce i bez toga nije posvema zdravo. To se odmah opaža po nejednakomjernom udaranju bila. Ovapnenje žila pušenje takodjer pospješuje u velikoj mjeri.

VESELI KUTIĆ

Majstor Grga.

No, da je naš majstor Grga, koji se pred nama toliko junačio, tako veliki plašljivac, nijesmo nikada mislili. Pogledajte molim vas ove sličice. Tek što je uveče legao i uvukao se pod tople pokrivače trzne se, kao da ga je netko iglom ubo.

»Jao, zaboga, što je to. Nešto je šušnulo ...«

Ono nešto malo njegove ne baš preguste kose stalo se ježiti ...

»U pomoć, provalnik«, krikne od straha, jer je evo i opet nešto šušnulo, ali sada već mnogo bliže njegovom krevetu.

»Ubit će me, jao, milost«, drhtao je majstor Grga, a kosa mu se naježila poput tisuća čeličnih iglica. Čelo mu oblio hladan znoj...

Kad li, što je to? Nešto crno dipnulo je u vis i — stalo do njega na krevet...

»Ah... ti li si to, moj macane, zloćo jedna«, kako si me samo preplašio«, uzdahne olakšano i raznježeno Grga, gladeći svog crnog mačka. Naježena kosa stala se polagano spuštati i prekrivati gole poljane na njegovoj blistavoj glavi ..

Jedva se jedvice umirio...

A Macan se, prefriganac, raskomotio na mekanom pokrivaču i stao predući dremuckati...

Konačno je i majstor Grga usnuo s blaženim osmjehom na licu. A koliko se samo straha napatio jadnik.

No, baš mi je junak. Toliko straha, muke i znoja zbog nedužnog Macana.

A mi mišljasmo, da je drugi Kraljević Marko, toliko se pred nama junačio. Ali sad ga bar poznamo!

Svim Jugoslavenima,
ocima, majkama i djeci maloj!

Kalvarija našega naroda u Istri nije jošte dokončana. Pet stotina tisuća ponajbolje naše braće stenju u strahovitom ropstvu, penju se išibani do krvi i posrću, prilazeći križu da budu na njem razapeta.

Svi smo svjedoci tužnih događaja posljednjih dana. I opet su pale glave četiriju mučenika. Povrh Trsta, na Bazovici, ustrijeljena su plotunom u leđa četiri vrla istarska omladinca. Naša srca teško krvare, ali mi šutimo, prigušujemo bol i ne vičemo . . .

NE ZABORAVIMO NIKAD: TE SU ČETIRI GLAVE PALE SAMO RADI NAS I ZBOG LJUBAVI DO NAS, KOJIH SE ONAJ JUNAČKI NAROD NI POD CIJENU ŽIVOTA NE ĆE DA ODREKNE.

Pamtimo to i ne zaboravljajmo ih . . .

Govoreći u ime Istre sirotice i u ime stotine tisuća nesretnih njezinih zarobljenih mališana, progonjenih i tjeranih poput divlje zvjerke, mi ovo i opet dolazimo, skromno i bez buke do slobodnih domova vaših.

Šaljemo vam opet »Malog Istranina«, koji će da njeti u srcima slobodnih malih Jugoslavena ljubav do patnice Istre . . . ŠALJEMO GA UZ TEŠKE MATERIJALNE ŽRTVE u čvrstoj vjeri da će se svaki svjesni brat odazvati očajničkom vapaju stotina tisuća zarobljenih malih Istrana, koji mole samo jedno: Spasite nas, Vi ogrijani suncem slobode, spasite nas i nemojte nas napustiti! . . .

Bez vaše pomoći list se ne će moći održati. Ne tražimo mnogo: SVATKO TKO PRIMI LIST NEKA GA I PLATI. 12.— DIN ZA ČITAVU GODINU ILI 6.— DIN ZA POLA GODINE, takova je malenkost, da će je i onaj najsiromašniji moći žrtvovati. Tko može više neka dade više, kako bi se list mogao, na veselje svoj dobroj djeci povećati sadržajem i poljepšati slikama iz Istre.

Svaki mali Jugoslaven trebao bi da znade Istru da pozna njenu Kalvariju, njena stradanja i patnje. Svaki odrasli Jugoslaven trebao bi da pretplati po kojeg svog malog prijatelja na »Malog Istranina« — svaki otac da ga pruži svom djetetu, svaka majka kćeri . . .

Prilažemo čekovnu uplatnicu i nadamo se da će svatko znati i htjeti ispuniti svoju dužnost. I neka ne zaboravi, da na naš rad gleda pet stotina tisuća zarobljene braće.

Uredništvo »Malog Istranina«.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — Tiskara C. Albrecht (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara: Dragutin Šulce, Zagreb, Klajićeva ulica 4.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. II. | U ZAGREBU, LISTOPAD (škol. god.) 1930./31. | BR. 2.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB **JOSIP A. KRALJIĆ, SPLIT.**

MALI ISTRANIN

GOD. II. ZAGREB, LISTOPAD ŠKOL. GOD. 1930./31. BR. 2.

Mladi junaci

Znam, djeco draga, da bi svi vi htjeli čuti nešto vesela, nešto lijepa i dobra iz naše i vaše Istre. Ali eto nad nju se spustila gusta tama, crni je prekrilio mrak, bez truna svjetlosti, bez zrake sunca i mrve sreće...

I ma koliko se ja trudio da Vas obradujem lijepom kojom i radosnom pričom, ne mogu, pa ne mogu. Srce je moje prepuno tuge i gorčine, da pukne na mahove od teške boli. I sva mu je radost u vama, prijatelji mali, koji saučestvujete s njime i pratite s mnogo ljubavi i iskrene topline teške patnje naše drage Istre, zadajuć mi u svojim pismima tvrdu vjeru, e je ne ćete nikada zaboraviti, e ćete i vi žrtvovati sve, sve, pa i živote bude li to potrebno, samo da i ova naša lijepa sestra bude sretna...

FERDO BIDOVEC

ZVONIMIR MILOŠ

Tužna je priča, koju ćete danas čuti. Glavni su junaci u njoj ova četvorica mladih Istrana, koji su dana 6. rujna ove godine, u ranu zoru platila životom svoju bezgraničnu ljubav do rodne grude, do slatkog materinskog jezika i do svima nama tako drage Domovine, velike Jugoslavije...

Toga dana protivnik ih je ustrijelio, sasuvši im u leđa pedeset i šest hitaca. Iz njihovih mladih tjelesa šiknuli su mlazovi vrele krvce i natopili našu pustu i krševitu istarsku zemlju.

Zakukale su majke, zacvilile seke, rastužili se ocevi, zaplakala sva Istra naša... Po ubavim je i bijelim istarskim selima utihnuo smijeh i prestao svaki rad. Narod je izišao iz svojih domova i povukao se duboko u šume i dva dana nije ništa založio, oplakujući u samoći tužnu sudbinu svoje nesretne djece...

I upirao je, pun žive vjere, suzne svoje oči ovamo na istok, gdje od drage domovine svako jutro sunce sine, upirao ih u slobodnu Jugoslaviju, koja je toga dana razvijala svoje ponosne zastave...

FRANC VALENČIČ

FRANJO MARUŠIĆ

Prije ravno godinu dana, a na 17. listopada, dao je glavu mladi istarski mučenik Vladimir Gortan. seljački momak iz Berma kraj Pazina. I njega su izveli ranim jutrom u teške lance okovana i ispalili mu u leđa kišu taneta. Prije smrti molio je da mu se pruži čaša vode. Umjesto vode prorešetaše mu mlado tijelo kuršumima.

Ove godine broj se mučenika početverostručio. Padoše glave Ferde Bidovca, Zvonimira Miloša, Franje Marušića i Franje Valenčića.

•

Svi vi znate, koliko trpe naša jadna braća u Istri. Nekad su bila sretna, živjela su obilju, jer je Istra naša svojoj djeci bila oduvijek dobra majka. Vina je bilo i žita, i smokava i badema, i maslina i granatnih jabuka, i voća i povrća, i svakog dara Božjega. Na brežuljcima su se bijelile crkvice, a glas je njihovih zvonova brujao krajinom, noseći po dolinama i proplancima radišnom i marnom narodu smirenje... Uz crkvice ponosno se kočile škole, naše škole iz kojih se razlijegahu zvonki glasovi naše djece, koja su sva ushićena pjevala pjesmu slobode... Pred našim kućicama na kamenim klupama sjedili su stari naši djedovi i bake, sigrali se s nama i bugarili nam pjesme o slavnoj prošlosti našega naroda, o borbama s Mletčićima na zapadu i Turcima na Levantu, pričali o snazi Velog Jože, koji je iščupao stablo i pomeo njime svu mletačku vojsku.

Nad Istrom je našom sijalo sunce i nebo sipalo po njoj svoj blagoslov...

Ali tada se nad našu lijepu i sunčanu zemlju najednom spustio crni mrak. Sa zapada je odnekud dojurio neprijatelj i protjerao nas s toplih ognjišta naših. Blagi se smiješak sledenio na ustima male djece naše, sirotnih malih Istrana. Nad našim je glavama planuo krov, koji je potpalio neprijatelj, majke su grabile nejačad i bježale da spase nju i sebe. Bježali smo s rođene grude. Srce nam se lomilo od boli, kad smo ostavljali lijepe naše lugove, dragu zemlju i bijele kućice. I plakali smo ljuto i cvilili, cjelivajući po sto puta dragu grudu zemlje, koju smo tolikim znojem natopili.

Otišli smo i rasijali se po svem svijetu. Nas šezdeset hiljada Istrana. Lutamo s djecom daleko od dragog doma, evo već punih dvanaest godina. Ali u svojim srcima uvijek nosimo vazda jednako živu, neizblijedjelu i jasnu sliku naše Istre, naše drage domaje. Nosimo zakletvu, da je ne ćemo nikada zaboraviti, da je ne ćemo nikada prestati ljubiti...

Ali nije se sva Istra raselila. Ostalo je dolje držeći se grčevito rodnog praga šest stotina tisuća istarskih Jugoslavena. Svi progoni, sve patnje i sve muke nijesu ih mogle otrgnuti od zemlje naših otaca...

Tada se diže nekoliko mladih istarskih junaka i usprotivi se, ne dopuštajući da se gazi naše svetinje i blati naš jezik...

Ti su junaci bili: Vladimir Gortan, Ferdo Bidovec, Zvonko Miloš, Franjo Marušić i Franjo Valenčić.

Vladimira Gortana uhvatio je neprijatelj lani upravo u času, kad je htio prebjeći u slobodnu našu domovinu Jugoslaviju. Strpao ga je u željezni kavez za životinje, mučio ga i na koncu ustrijelio.

Druga četvorica borila su se do ove godine. Protivnik ih nikada nije mogao pronaći.

Kad bi u kakvom našem selu zatornik našeg roda i jezika podigao školu i natjerao u nju našu djecu, da od njih stvori janjičare, male Talijane, naša su četiri junaka digla svoj glas i rekla: »Ne ćemo da se našu djecu trga s materinjih grudi i stvara se od njih Talijane, koji će kad odrastu, sjuriti nož u grudi majke rođene, brata istokrvnog!« I još iste bi noći zapalili školu...

U samom je Trstu Talijan osnovao velike novine »Popolo di Trieste« i te su novine blatile naš narod, bjesomučno napadale sve naše svetinje i tražile svakog dana, da se sve istarske Jugoslavene potalijanči ili pobije.

A naši junaci ne mogući toga više trpjeti podoše i metnuše bombu u zgradu tih novina i baciše tiskaru u zrak.

Protivnik ih dugo nije mogao uhvatiti. Ali tada ih je ipak uhvatio. Mučio ih je, stavljao ih žive u vrelo ulje, trgao im kliještima meso i iščupao im nokte samo da bi priznali. Pod takvim mukama naši su junaci morali priznati, pa su junački izjavili: »Jest, uradili smo sve to! I ne kajemo se, jer smo toliko ljubili svoj narod i svoju Istru, da nijesmo više mogli gledati kako ih mučite i odlučili smo da ih osvetimo!«

A dušmanin ih je tada svezao u teške okove, izveo ih na visoravan ponad Trsta, a kraj sela Bazovica, tamo ih privezao na stolce i ispalio im u leđa pedeset i šest hitaca . . . Zgrudili su se na tla mrtvi. Ali umrli su kao junaci. Smijali su se i klicali, a neprijateljski su vojnici drhtali od straha.

Poginuli su s poklikom na ustima: Živjela slobodna Istra! Živjela Jugoslavija!

Slava mučenicima!

Ernest Radetić.

Rastuženi slavuj

»Što je tebi ljuvena,
Moja ptico mala,
Da si tako snuždena
Na prozor mi stala?«

»»Pjevala sam pjesmice
Onkraj Učke gore,
Pjevala sam zanosno
Od zore do zore.

Al mi pjesma zamrla
I u grlu stala
Videć gdje uz majčicu
Djeca plaču mala.

U srcu me stezalo
I krilo se vine:
Prhnula sam nevoljno
Plačuć jade njine....

I dok kraju onome
Ne procvate cvijeće,
Moje srce nikada
Smiriti se neće!««

Jos. A. Kraljić.

Crna košulja

Zvonimir i Ćiril bili su susjedi i polazili su isti razred. Škola bila im daleko od sela pa bi se istom podveče vraćali kući. Hranili ih besplatno u općinskom domu a poklonili im i nova odijela. Prigodom neke svečanosti navukoše im i crne košulje. Učitelj im govorio o svetosti te košulje, a sindaco[1] ih počastio poslasticama i okitio im grudi malom talijanskom trobojnicom. Djeca se tužno pogledavahu. Crna košulja pričinjala im se ko neki uznički znak, a trobojnica na njoj pekla ih i često im izazivala suze. U selu im se rugali i prezirom prolazili pokraj njih. To ih je boljelo, pa bi molili roditelje, da ih ispišu iz škole.

— Ne smijemo, djeco, morate u školu! — opominjali ih roditelji. — Sindaco bi nas dao zatvoriti i zatočiti na daleke otoke.

— Moramo! — uzdisala su djeca tužno. — Moramo!...

— Globili bi nas velikom globom. Takova je zapovijed i mi joj se moramo pokoravati.

Djeci nije to nikako išlo u glavu. A zašto nije tako u drugim zemljama, gdje se djeca odijevaju po miloj volji. I postajali su svakim danom sve to tužniji.

Jednoga dana prošao je kroz selo neki trgovac i otsjeo u gostioni Ćirilova oca. Kad je narednog dana pošao dalje, ostavio je u sobi svežanj novina. Ćiril ih uze i odnese Zvonimiru.

— Što je to? — začudi se Zvonimir.

---

[1] Čitaj: sindako = načelnik.

— Ostavio ih onaj debeli gospodin, koji je kod nas spavao.

Zvonimir stane listati i čitati. Išlo mu teško. U školi ih uče samo talijanski, a novine su hrvatske. Ipak je polako čitao. Najednom prekine čitanjem i zagledavši se u jednu sliku uzdahne duboko.

— Što je, Zvonimire? — prene se Ćiril, koji je do tada šutio i pratio radoznalo njegovo čitanje.

— Vidiš, na tisuće djece ide u Beograd, a mi...

— Sokoli?

— Da.

— Crvene košulje?

— Crvene i naše, Ćirile! — uzdahne ponovno Zvonimir gledajući tužno prema onoj visokoj gori nad njihovim selom.

LIJEPA NAŠA ISTRA: Lovrana.

Narednoga dana nije bilo djece u školi. Učitelj poručio to roditeljima i zaprijetio im globom. Roditelji se zabrinuše. Djeca su pošla kao obično već ranim jutrom u školu, a u školi ih nema. Došla i noć, prošao i drugi dan pa i treći, a djeci nigdje traga. U selu se zaprepastiše. Uz Zvonimira i Ćirila bilo je i drugih, a vratio se nije niko. Majke plakahu i dozivahu djecu, a očevi i braća tražahu ih po obližnjim selima. Ali i u drugim selima samo plač i jauk. Ni tamo se ne vratiše djeca kući. Ljudi nagađahu koješta. Možda ih odvedoše cigani. koji su tih dana prolazili kroz selo? Ili se utopiše u hladnoj Mirni?... Oblasti javljale na sve strane, odaslale stražare po šumama i vrhuncima i raspisale nagrade onima, koji ih pronađu. Ali o djeci nigdje ni traga ni glasa. Niko ih nije vidio, niko za njih čuo od onoga kobnoga dana, kad ih je nestalo.

Noć. Uskod stazom, što se strmo diže i vijuga po visokoj gori stupa tridesetoro djece. Pred njima najveći sa razvijenim barjakom, a do njega drugi, koji daje zapovijedi. Svi ga slušaju ko oca, stupaju i šute ko saliveni. Staza sve uža, a strmina sve veća. Gdjekoji posrne i pane, ali ne plače i ne staje. Ne plaši se ni okrvavljenih ruku i nogu i ne tuži se nikomu. Sve je tiho i gluho. Takova ja zapovijed. Bez sustaja i odmora treba poći dalje dok prekriva tama visoku goru.

Kad je zora pucala, četa je bila na vrhuncu. Barjaktar savio barjak i spremio ga u njedra. Ne smije da ga ogrije sunce... Njegova je noć, crna i gluha noć...

Djeca se okupiše oko vode i slušahu njegovo tumačenje.

— Ono je Rijeka, a odmah do nje Sušak, — pokazivao im duboko u dolinu.

— Je li Beograd još daleko? — zapita najmanji.

— Nije, tamo je preko one gore.

— A hoćemo li na vrijeme? — pitali drugi.

— Hoćemo, moramo! To je naša dužnost i naš zavjet. Kad unoći nastavićemo put, a do tada sakrićemo se, da nas ne opaze. Ondje, iza one stijene leći ćemo i počinuti. I niko da mi se ne makne s mjesta bez moje dozvole ili zapovijedi. Niko!

— Stoj! — vikne uto neko gromkim glasom.

Djeca protrnuše.

Iz šikarja iskoči čovjek sa napoleonskim šeširom na glavi. Crn je ko Arapin, a oči mu se krijese ko u risa.

— Kud ste uputili? — zapita oštro, uspravivši se pred zaprepašćenom djecom.

Djeca ne odgovoriše.

— Ko vam je dao te crvene košulje?... Govori ti, koji ih vodiš! — zaprijeti Zvonimiru, koji je stajao ko okamenjen pred svojom četom.

— Ovo su košulje naše braće. Nosili su ih dok su bili maleni, a sada su u vašoj vojsci...

— Kuda namjeravate?

— Idemo u Beograd na slet! — usudi se najmanji izvukavši se iz grma, gdje se je bio sakrio bojeći se za svoju crvenu košuljicu.

— U Beograd?... A gdje su vam crne košulje?

Djeca se pogledaše i šutiše.

— Kažite mi odmah ili ću vas ovim kundakom sravniti sa zemljom! — ražesti se stražar. — Gdje su vam crne košulje?

— U šumi kod sela. Ostavili smo ih tamo, — reče dječak, kojemu se stražar približio dižući srdito kundak nad njegovom glavom.

— U šumi!

— Sažgali smo ih!... Ove su ljepše! — progovori opet onaj najmanji. — Nećemo mi onakve!...

— Nećete! — usplamti stražar i stane ih udarati kundakom. — Šibajte preda mnom, a košulje da ste mi odmah skinuli. Neću da vidim pred očima ta vaša crvena strašila.

Djeca žalosno svukoše košuljice, samo se Ćiril dugo mučio i otimao ko da mu je prirasla uz tijelo.

Brže! — zagrmi stražar.

Dječak zaplače, povuče naglije košulju, a iz njedra ispane mu trobojnica, koju je cijelu noć nosio po onoj strmini na jasenovu prutu.

— Što je to! — rikne crnac ko da ga je zmija ujela za srce... Prokletstvo!... U ovoj zemlji, na ovoj posvećenoj grudi!... Jugoslavenska zastava!... Pseta!... I pridignuvši ljutito zastavu stane je gnječiti i kidati na sitne komadiće tukuć i tjerajuć pred sobom male gološane, koji su drhtali i plakali... Štenad!... Pseta!...

Mali Božidar, onaj najmanji, koji je posljednji stupao za četom, kupio je krišom sitne komadiće i turao ih u džep...

Selo je plivalo u moru zastava. Poslao ih sindaco pun voz i dao nalog, da se okite svi prozori, stabla, crkva i zvonik. Pred selom podigoše slavoluk. S jedne i s druge strane stajali Zvonimir i Ćiril držeći visoko raširenu veliku zastavu u tuđim bojama. Iz sela dolazila duga povorka djece. Na svima crne košulje, a na grudima mala zastavica u istim bojama kao i sve ostale. Glazba udarala neku tuđu koračnicu, a djeca stupala među dva gusta reda vojnika sa svijetlim bodežima na puškama i oštro im gledala u oči. Posljednji je stupao Božidar. Pod slavolukom svi bi redom dohvaćali raširenu zastavu i primicali je usnama. Časnik pazio, da ne bi kogod mimoišao ili se samo dotaknuo zastave a da je ne poljubi. Djeca su to vidjela i njihove se usne dršćući sljubljivale sa zastavom. Samo Božidar nije mogao. Sitan je i nije je mogao doseći. Pridigoše ga. Savio se u klupko i zaplakao, a kad je poljubio ispalo mu iz džepa klupko sitnih komadića rastrgane zastave, što ih pokupio na gori. Klupko se raspalo, a komadići se prosuli pod slavolukom i zastrli tlo ko da je sagom prekrito. Djeca se zaprepastiše i zagledaše nijemo u ostatke svoga barjaka. Zvonimir i Ćiril protrnuše i zadrhtaše. Široka im zastava ispala iz ruku uzvitlavši one sitne pahuljice, koje su ispale iz Božidarova džepa. Pahuljice se dizale u zrak i padale gusto na crne košulje. Učas bile su košulje prekrite plavim, bijelim i crvenim pahuljicama. Vojnici se uskomešali, časnik pod slavolukom nešto viknuo i prijetio, a djeca se razbježala i pozatvarala u svojim kućama skidajuć i kupeć sa crnih košulja sitne pahuljice i skrivajuć ih pod jastucima, na kojima će usnuti njihove lijepe glavice i snivati slatke sne o sletu i Beogradu...

Jos. A. Kraljić.

Omladini Istre

Istro naša, zemljo jada,
Ti koljevko sokolova...
Tu se živi — nek se strada,
Jer vas hrabre groblja nova.

Krv se vaša zemljom lije;
Evropa je mirno gleda.
— Nek se pada, nova klije,
Jer se pravda ubit ne da.

Prohujaše bure mnoge;
Zadrhtaše srca mlada...
Slavski sine, čedo sloge:
Tko umire, taj se nada.

Uskrsnut će novo doba,
Granut će vam sunce sreće;
Svoje braće napaćene
Jugoslaven pustit ne će.

Učka gleda div-junaka
U istočnom gdje se javlja
Suncu slave vrh oblaka,
Pjevajući himnu slavlja.

Triglav budni stražu straži;
Soča šumom pjesmu poje...
Tiraninu Rašo kaži:
— Što je naše, nije tvoje! —

Ne pomaže kama ljuta;
Ne pomaže sila kleta;
Pokazasmo po sto puta,
Što je snaga Slavskog sv'jeta.

Prsa naša bedem bjehu,
I obrana mnogog sv'jeta,
A kamoli da se boje
Dušmanina kleta.

Istraj snago roda našeg,
Novi će ti svanut dani,
Bojat će se tebe Latin
Danas, sutra ko i lani.

Velaluka

Antun Bartulović.

MALO SVJETSKOG KALENDARA. **10. rujna 1828.** rodio se najveći ruski filozof i pisac Lav Nikolajević Tolstoj. — **14. rujna 1812.** zaposjeo je Napoleon Moskvu. — **16. rujna 1917.** proglašena je Rusija republikom.

—□—

DJEVOJČICE SE NE SMIJU PUDRATI. Izišlo je naređenje, da učenice i studentice ne smiju dolaziti u školu napudrane. Neposlušnice biti će kažnjavane, pa i isključene iz škole.

—□—

JUNAČKA MAJKA. U Bydhošti kraj Varšave porodio se u jednoj velikoj trokatnici požar. Visoko na trećem katu živjela je majka s troje djece. Videći se opkoljena sa svih strana vatrom, od koje se mogla spasiti samo skokom iz trećeg kata, što bi značilo opet sigurnu smrt, došla je na zgodnu misao. Pokupila je s kreveta sve perine i gunjeve, umotala u njih djecu i bacila ih kroz prozor. Zatim je i sama skočila za njima. Dok se djeci nije ništa dogodilo, ona je ostala teško ranjena, polomljenih nogu.

—□—

ČUDNA JEZERA. Najviše brdo Afrike je Kilima-Ndžaro, što znači u crnačkom jeziku, brdo gorskoga duha Ndžara. U blizini tog brda nalazi se jezero, široko 1200 četvornih kilometara, ali to jezero nije od vode, nego od natronovog pepela, koji ima neprestanu toplinu od 56° Celzija. Njegovu površinu tvore ogromne plohe sode, pa možeš hodati po nekoliko sati po površini jezera sve po sodi kao po ledu. Boja jezera je bijela kao snijeg, a računaju da ima u njem oko 80 milijuna tona sode. Što je najzanimljivije, to se jezero ne može isprazniti, jer koligod sode oduzmeš, toliko je nanovo nacuri. Oko jezera nalaze se sami vulkani, na čijim vrhovima vidiš, kao na našim Alpama, snježne gromade. Ali kad dođeš u blizinu

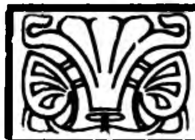
opaziš, da to nije snijeg, nego »ledenjak« od sode, koja curi iz napola ugaslih vulkanskih ždrijela. Čudo za čudom!

To nas jezero od natrona podsjeća na druga dva jezera. Na otoku Trinidad u Južnoj Americi nalazi se jezero od samoga asfalta. Ma koliko asfalta iz njega izvadiš, na površini se ne pozna, jer iz zemlje uvijek pritječu nove množine.

Na otoku Sahalinu u Aziji ima pak jezero, u kom nema ni kapi vode, nego sam petrolej. I opet vidiš kao kod gore spomenutih jezera. Ma koliko ti grabio jezero je uvijek puno, jer iz dubine zemlje utječu u nj neprestano nove i nove rijeke petroleja.

NE ZNAŠ LI TO? 1. Kako dugačke hodnike mogu napraviti mravi? 2. Kako dugo moraju djeca spavati? 3. Odakle dolazi k nama najviše banana? 4. Koji su najglavniji Edisonovi izumi? 5. Tko je otkrio put u Indiju? 6. Koji je američki narodni svetak? 7. Koliko časopisa izlazi na svem svijetu?

ZNADEM! 1. Južno-američki mravi naprave podzemni hodnik dugačak do 4 km. 2. Djeca naše dobe moraju spavati 9—10 sati dnevno. 3. Banane nam dolaze iz Jamaike. 4. Glavni Edisonovi izumi su: gramofon, mikrofon i žarulja. 5. Put u Indiju otkrio je Potugizac Vasco de Gama. 6. Narodni svetak Sjevero-američkih Sjedinjenih država je 4. srpanj, jer su toga dana a god. 1776. postigle svoju neodvisnost. 7. Na svem svijetu izlazi 50.000 novina.

NAŠI VELIKANI

Točno prije 102 godine, dana 5. rujna, rodila je u malom istarskom selu Baštijanima kod Svetog Mateja, priprosta seljakinja dva sinčića — blizanca. Njihala ih u siromašnoj koljevci i pjevala im kao uspa-

vanku pjesmu o »lipoj Mari«, kojoj je »vetar odnesal krunu« ... Skromna kmetica nije ni slutila, kako će ti dva golići biti jednoć veliki muževi i koliko će jada ublažiti svome narodu, koliko sirotinjskih suza obrisati. Ta dva brata blizanca bijahu Matko i Ivan Baštijan, uz velikog istarskog biskupa Dra. Jurja Dobrilu, (o kom smo također već pričali) prvi buditelji i preporoditelji istarskih Hrvata.

Otkako su se rodili živjeli su uvijek zajedno i njihov se put nije nikad ni na čas razišao. Zajedno su polazili pučku školu u Svetom Mateju, zajedno gimnaziju na Rijeci, zajedno su zatim pošli u bogosloviju, svršili je, i bili zaređeni za svećenike. Kao svećenici službovali su obojica u Trstu do konca svoga života. Umrli su također zajedno iste godine, kada su navršili svoju pedeset i osmu godinu života. Njihovi prijatelji su ih pokopali u isti grob i postavili im lijep spomenik, na kojemu možemo i danas još čitati, na groblju svete Ane u Trstu, dirljivo oproštajno slovo.

Veliki bijahu to muževi i veoma zaslužni za svoj narod. Prije njih istarski su Hrvati mnogo trpjeli. Nijesu imali ni škola, ni svećenika svoje narodnosti, nijesu uopće znali ni čitati ni pisati, pa nijesu znali ni kojem narodu pripadaju, u tolikom su duševnom mraku živjeli. Ali Providnost Božja, koja se brinula i za siromašne Istrane, poslala im je upravo u najtežim časovima tri svijetle zvijezde. Bijahu to veliki biskup Juraj Dobrila i njemu o bok dva brata Baštijana. Oni su se dali na velik i mučan posao, da narod prosvijete, da ga izbave siromaštva i pomognu mu u svakoj duševnoj i tjelesnoj nevolji.

Mate Baštijan je bio pjesnik i pisac. On je na savjet i uz pomoć biskupa Dobrile počeo izdavati prve hrvatske novine u Istri. Zvale su se »Naša sloga«. Matko Baštijan je pisao tako lijepo, tako iskreno i toplo da su do tada prezreni hrvatski seljaci u Istri od sreće i ganuća plakali kad su čitali novine u svom slatkom materinskom jeziku. Uz živu suradnju i bratske savjete svoga brata Ivana Matko Baštijan je napisao toliko krasnih uputa seljacima, toliko milih pjesama i poučnih štiva, da bi se od njih mogla sastaviti ogromna knjiga. A jadni oni naši seljaci primali su te savjete i upute, ravnali se po njima i napredovali duševno i tjelesno. Kad su naši dušmani istarski Talijani stali raditi našem narodu o glavi oduzimali im njihove pravice i izrabljivali njihovu neukost, Baštijani su ustali kao ljuti lavovi u obranu svoje braće istarskih Hrvata i stekli neprocjenivih zasluga.

Njihovim nastojanjem i radom naš se je narod u Istri probudio, na njihov poticaj stao je tražiti sve upornije svoja prava, i na koncu je bio postigao sve što je želio.

Svi istarski Hrvati veoma cijene i štuju uspomenu na svoje prve vođe i preporoditelje, braću Baštijane. Štujmo ih i mi, jer oni su zaista Istri mnogo dobra učinili.

Prijatelji Malog Istranina

Poljanska, 25. IX. 1930.

Dragi gospodine uredniče!

Kada ste nam lanjske godine poslali prvi puta Vaš list »Mali Istranin«, vrlo ste nas razveselili. Razveselili ste nas zato što piše u njem o našoj dragoj sirotici Istri i o našoj maloj braći i sestrama Istranima. Nama je već i naš gospodin učitelj govorio o Istri, ali iz Malog Istranina mi smo još više čuli i naučili. Mi nestrpljivo očekujemo svaki novi broj Vašeg lista pa ga sa veseljem kupujemo, jer ga volimo i svima ga preporučujemo, jer će tako upoznati našu siroticu Istru.

Molimo Vas gospodine uredniče, izručite naše najsrdačnije pozdrave našoj dragoj i nesretnoj braći Istranina, koje nikada ne ćemo zaboraviti.

Pozdravljaju Vas

učenici i učenice
drž. osnovne škole u Poljanskoj.

•

S kolikom je pažnjom primljen naš »Mali Istranin«, koji ima da stvori i odgoji nove nebrojene legije požrtvovnih prijatelja Istre i pobornika za njezina prava, neka kažu ovi darovi, koji su nam stigli, samo da list što bolje uspije i što većma se proširi. Danas se list tiska u 6000 primjeraka. To nije dosta, to je čak i malo, kad pomislimo da na pr. u samoj savskoj banovini imade 1598 škola sa 233.000 školske djece, a koliko ih ima u drugim banovinama.

Nastojte dakle, prijatelji, da svako dijete dobije u ruke »Malog Istranina«. Neka svaki mali Jugoslaven znade za patnje i teška stradanja svoje istarske braće. A kad bude to znao, ne bojimo se, on će znati što mu je dužnost, kad poodraste . . .

Darovali su do 30. rujna:

500.— Din: sabrao u Prohaskinoj restauraciji u Pragu, gosp. Emerich Suk, upravitelj škole.

po 88.— Din: Dr. Miro Gradišnik, Gospić; Jakov Licul, trg., Zagreb.

po 38.— Din: Leonardo Grivičić, Zagreb; Dr. Josip Peteh, Aleksandrovo; Dr. Andrija Karčić, Ruma; Franjo Les, Tivat; Dr. Velčić, Krk.

po 24 Din: Miroslav Kalinić od Dr. Jurja, Biograd n/m.

po 18.— Din: Josip Matika, Krk; Dr. Ivo Mogorović, Zagreb.

po 14.— Din: Ljubosav Satler, Zagreb.

po 13.— Din: Pero Grgin, Sisak.

po 9.— Din: Antun Siljan i Matko Radolović, radnici, Sušine-Gjurgjenovac.

po 8 Din: Luka Kirac, Zagreb; Antun Grünbaum, Zagreb; Rafo Arneri, Našice; Blaž Rogutić, Kraljevica; Mate Adum, Zlarin; Josip Bakarčić, Zagreb; Antun Varljen, Zagreb; Eugen Matković, Split; Vicko Despalatović, Leskovac srp.; Ivan Rubinić, Sušak; Lovro Rajić, Ratkovica; Miho Jerinić, Šibenik; Makso Jurić, Šibenik; Dragutin Culja, vrtlar, Tivat.

Općina Nova Rača kod Bjelovara pretplatila je sedmero školske djece na naš list.

Svima se najusrdnije zahvaljujemo u ime Istre i zarobljenih malih Istrana.

VESELI KUTIĆ

Dobra teta Luca i zahvalni vrapčići

Teta Luca imade dobro srce. Svakoga jutra ona pokupi u pregaču mrvice i istrese ih na dvorištu, da se njima nahrane gladne ptičice. A kad zimi pritisne studen, mraz i snijeg, ona razreže i podjeli svojim krilatim prijateljima svakog dana po pola hljeba...

Tako je i danas bilo. Vani je bilo studeno; brijao je hladni sjevernjak. Vrapčići su drhturili od studeni i čekali tetu Lucu da im dobaci kruha. A ona je izišla i obilno ih nahranila....

Iza toga se prihvatila svog posla. Trebala je izvjesiti istom oprano rublje, da se osuši. Al da! Kako će, kad vjetar duva ko bijesan, pa joj vitla rubljem i raznosi ga na sve strane. Sva zdvojna nije više znala što da započne...

Nu uto se pojave njezini mali krilati prijatelji vrapčići. Siti i veseli, što mogu da se jednoć oduže dobroj teti Luci, prhnuše na dvorište, sjedoše na špagu i svojim malim čaporcima uhvatiše rublje. Da vam je samo bilo vidjeti, kako je sada rublje čvrsto stajalo. Ali, eto pogledajte sličicu. Cijelo je jato vrapčića zakvačilo svojim nožicama rublje i nije ga ostavilo, dok se nije sasvim osušilo...

Učitelj: »Kako kažemo onim pticama, koje nas u jesen ostavljaju i sele u toplije krajeve?«

Jedan đak: »Kažemo im: zbogom!«

Stric pita djecu: »Dakle djeco, kako vam se sviđa u školi?«

Ivica: »Ja sam prvi u pisanju!«

Marica: »Ja sam prva u čitanju!«

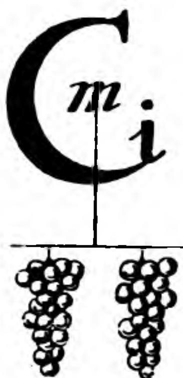
Nevenka: »Ja sam prva u računanju!«

Stric: »A ti, Juriću?«

Jurić: »Ja sam prvi vani, kad se svrši škola!«

ZAGONETKE

REBUS

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: **Ernest Radetić**, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — **Tiskara C. Albrecht** (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. Za tiskaru odgovara: **Dragutin Šulce**, Zagreb, Klajićeva ulica 4.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. II. | U ZAGREBU, STUDENI (škol. god.) 1930./31. | BR. 3.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB JOSIP A. KRALJIĆ, SPLIT.

MALI ISTRANIN

GOD. II. ZAGREB, STUDENI ŠKOL. GOD. 1930./31. BR. 3.

Pripovijesti iz istarske povijesti*

I.

Dolazak prvih Istrana.

Na obalama Crnoga mora, tik uz ušće Dunava, stanovao je u prastaro vrijeme malen, ali hrabar narod. Izvrsni pomorci, spretni trgovci i hrabri vojnici, zalijetali bi se u skupinama duboko u unutrašnjost zemlje i dovozili kućama svojim čitave tovare svakojakog blaga, koje bi onda na brzim i lakim ladjama raznosili po svemu svijetu, da ga zamijene za zlato, srebro, jantar i drugo drago kamenje.

Ta se zemlja zvala Istra, narod, koji je nastavaše Istrani, a rijeka, oko koje se naseliše, Istar. Danas se ta zemlja naziva Dobrudža, a ona velika rijeka se zove Dunav.

Oko godine 500. prije rodjenja Kristova, dakle prije dvije tisuće i pet stotina godina, življaše u toj zemlji kralj po imenu Aet, koji je imao prekrasnu kćerku Medeju. Dvorovi su se njegovi bijelili na daleko i odrazivali se u valima Crnoga mora. Silno se bogatstvo skupilo u njima. Bijahu ga nakupili hrabri i spretni Istrani tijekom stotina i stotina godina i darovali ga svom starom kralju. Ali vrijednije od svega blaga i od svega dragog kamenja bijaše runo od suhoga zlata, koje su jednom donijeli s daleka pohoda hrabri Istrani svome kralju. Nijedan vladar na svijetu nije tada imao takova što. Pravo pravcato ovnujsko runo, a od blještava suha zlata. I ta se dragocijenost na daleko pročula, pa su je mnogi bogati kraljevi zaželjeli, no hrabri je Istrani ne htjedoše dati. Njome se je smio kititi samo njihov kralj.

Jednoga dana dodoše Istranima u pohode iz daleke grčke zemlje mnogobrojni brodari na svojim ladjama. Bijahu to Argonauti. Istarski ih je kralj počastio i nakon bogate gozbe pokazao im svoju riznicu. Grci se nijesu mogli dosta nadiviti

---

* Kako bi naši čitatelji što bolje upoznali našu Istru mi ćemo odsada u svakom broju donijeti po jednu pričicu iz njezine povijesti od najstarijih vremena do danas.

Po sličicama, koje donosimo, oni će upoznati lijepu Istru kakova je sada, a po pričama, kakova je nekad bila.

kraljevu bogatstvu, ali najviše ih je privlačilo skupocjeno zlatno runo, zbog kojega bijahu zapravo i došli, da ga ukradu. Ali videći da ga ne će moći oteti, jer ga je čuvala budna straža, naumiše da ga se domognu varkom. Lijepim i laskavim riječima zavedoše kraljevu kćerku Medeju i nagovoriše je neka bi ocu ugrabila zlatno runo i pobjegla s njima u njihovu domovinu Grčku.

Medeja je doista tako učinila. Ukrala je runo ukrcala se žurno na grčke ladje i otplovila s Grcima što je brže mogla.

Kada je stari kralj opazio varku digao je na noge svoje Istrane i poslao ih u potjeru za Grcima i za odbjeglom kćerkom. Ali Grci su bili lukaviji od Istrana. Oni su najprije zakrenuli prema sjeveru i zaplovili prema unutrašnjosti zemlje Dunavom. kao da će tobože uz vodu. A zapravo su u zgodnom času skrenuli na drugu stranu i otplovili prema jugu i odanle u Grčku. Istrani, misleći da su Grci doista otplovili Dunavom, dadoše se na brzim svojim ladjicama za njima u potjeru. Bijaše ih nekoliko stotina s dvadesetak lakih ladjica. I plovili su tako, plovili teškom mukom uz vodu, a nigdje ni traga ni glasa bjeguncima. Doplovili su čak do sadašnjega grada Beograda i prešli s Dunava na Savu, ali Grka sa zlatnim runom ne bijaše nigdje. Ploveći Savom dodjoše sve do Ljubljane, pa videći da se dalje ne može ladjama, oni dignuše ladjice na suho, uprtiše ih na ledja i poniješe ih kopnom prema jugu, putujući po lijepoj nekoj dolini.

Jednoga dana zastanu kao začarani. Pred njima je pukla prostrana morska pučina. Bijaše to naš Jadran. Veseli porinuše svoje ladjice ponovno u more i zaploviše sve uokolo te nove zemlje. Kraj bijaše lijep i bogat. Guste šume bile su pune svakojake divljači, uz obalu se praćakalo mnoštvo najraznovrsnijih riba, polja se zelenila od silnog povrća, koje je samo od sebe raslo. Svega bijaše, a ma baš svega kao u kakvom lijepom kutiću raja zemaljskog.

I rekoše Istrani: »Eto nam nove domovine! Ovdje ćemo ostati. Putovali smo skoro pola godine, dok smo dovle došli. pa ako se sada stanemo vraćati proći će opet isto toliko vremena, dok kući dođemo. Bjegunce Grke nijesmo uhvatili, niti smo našli kraljevog zlatnog runa. Vratimo li se bez njega, rasrdjeni će nas kralj bez milosrdja sve dati posmicati. Ostanimo dakle ovdje. To neka bude naša nova domovina, naša nova Istra«.

Tako i učiniše. Smjestiše se u jednoj dubokoj uvali, podigoše tvrdi grad i u njemu se naseliše.

Od tada se po njima lijepa ta zemlja prozvala Istra i to joj je ime ostalo do dana današnjega. Grad koji podigoše bijaše današnja Pula.

Istrani su nastavili voditi onakav život, kakovim življahu u svojoj staroj postojbini. Ribarili su, lovili divljač, plovili morima i trgovali. Naskoro su stekli veliko bogatstvo i postali su jaki narod, kojeg su se svi susjedi bojali.

Ernest Radetić.

Suze

Što to naše gordo more
Vale penje,
Ljuto cvili,
Plače, stenje,
Dok mu vali tužno zbore
Gordoj sili,
A u kraju zdenom
Pod gorom zelenom?

Tuži vajno rijeku suza
Sa obala
I sa žala,
Što ih rone
S duše bone
Braća naša mala...

Split. Jos. A. Kraljić.

Iseljenici

Bijaše to pod konac rujna godine 1872. Lijepu francusku pokrajinu Alzaciju-Lorenu zaposjeli su neprijatelji. Došli su Nijemci. Oh, kako bijaše teško alzačkim Francuzima, kada su vidjeli, da gube majku Francusku i da je možda nikada više ne će vidjeti, nego da će godine i godine stenjati pod njemačkim jarmom.

Velik je bio broj onih, koji su odlučili otići od doma, samo da ne ostanu u njemačkom ropstvu. Dugo su oklijevali i odgadjali, jer su se uvijek nadali, da neprijatelj ne će doći, nego da će opet doći njihova braća Francuzi. Ali kada je nadošao zadnji dan i kad je bilo već sigurno da će Alzacijom zagospodariti Nijemac, svi su htjeli da što prije otidju u Francusku. I u zadnji čas krenula je prema Francuskoj nepregledna povorka alzačkih Francuza. Po željezničkim stanicama čekali su ljudi sate i sate, samo da dodju na red i dobiju putne karte. Sve je bježalo u pravu Domovinu. Trgovci su ostavljali svoje dućane, mladići svoje majke i sestre. U gradskoj ubožnici u mjestu Gorze digoše se osamdesetgodišnji starci i na štakama se otputiše prema Francuskoj. Najodlučniji su bili dječaci od petnaest godina.

»Čuvajte naša polja, naše šume i vinograde, dok se vratimo, da vas oslobodimo. A dotle mi ćemo u našoj dragoj Francuskoj biti radnici.«

Strašno je bilo. Svi su putevi, sve ceste, bile pune iseljenika. Ostajale su samo stare majke s ženskom čeljadi. Sve što je bilo muškoga i snažnoga otišlo je u Francusku da se spremi na konačan dan obračuna s neprijateljem, na dan oslobodjenja lijepe francuske pokrajine Alzacije-Lorene.

A druge su godine žene morale same orati.

Sve je išlo prema zapadu. Vozovi prepuni pokućstva lagano su se vukli i zapinjali, muškarci su tjerali konje, a žene s djecom sjedile medju pokućstvom. Oni siromašniji gurali su svoje stvari u tačkama. Nitko nije htio da ostane pod Nijemcem. Od Metza do granice bile su ceste tako natrpane, kao usred samoga Pariza. Svi su iseljenici bili tužni i nije se čulo nijednoga usklika osim jednog jedinog, a taj je bio: »Živila Francuska!« Njemački žandari, koji su već bili stigli da zaposjednu tu francusku pokrajinu nijesu se usudili ništa kazati, nego su sa zaprepaštenjem gledali odlazak cijele Lorene.

Na večer bi povorke stale, da se odmore. Rasprezalo se konje i bdjelo do jutra na kolima.

Oni, koji su ostajali pitali bi sažalno bjegunce:

»Ta kuda ćete?«

»»Kuda?«« odgovarali su ovi, »u Francusku, u našu dragu majku Francusku!««

»A kako ćete tamo živjeti?«

»»Makar umrli, hoćemo da umremo slobodni. Ne ćemo da postanemo Prusi!«« I odlazili bi plačući.

Da znate koliko je bilo tih iseljenika, dosta neka bude. ako kažem, da je grad Metz imao na zadnji dan mjeseca rujna 1872. 50.000 stanovnika, a dne 1. listopada iste godine manje nego 30.000.

Eto ovakva se ista selidba ponavlja danas u našoj Istri Ljudi izmučeni bježe krišom preko granice, noseći svu svoju siromaštinu sa sobom.

»Kuda idete?« pitaju ih oni, koji ostaju.

»»Kuda?«« odgovaraju bjegunci. »U Jugoslaviju!«

»A kako ćete tamo živjeti?«

»»Makar umrli od gladi, mi hoćemo da umremo u slobodi. Ne ćemo da postanemo Talijani««.

I tako dolaze nepregledne povorke istarskih bjegunaca Dolaze u Jugoslaviju, da budu slobodni.

Da znate koliko ih je ostavilo dragu Istru, neka vam bude dosta, ako vam kažem, da je prije deset godina bilo u Istri 700.000 Jugoslavena, a danas ih imade samo 600.000. Sto tisuća ih je iselilo, jer ne će da postanu Talijani.

(Iz knjige »Colette Baudoche« od Mauricea Barres-a).

Priredila: **Teta Vika.**

Lijepa naša Istra

Iz dosadašnjih slika, vi ste, prijatelji mali, možda mislili, da svako mjesto, svako selo naše Istre imade more. Ali tome nije tako. Istra je velika zemlja i u njoj imade krajeva, koji su sate i sate udaljeni od mora. Ima u njoj silnih planina, visokih gora i dubokih provalija... I naša lijepa Učka visoka je jedna gora. Ima čak 1492 metra visine. Dok se na vrh popneš dobrano ćeš se oznojiti. Ali kad jednom gore dođeš i pogledaš oko sebe, nikada više ne ćeš zaboraviti toga krasnoga vidika...

Usred Istre, daleko od mora, a u lijepoj jednoj kotlini prostro se mali jedan gradić, čiju sliku vam evo ovdje donosimo. To je slavni Pazin grad. Jedan od najrodoljubnijih istarskih slavenskih gradova. Polegao u kotlini, kao pitomo bijelo janješce u zatišju. On je srce Istre. Tamo je bila naša hrvatska gimnazija, koju nam je sad protivnik zatvorio i ondje smo mi učili upoznavati i ljubiti dom i rod. Skoro svaki Istranin, koji je polazio škole, polazio ih je u Pazinu. Tu smo se čeličili u borbi.

LIJEPA NAŠA ISTRA: Pazin-grad.

U Pazinu ima stara jedna tvrdava na visokoj klisuri, podno koje zijeva strahovita provalija. U tu provaliju teče mala rječica i gubi se u njoj. Za velikih kiša znade ta rječica tako nabujati, da provalija ne može svu njezinu vodu progutati, pa se tako napravi ogromno jedno veliko jezero sve oko Pazina. To je upravo veličanstven pogled: posvuda naokolo visoki bregovi, u dolini bijeli jedan grad, a sve oko njeg nepregledno jezero.

Pazinci su na glasu junaci, a osobito seljaci iz okolice grada. Svi su oduvijek bili tvrdi Slaveni, još od najstarjih vremena. Iz okolice Pazina, to jest iz sela Berma, bio je i mladi istarski junak Vladimir Gortan, kojega su Talijani lanjske godine na 17. listopada ustrijelili zato što nije htio postati Talijan, što je bio sokol i što nije dopustio, da Talijani našu braću silom vode na birališta.

Cigo

Nije vam to nikakav garavi i musavi ciganin, taj naš Cigo. O, ne! On je lijepo i ugladjeno pseto, duge crne dlake i širokih prsa. Zašto smo ga prozvali Cigom, ne bih znala reči, valjda zato što je dlaka u njega bila tako tamna.

Cigo bijaše još dosta mlad, nije imao ni dvije godine. Kad dječak ima dvije godine on se jedva vuče na nesigurnim nogama i skoro bi radije puzao nego li hodao, ali pas, eh taj vam je onda u naponu snage. Bježi ko pomaman, igra se, skače, laje i lovi, da je milina. Takav bijaše i Cigo. Svi smo ga voljeli, a i on nas. Nitko mu nije bio neprijatelj, pa čak ni naša mačka. S njom se je naprotiv vrlo dobro slagao, jeo s njom iz iste zdjele, a kada bi dobio kakovu kost, on bi je samo malko oglodao, a onda je velikodušno prepustio mački . . .

Jednoga dana desilo se u našem domu nešto nova. Obitelj se naše mačke pomnožila. Za nas djecu to je bilo veliko veselje, ali naš stric bijaše drugog mnijenja. On je izjavio, da se prve mačke moraju baciti u more, jer da je takav prastari običaj. I doista jednoga dana strpa on sve mačiće u vreću, odnese ih do obale i pljus s njima u vodu. Jadni se mačići ugušiše u vodi.

Siromašna mačka, bila je neutješljiva. Svi smo je žalili, a vidjeli smo, da je i stricu žao za lijepim malim mačićima. Ali on se držao nekog starog običaja, koji je kazivao, da se mora prve mačiće baciti u vodu, jer da će mačka kasnije one koji se budu poslije izlegli mnogo bolje i ljepše odgojiti. A k tome, kaže, da prvi mačići ostanu uvijek slabi i kržljavi.

Cigo je bio tužan. Vidjelo se to na njemu. I on je njuškao po kući, tražeći po svim uglovima ne bi li gdje ugledao male mačiće pa da ih slavodobitno donese mački i obraduje je njima, ali uzalud! Mačića nije bilo, pa nije bilo. Nakon uzaludnog traženja i on bi se žalostan legao uz mačku i gundjao.

Jednoga je dana Cigo morao s našim ocem u lov. Kad su se vraćali kući opazi najednoć hrpu djece, koja su nešto vukla k rijeci. Približe se, jer ih je zanimala dječja vika. Pa znate, što je bilo? Djeca su nosila u vreći jedno sitno malo mače, da ga potope u rijeci.

»Zašto hoćete da ga utopite?« pitao je otac, a djeca odgovoriše:

»Siroče je. Ostalo je bez majke, pa kako ga nema tko hraniti bacit ćemo ga u vodu«. Što rekoše to i učiniše. Jedan od njih pograbi mače za vrat i baci ga daleko od obale u valove. Siromašna je životinjica zacvilila i zavitlala nekoliko puta repom u zraku, a tada se stala u vodi daviti.

U to se dogodi nešto što nije nitko očekivao.

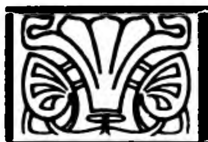
Cigo, koji je sve to promatrao nije mogao odoljeti. Baci se svom snagom u valove, zapliva na sredinu rijeke i pograbi zubima siromašno mače, koje se već utapljalo. Digne ga visoko iznad vode i dopliva s njime do obale. Djeca su navalila za njim, ali on je bio hitriji. Poput vjetra odjuri kući noseći u zubima mače.

Kad je dojurio do kuće potraži brže bolje staru mačku i položi joj pred šape mlado. Mačka se približila, onjušila mokru životinjicu i smilila joj se, jer ju je podsjetila na njezine male mačiće. Oblizala je i uredila sirotnog mačića, dala mu da se nasiše njezina mlijeka i uzela ga pod svoje. Od onoga se dana stala vidljivo oporavljati, a malo nahoče uz nju, i uskoro bijaše sva kuća radosna, igrajući se s malim mačetom.

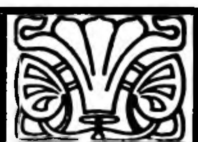
A Cigo bi se ponosno posjeo u kut i promatrao sa zadovoljstvom životinjicu, koju je on spasio.

Cigo je uistinu dobra i plemenita životinja, koja donosi radost svima oko sebe, osim . . . zecevima.

Po francuskom priredila: **Teta Vika.**

RAZNO

ČUDNOVATI SU PUTEVI SUDBINE. Ruski iseljenik knez K. otišao je od kuće prije 10 godina. Pobjegao je iz Krima u času, kada se je približavala pobjedonosna boljševička vojska poznatom ljetovalištu Jalti U općem metežu izgubila se knezu njegova četrnaestgodišnja kćerka. Knez sam uspio je da se ukrca na jednu ladju i otplovi u Carigrad. Tamo je zlo živio. Postao je čistilac cipela, a nakon toga mnogo je patio i stradao. Konačno ga je sudbina zanijela u Francusku, u Pariz. Tamo je dobio namještenje kao konobar u jednoj ruskoj gostionici.

Jedne večeri unišla je u gostionu fino odjevena gospodja, a u pratnji jednako tako finoga gospodina. Gosti su sjeli za stol i naručili gospodsku večeru. Posluživao ih je knez-konobar.

Mlada se je gospodja najednom zagledala u staroga konobara i dugo nije mogla skinuti očiju s njega. Iznenada se digne i zagrli starca, te ga stane sva uzbudjena ljubiti. U konobaru je naime prepoznala svoga oca.

Uskoro se je sve razjasnilo. Za izgubljenu djevojčicu, kojoj se je već po vanjštini poznalo, da je iz plemenite obitelji, zauzeo se je u Jalti jedan engleski diplomata i odveo je sa sobom u Englesku. Tamo je bila primljena u njegovu obitelj, a kada je odrasla do udaje, vjenčala se

s nekim bogatim engleskim tvorničarom, s kojim je pošla na vjenčano putovanje u Pariz. Sreća je htjela, da su pošli večerati upravo u onu gostionicu, gdje je služio njezin osiromašjeli otac. Da nije bilo tog slučaja, sigurno se otac i kći ne bi bili nikada više u životu sreli.

Ovaj je dogadjaj istinit i o njemu su pisale sve francuske i engleske novine. A ipak izgleda kao kakva čudesna priča.

PRIČA O STVORENJU KONJA. U koranu ili turskom svetom pismu čita se ovo: Bog je pozvao vjetar i rekao mu ovo: »Ti ćeš biti duša novome biću, ne ćeš biti više nevidljiv, neuhvatljiv; upodobit ćeš se u lik, kojemu će ljepotu zavidjeti sve životinje«. Bog reče i vjetar južnjak pretvori se u konja, kojemu zalepрša griva, zahrže i munjevito preleti pustarom. — Konju reče: »Ti ćeš biti ljudima izvor nasladâ, bogatstva, i slave i gospodovat ćeš nad svim domaćim životinjama. Koliko će koji čovjek tebi dati zrna za hranu, toliko ću mu grijeha oprostiti«.

I doista Turcima i Arapima nije konj rob kao kod nas, već ga zovu svojim drugom kao Kraljević Marko, koji je »pola pio, pola Šarcu davo«.

KAD SU IZAŠLE U EVROPI PRVE NOVINE? Prve novine su tiskane u Parizu 30. svibnja 1631. godine. Izdao ih je neki liječnik, a zvale su se »Gazette«. U prvom broju bio je opis nekog mjesta, koje je napao perzijski šah i opkolio ga sa 50.000 pješaka i 15.000 konjanika.

Premda su novine dobro uspjevale i primale darove od najvećih ljudi tadašnjih vremena (kralja Ljudevita XIII. i kardinala Richelieu-a) ipak je njihov vlasnik umro u velikoj bijedi. Na smrtnoj postelji je izjavio: da su novine slične rijeci, koja to više štete napravi, što joj se više zaprijeka stavlja na put.

VESELI KUTIĆ

Majstor Grga loše cilja

Sjedi vam tako majstor Grga, postolar, u svojoj radioni i navlači dretvu. Ponekad povuče i za uha svoga šegrta Pepića, ali to samo onda, kada Pepić pokvari kakav posao...

Gore na zidu objesio krletku, u kojoj mu veseio fućka kos. Fućka Grga, fućka kos, a fućka bome potiho i Pepić. I čitavo je društvance veselo.

»Jao, majstore, eto onog crnog mačka!« usklikne najednoć Pepić. »Eto već se popeo na krletku i sad će na, da pojede kosa.«

Majstor se Grga trgne ko da ga je netko šilom otraga ubo. »E, čekaj ti, zlikovče jedan crni, pokazat ću ja tebi, kako se kalupe nabija. Prisjest će tebi moj kos.«

I što bi okom trenuo već je Grga dohvatio remen, omotao njime napravu za smolu, okrenuo se i: tres!

Naprava je poletjela ko strijela prema crnom mačku.

Ali eto nevolje.

Upravo je u tom času otvorio vrata gospodin Jureković, koji je došao da vidi, je li mu majstor Grga već dogotovio cipele.

Naprava za smolu nije pogodila mačka, koji se spretan kao svaki mačak žustro ugnuo, nego je zviznula gospodina Jurekovića posred čela, dok je mačak hitro šmugnuo između njegovih nogu kroz vrata.

No, to je bilo jao i pomagaj iza toga. Ali bolje da vam dalje Grginu sramotu niti ne pričam. Jer gospodin ga je Jureković izdevetao na mrtvo ime.

Pa pravo bilo Grgi, kada ne zna ciljati!

Prijatelji Malog Istranina

Jedna mala Istranka, koja se sada nalazi u Jugoslaviji piše nam:

Dragi gospodine uredniče!

Sjećam se MLADOG ISTRANINA još kao malo i sretno dijete. Velim sretno, jer sam ga mogla čitati u onom našem malom kutiću u našoj dragoj Istri. Svakiput, kad je imao doći trčala sam pred poštara, samo da ga prije dobijem.

Sve je to bilo lijepo, ali brzo je minulo. Doživjeli smo tužne dane, kad smo suznim očima gledali, gdje u našu zemlju dolazi tudinac. Ti su ljudi, isprva tihi i bojažljivi, počeli kasnije da nas gone s naših rodjenih ognjišta. Da spasimo život morali smo ostaviti milu Istru i sve što nam je u njoj drago.

I evo u novoj domovini, na naše najveće veselje, nadjosmo opet »Malog Istranina«. S velikim veseljem ga čitamo i jedina nam je želja, da ne prestane izlaziti.

Pišem Vam i u ime moje male sekice, koja još nije vješta pisanju, ali list dolazi na njezino ime i ona vrlo rado sluša čitanje iz »Malog Istranina«, a pomalo već i sama čita.

Pozdravljamo sve male Istrane i molimo Vas, da im kažete, da sliku naše drage Istre i mi nosimo duboko ucijepljenu u naša srca.

Istarski Vam pozdrav od Vaše

Dušice Mihaljević
i njezine sekice Vesne sada u Čakovcu.

*

Dragi gospodine uredniče!

Dok još nije izlazio naš dragi list MALI ISTRANIN mi smo vrlo malo znali o lijepoj našoj, ali tužnoj sestri Istri. Ali danas, nakon što smo je upoznali putem »Malog Istranina«, da samo vidite, kakva je tišina u razredu, kada nam naša učiteljica stane pričati o Istri.

Mnogo se žalostimo, kada čujemo, da naša mala braća nemaju nikave slobode, pa da im se brani čak i govoriti materinskim jezikom. Jao, koliko moraju da trpe ti mali Istrani! Lijepo nam ih pozdravite i poručite im, da ih mi ne ćemo zaboraviti i kažite im, da mi mnogo volimo našeg »Malog Istranina«, koji nam o njima priča. Štaviše, zaželjeli smo, da iz

njega naučimo koju pjesmicu, pa smo odabrali »Rastuženi slavulj«, jer je lijepa i lagana.

Srdačno Vas pozdravljamo

Učenici i učenice
drž. osnovne škole u Barilovićkom Leskovcu.

Hvala Vam, dobra djeco, i vjerujte, da će svaki Istranin s velikim veseljem pročitati ovo Vaše uistinu krasno pisamce.

Uzvraća Vam pozdrave **Urednik.**

*

Mali Berislav Tomašić stupio je ove godine istom u prvi razred, pa još ne zna onako lijepo i kićeno pisati. Dostavio nam je zato sličicu i molio nas, neka bi svoj drugoj djeci ispričali ovo: I on je Istranin, ali je rodjen u Zagrebu. Sve do nedavna bio je u Istri, kamo ga je tata poslao k rodacima, da barem vidi onu lijepu zemlju u kojoj mu nije sudjeno živjeti. Sada se je vratio opet u Zagreb i kad je čuo da izlazi ovdje »Mali Istranin«, odmah ga je nabavio i uvijek roni suze, kad sluša, što mu tatica čita iz »Malog Istranina«. On je dolje u Istri naučio nešto i talijanski, ali otkako je vidio kako Talijani muče njegovu braću male Istrane odlučio je da nikada više u tom jeziku ne progovori niti jednu riječ. On je vidio svojim rodjenim očima, kako su tužni mali Istrani, koje muče talijanski učitelji i oblače ih silom u crne košulje. I obećao im je, da će im drugiput, kada se vrati opet u Istru, donijeti mnogo, mnogo crvenih sokolskih košulja.

Pogledajte, eto, tog malog junaka, pogledajte malog Berislava Tomašića!

*

Od 1. do 31. listopada darovali su u fond našeg lista ovi prijatelji Istre i malih Istranina:

po 3.— Din: Pero Tedeschi Ivov, učenik, Korčula; Ivan Turato, Sušak; Dr. Hedi Jelušić, Ogulin; H. Dominković, Smederevo; Radoslav Defar, Brod n/S.; Blagoje Dujmović, Beograd; M. Milanković, Kotoriba; Marija Bonić, Beograd; Anton Lipovž, Divulje;

po 4.— Din: Petar Grbac, Novisad;

po 8.— Din: Edo Bolčić, Zagreb; Marija Švaglinac, Zagreb; Jakob Pečar. Novisad; Vladimir Kurtin, Krilo-Jesenica; Josip Honović. Tivat; Ivan Kestranek, Koprivnica; Mr. Ljubomir M[illegible]tana, Šibenik; Andjeo Lorencin, Sušak;

po 18.— Din: Anta Božić, Subotica;

po 38.— Din: Juraj Jurišić, Makarska; Mr. Vjeko Ujčić, Zemun; A. S. Beli Manastir;

po 40.— Din: Tomo Jurišić, Makarska;

po 64.— Din: J. Rakić, Split;

po 88.— Din: Niko Milačić, prof., Sušak.

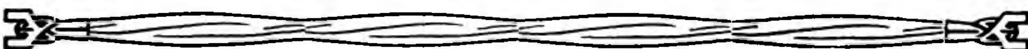
Liječnik Dr. Ante Švalba, Sušak, pretplatio je osim svog primjerka još tri učenika.

Jadranska plovidba na Sušaku pretplaćuje 10 primjeraka.

Općina Donji Miholjac, pretplaćuje 5 siromašnih učenika; Gradsko načelstvo Bakar 3; Gradsko načelstvo Sušak 20; Općina Makarska 22; Gradsko načelstvo Osijek 12; Općina Kuna 12; Općina Šibenik 7; Općina Benkovac 11; Općina Poljica 10; Općina Trilj 8; Gradsko načelstvo Sarajevo 12 i još mnoge druge općine po 1 ili 2 komada.

Sokolsko društvo Rab daje svojim sokolićima svakog mjeseca 15 primjeraka »Malog Istranina«; Sokolsko društvo Ivanićgrad 23 komada; Sokolsko društvo Novska 20 komada; Sokolsko društvo Krapina 10 komada.

Svim se darovateljima, rodoljubnim općinama i drugim patriotskim ustanovama najusrdnije zahvaljujemo u ime nadarenih siromašnih učenika, kao i u ime zarobljenih malih Istrana.

Mala pošta

Boris Luznar, Sušak. Hvala Vam lijepa na slikama Istre. Nekoje ćemo upotrebiti dok dođu na red. Iza toga ćemo Vam sve slike vratiti u redu.

Arsenije Bartulović, Split. Primili smo Tvoje lijepo pisamce i sliku. Hvala Ti, što toliko misliš na sudbinu Istre i malih Istrana. Budeš li tako odvažan i kad ponarasteš, kako si sada u ovom pismu, Istra naša može od Tebe mnogo očekivati.

Marijan Mikovčić, Novagradiška. Lanjske su godine izišla samo tri broja M. ISTR., jer je list počeo izlaziti istom u ožujku. Ove školske godine izlazi redovito, pa ste ti i prijatelj Đorđe Vuksan dobili u redu prvi i drugi broj, a sada evo i treći.

Milogaj Badovinac, Sušak. Zahvaljujemo na pozdravu. O tebi smo već dosta čuli još prije nego što si se dao na posao da proširiš našeg Malog Istranina. Pričala nam teta Vika. A vidimo, da si doista vrijedan, pa da zaslužuješ da te se drugoj djeci stavi za uzor. Tako malen dječak, pa tako radin. Poslali smo ti daljnjih 10 kom. M. ISTR. tako da ćeš ih odsada dobivati ukupno 30 komada.

Ti, koji si tamo na granici i svakog dana možeš gledati našu lijepu Istru, modru Učku i blistavu Opatiju, pozdravi ih u naše ime. A predješ li kadgod na Rijeku ne propusti pozdraviti svu onamošnju zarobljenu malu braću.

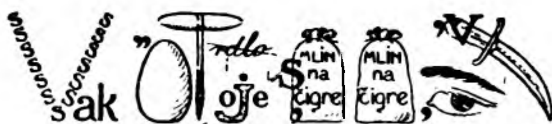
ODGONETKA

zagonetke u 2. broju »Malog Istranina«

O MUCI GROZDOVI VISE.

ZAGONETKE.

Rebus.

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: **Ernest Radetić,** Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — **Tiskara C. Albrecht** (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26. **Za tiskaru** odgovara: **Dragutin Šulce,** Zagreb, Klajićeva ulica 4.

POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVOM.

GOD. II. | U ZAGREBU, PROSINAC (škol. god.) 1930./31. | BR. 4.

»Mali Istranin« izlazi jedamput mjesečno. — Pretplata iznosi 12 dinara na godinu. — Pojedini broj stoji 1 dinar. — Za inostranstvo dvostruko. Uredništvo i uprava nalaze se u Boškovićevoj ulici br. 20. — Telefon 59-31.

UREDNICI:

ERNEST RADETIĆ, ZAGREB — JOSIP A. KRALJIĆ, SPLIT.

MALI ISTRANIN

GOD. II. ZAGREB, PROSINAC ŠKOL. GOD. 1930./31. BR. 4.

Čestit Božić!

Bijaše to prije tisuću devet stotina i trideset godina...

Daleko tamo na Istoku, kraj gradića Betlehema, zacvililo je u staji, u jaslicama na oštroj slami, nejako čedo...

Ali u trenu kad se iz blagih Djetinjih očica prolila prva suza, nebo se razvedrilo i zasjalo kao u po dana, nad štalicom je bljesnula zvijezda, a nad oblacima zabrujaše nepregledni angjeoski zborovi...

Jer to nejako Dijete bijaše sam Božji Sin, koji je došao na zemlju. da dade život za sve one koji trpe, bude im utočištem i okrepom, utjehom i spasom.

I otada već skoro dvije tisuće godina oči su svih onih, koji pate i stradaju, uprte u to Božansko Djetešce, u samoga Boga-Čovjeka, tražeći od njega utjehe i pomoći ..

I u ove dane tako...

Milijuni i milijuni nesretnika mole Ga i zazivlju... Stotine, i stotine tisuća malih nevoljnika, koji dolje pod našom Učkom gorom trpe i bivaju progonjeni, stradaju i strepe nad životima svojih dobrih roditelja, mole to Božansko Dijete, neka

ih ne ostavi, nego neka im udijeli jakost i snagu, da današnju tešku kušnju izdrže do kraja...

Molite i vi, dragi prijatelji, maloga Isusa... On voli djecu i uslišava im molitve... Molite Ga, neka bi se u ove velike dane, kada se po vasionom svijetu slavi godišnjica Njegova rodjenja, sjetio Istre i progonjenih malih Istrana... Neka bi im udijelio obilje svoga blagoslova i učinio, da njihove patnje što prije budu dovršene.

Molite Ga živo i On će vas sigurno uslišati...

A sada vam svima želimo u ime tisuća male nevoljne braće, u ime cijelog uredništva i u ime svoje:

ČESTIT I SRETAN BOŽIĆ!

NAŠI VELIKANI

Viktor Car Emin

Mnogi od vas teško da je što čuo o ovom dobrom i plemenitom gospodinu. Ta da! Vi ste još maleni, pa ne možete sve znati. A osim toga danas ljudi mnogo radije pričaju o kinu, o nogometu i svakojakim drugim športovima, nego li o zaslužnim i velikim muževima.

A eto ovaj gospodin je zaista zaslužan i velik muž. Koliko je on učinio za Istru, a napose za male Istrane, toliko nikada nitko drugi nije učinio. Jer vi ne znate da u Istri prije nekih pedesetak godina nije bilo uopće nijedne naše škole. Narodni naš neprijatelj nije nam ih htio dati. Zato naši oci i djedovi nijesu nikada polazili škole, nego bi se okupili oko crkve pod vedrim nebom, sjeli bi na kamen, a na koljena postavili kamenu ploču i ugljenom po njoj šarali pismena, koja bi im župnik tumačio.

Ali tada su se digli nekoji naši vrijedni sinovi, a svima na čelu naš biskup Dr. Juraj Dobrila, pa rekoše: »Zašto da naš narod stoji bez škola, zašto da živi ovako zapušten, dok neprijatelj naš od naših poreza i naših žuljeva živi u svakom obilju? Hoćemo da i naš siromašni istarski Hrvat dobije školu, da i njegov sin može biti učitelj, svećenik, sudac i činovnik«.

No neprijatelj nije htio da nam dade škole. Zato su se Istrani obratili na braću u Hrvatskoj, Slavoniji, Bosni, Dalmaciji i druguda. gdje živi naš narod i zamolili su: »Dajte, pomozite istarskoj braći. Neprijatelj ne će da nam dade škole, darujte svi koliko možete, pa ćemo si mi sami posagraditi škole i otvoriti oči našim malim Istranima, da ne žive kao divljaci u neznanju i duševnoj zaostalosti«.

Braća u hrvatskim i ostalim danas jugoslavenskim zemljama razumjela su poziv Istrana i odazvala se. Svaki je dao što je mogao. Svi su tadanji mali Jugoslaveni počeli sakupljati za Istru i za njezine škole. Svako dijete, kada bi dobilo od majke novčić da kupi njime žemlju i pojede je za vrijeme odmora, donijelo bi novčić učitelju ili učiteljici i reklo: »Evo mog novčića za škole malim Istranima, koji su naša najdraža braća!«

A učitelji bi skupljali te novčiće i slali ih u Istru, Družbi Svetoga Ćirila i Metoda, jer tako se zvalo društvo, koje se je brinulo za hrvatske škole u Istri.

I od tih darova počele se u Istri graditi škole. Najprije jedna pa druga, pa deseta i stota i na koncu je skoro svako selo imalo svoju hrvatsku školu, svoga učitelja. Iz tih škola je svake godine izišlo na tisuće i tisuće malih Istrana, vrijednih i čestitih rodoljuba, koji su posvud širom Istre u svaku seljačku kolibicu u svaki dom donijeli luč prosvjete i općeg blagostanja. A svi su bili zaneseni samo jednom mišlju, radili samo za jedan cilj: da Istra koja je prava i prvorođena kćerka velike Majke Slavije, bude sjedinjena s Majkom Hrvatskom, odnosno s današnjom Majkom Jugoslavijom.

A znadete li tko je sve to vodio? Tko je bio na čelu Družbe Sv. Ćirila i Metoda, tko molio, sakupljao darove, kucao na sva vrata, otvarao škole i odgajao male Istrane?

Evo ovaj dobri i plemeniti gospodin, Viktor Car Emin! On je punih dvadeset i pet godina bio na čelu Družbe i stvorio nešto tako velikoga tako zamašnoga, da mi danas skoro ne možemo razumjeti, kako je jedan sam čovjek mogao toliko toga učiniti.

No nije samo to. Još je jednu veliku stvar učinio naš Barba Šime. On je izdavao i uređivao dugi niz godina jedan divan list posvećen istarskoj mladeži. Taj se je list zvao »Mladi Istranin«. U njemu je naš dragi Barba Šime — tako su ga djeca od milja prozvala — napisao toliko toga lijepa, ulio u mlade duše stotina tisuća mladih Istrana toliko plemenitih misli i dobrih uputa, da možemo s punim pravom reći, da je baš on odgojio i na noge postavio svakog Istranina.

Barba Šime živi sada na Sušaku. Sve do lani živio je u lijepoj Opatiji pod Učkom, gdje se je u seocu Kraju i rodio. Lani je morao bježati i on, jer bi ga inače bio neprijatelj — koji je uništio svu njegovu muku i zatvorio sve škole, što ih je on nekada s tolikim trudom podigao, — bio zatvorio u podzemne tamnice ili bi ga bio ustrijelio, kaošto je ustrijelio Gortana, Bidovca, Miloša, Marušića, Valenčića i tolike druge.

Ovih je dana naš Barba Šime navršio šezdesetu godinu života.* Mi mu od srca zahvaljujemo na svemu što je Istri našoj i tolikim tisućama Istrana učinio. Želimo mu da bi doživio još mnogo i mnogo godina i da bi mu dobri Bog dao da dočeka veliki dan spasenja i oslobođenja naše drage Istre.

I sva vi, dobra djeco, sjećajte se ovih dana toga velikoga muža. Pišite mu i čestitajte god i ne propustite zahvaliti mu na svemu što je za Istru uradio. Jer ako itko zaslužuje da ga se slavi i poštuje, to zaslužuje on, naš dragi Barba Šime, naš Viktor Car Emin.

Soko i bijeli orao

Hej Sokole, Sokole
Ponosni i smjeli,
Nad tobom se nadvili
Naši Orli bijeli!

I milo ti kliktaju
Na pomolu sunca:
»Vini mi se Sokole
Do naših vrhunca!

A kad sunce ogrije
Prodolja i gore,
Letićemo ponosno
Nuz to naše more.

Ući ćemo smiono
U uklete dvore
I probudit lepetom
Vilu s Učke gore.

Iskrsnuće dvorovi
I zapjevat Vila
U zakrilju Sokolâ
I Orlovih krila!«....

Jos. A. Kraljić.

Pripovijesti iz istarske povijesti

II.

Borbe s Rimljanima.

Čuli smo, kako su se oko godine 500. prije rođenja Kristova doselili prvi Istrani čak s obala Crnoga Mora u današnju našu pokrajinu Istru. Živeći u njoj u svakom obilju nijesu ipak na-

---

* Viktor Car Emin rodio se u seocu Kraju kraj Lovrana 1. studenoga godine 1870. Bio je profesorom na nižoj srednjoj školi u Opatiji — Voloskom. Napisao je velik broj pripovijesti i romana iz istarskoga života, pa slovi još i danas, kao jedan od najboljih živućih jugoslav. književnika. Sada stanuje na Sušaku i uređuje »Mornar« list za naše pomorce i surađuje u »Mladom Stražaru«, listu podmladka Jadranske Straže u Splitu.

puštali svog starog zanimanja. Plovili su na svojim lakim lađama po svim morima, trgovali s dalekim narodima i dovozili domovima svojim svakojako blago. Ali nijesu samo plovili morem ti naši stari Istrani. Znali bi oni krenuti i prema sjeveru čas vodeći kopnom karavane, čas se otiskujući plovnim rijekama, pa su tako doprli sve do zemalja oko sjevernog mora, odakle su donosili kućama skupocjena krzna, kakovih narodi na jugu nijesu nikad dotad vidjeli. S druge bi strane krenuli na zapad sjeverno-italskom nizinom sve do tadašnje Galije, pa bi i odanle donijeli u Istru svakojakog blaga.

Na moru bijahu tako vješti, da ih nijedan neprijatelj nije mogao pobijediti.

U to se doba počela u Italiji stvarati rimska država koja je htjela da zagospoduje svim svijetom i svim morima, pa tako i s Jadranom i Istrom. Ali namjerila se na tvrdi orah. Istranima je u to doba bio na čelu mladi i junački kralj Epulon. On je oko sebe okupio svu istarsku mladež i stao zadavati Rimljanima mnoge jade. Na brzim svojim lađama zalijetao se je sve

Jedan od najmlađih zagrebačkih Istrana pozdravlja sve čitatelje „Malog Istranina"

dolje do Sicilije. U jednom bi trenu iznikao pred kojim rimskim gradom, bacio se na nj sa svojim Istranima, opljačkao ga i zapalio, a zatim nestao kao da ga je voda progutala. Rimske galije, koje su vozile žito iz Egipta u Rim nijesu bile nikad sigurne. Istrani bi ih sačekali sakriveni u kakvoj zaštićenoj uvalici, nenadano ih napali, pretovarili žito u svoje lađe i odmaglili...

Čak su i sami Spartanci, koji su bili na glasu junaci nastojali da izbjegnu susretu s Istranima, pa su na daleko zaobilazili istarsko more.

Oko godine 185. prije rođenja Kristova odlučiše Rimljani da konačno obračunaju s Istranima. Na samoj istarskoj granici

stadoše graditi tvrdi grad Akvileju, da u nj smjeste svoje vojnike, koji će odavle moći napadati Istrane. Istrani su odmah upoznali namjere Rimljana. I zato nijesu dopuštali da Rimljani zidaju grad, nego bi svakog časa provalili preko rijeke Timava rastjerali rimske radnike i porušili zidove.

Ali Rimljani kad su vidjeli da tako ne će nikada moći grada dovršiti, poslali su na Istrane, koje je vodio stari Epulonov otac, dvije legije vojnika i na samom ih Timavu potukoše.

Istrani su, pobijeđeni, morali dvije godine mirovati, a međutim su Rimljani sagradili Akvileju, dobro je utvrdili i smjestili u nju velik broj vojnika.

U to je umro Epulonov otac. Mladi kralj Epulon ne mogući gledati rimske osvajače na granicama svoje domovine, a htijući i da osveti poraz svoga oca, navijesti im rat.

Zametnula se je strašna borba na život i smrt. Rimljani su provalili sa dvije legije od kojih je svaka imala oko šesnaest tisuća vojnika, i stali goniti Istrane. Istrani se nijesu htjeli ogledati s neprijateljem na bojnom polju, nego su lagano uzmicali, krijući se po klancima i uzvisinama, odakle bi napadali dušmanina iz busije.

Punih šest mjeseci prodirali su Rimljani, a da nijesu stigli dalje nego do Trsta. Kako je bila već jesen, bijahu odlučili da se vrate natrag na zimovanje u Avileju. Da se odmore prije povratka, utaboriše se u dolini Milja pokraj Trsta. Razapeli su šatore i plandovali. Uz obalu se usidrile njihove bojne galije i dobavljale im hranu i vino.

Rimljani nijesu ni slutili da ih s planina oko Milja, motre sokolove oči Epulonove. Epulon je naime uvijek izbjegavao bitku s Rimljanima na otvorenom polju. Ali kad je sada vidio bezbrižne Rimljane u taboru nije više htio odlagati. Jednoga jesenjeg jutra, dok se nad tabor bila spustila magla baci se on sa osam hiljada svojih Istrana na rimski tabor i sasječe čitavu jednu legiju. Rimljani su u velikom strahu stali bacati sa sebe oružje i počeli bježati k moru, da se spase na galijama. Sam konzul morao je bježati i jedva je jedvice stigao na lađu i odbjegao od obale.

Istrani su našli u taboru obilat plijen. Izgladnjeli kako bijahu skićući se punih šest mjeseci po planinama, baciše se na hranu i vino kao gladni vuci. U tili čas isprazniše sve mješine s vinom, koje nađoše u taboru. Ali u zao čas po sebe. Žestoko ih je vino tako omamilo, da su svi pijani popadali kao snoplje i čitavo popodne hrkali kao zaklani. Pa i sam njihov kralj Epulon tako.

Rimski konzul, koji je iz daleka, s galije na moru, promatrao, što se u taboru među Istranima događa, upotrebio je priliku, pokupio preostale vojnike i iskrcao se s druge strane opet na obalu. Hitno je poslao glasnike u Repentabor s druge strane Trsta, gdje je bila utaborena još jedna rimska legija s tri ti-

suće galskih pomoćnika, rastumačio im, kako su se Istrani opili i onda zajedno s njima udario na Istrane. Istrani se prenuše, ali pijani kako bijahu, nijesu se mogli držati ni na nogama. I tako ih Rimljani sve do posljednjega posmicaše. Spasio se samo Epulon, kojega su neki trijezniji vojnici podigli na konja, privezali ga konopina i potjerali konja u planine.

Rimljani su sada imali otvoren put u Istru. Ali jer se već približavala zima, a uz to bijahu izgubili mnogo vojnika, naumiše da se vrate u Akvileju, pa da se na proljeće opet vrate. Tako i uradiše.

A dotle je Epulon stao ponovno sakupljati vojsku da na proljeće dočeka Rimljane i pobijedi ih ili pogine...

Ponos

Pred gospodskim dvorcem stali prosjaci: sirota žena i drapavo čedo. Zazvoniše. Vlasnik dvora otvori vrata, pa se prodere na jadnicu:

— Tornjaj se s tim derištem, ajde na rad.

— Slaba sam, gospodine, molila sam radnje, — odbiše me. Udijeli, Bog ti plati!

— Tornjaj se — zaviče gospodin kô bijesan i udari ženu...

...Nekoliko dana zatim sreo je onaj isti gospodin ono drapavo čedo samo naslonjeno na ćošku velike palače. Sjetio se onog dana, pa se zasramio i valjda, da popravi ono bahato postupanje, pridje dječaku, te mu htjede udijeliti nekoliko dinara. Dječak ga pogleda prezirno i odvrati:

— Ne ću iz vaše ruke.

Neki gospodin, koji se ondje desio, upita mališa:

— Zašto ne ćeš iz njegove ruke, a gladan si?

— Ne ću dara iz ruke, koja se digla proti mojoj rodjenoj majci — odpovrnu drapavo čedo. **Rikard Katalinić Jeretov.**

Našoj uzdanici

Na vama još derdani vise o vratu
I stazu vam busenje stere i cvijeće,
Na osmijehu mladosti ruže vam cvatu
I život se njiše na ljuljalci sreće.

U srcu vam radosti protekla česma
I bruji životom i biser vam truni,
Pred vama u zanosu krili se pjesma
Sa osmijehom sreće i zlatom na kruni.

Oj mladosti lijepa, oj mladosti draga,
Ded vini se smjelo u sokolskom letu,
U tebi nam budućnost, sreća i snaga
I ponos u domu i ime u svijetu!

Jos. A. Kraljić.

Lijepa naša Istra

Pod gordom i ponosnom Učkom gorom stisnula se kao prekrasna ptičica u zatišju, kao dragocjen biser u školjki, lijepa naša Opatija. Kada svijetom huje bure i ledeni vjetrovi, kada

snijeg prekriva bregove i dolove, a studen grize i prodire do kostiju, Opatija se smješka, grijana suncem; oko nje cvate cvijeće i buji vječno proljeće. Nepregledne lovorove šume prostiru joj se u zaleđu, uvijek zelene paome njišu se nad valovima, a more žubori, zapljuskuje, šapće i miluje joj obale.

I Opatija imade za sobom svijetlu povijest. Još prije pedeset godina ona je bila malo ribarsko mjestance, kamo su se sklanjali stari morski vuci, pomorski kapetani i isluženi mornari. Nakon što bi ovi junaci ispremlatili sva mora, obišli po nekoliko puta na svojim jedrenjacima čitav svijet, vraćali bi se ovamo k svojoj unučadi i pričali im doživljaje, strašne borbe s pobješnjelim valovima, s gusarima i morskim nemanima.

LIJEPA NAŠA ISTRA: Opatija.

I živjeli su sretni, ti stari kapetani, sa svojim vjernim drugaricama, starim bakicama našim, smireni i zadovoljni u ovom ubavom kutiću zemaljskoga raja.

Ali jednoga dana njihov je mir bio narušen. Strani neki i daleki ljudi, a stoljetni dušmani našeg roda i poroda, dođoše i stadoše zidati velike palače, sjajne kavane i bogate hotele. I počeše nametati lijepoj našoj dotad hrvatskoj i slavenskoj Opatiji svoje tuđe običaje, svoj strani jezik. Stari su se pomorci morali povući s obale dublje u lovorovu šumu, da dadu mjesta onim bogatunima, koji su kupovali i otimali sve do čega bi došli i kuće i zemlju i šume i perivoje . .

Ali jedno nijesu mogli vrijednim Opatijcima nikada oduzeti, nikada kupiti: duše narodne i jezika slatkog. I tako je Opatija do dana današnjega ostala uvijek naša i samo naša, jugoslavenska. Stranci su došli i prošli, a naši su ostali.

U Opatiji su živjeli i radili naši najvrijedniji narodni radenici. Tu je bila Družba Svetog Ćirila i Metoda, tu je živio

veliki istarski književnik Viktor Car Emin, o kojem vam pričamo i na drugom mjestu, tu je radio dugi niz godina i naš vrli Barba Rike, najveći istarski pjesnik Rakard Katalinić Jeretov i mnogi, mnogi drugi.

Svaka čast Opatiji i vrijednim Opatijcima, koji nikad nijesu okaljali svog čestitog jugoslavenskog obraza, iako je iskušenje bilo veliko, jer neprijatelj nije štedio zlata, da kupi naše domove, naše ljude i sav narod.

Naši oci i naše majke

Svi ste vi od reda, dragi moji mališani, rođeni daleko od našeg zavičaja, daleko od drage naše Istre. I zato niti ne znate, nego samo po pričanju, kako je ona krasna kako zlatan narod živi u njoj. Vi ni ne znate, kako žive tamo naši djedovi i bakice, naša braća i seke, koji ostadoše dolje pod neprijateljskom vlašću, čuvajući ljubomorno svoju zemlju.

Eto vam stoga nekoliko sličica. Vidite li ovog starog djeda, kako samo zamišljeno koraca i žalosno gleda u zemlju. A znate li zašto je tužan, zašto veselo ne zapjeva i ne potjera svog magarčića da poleti kao vihor?

Ta kako da i bude veseo, kad je sam i napušten. Mi smo ga morali ostaviti i pobjeći pred dušmaninom, a s nama podoše i naša djeca naši mali Istrani. A on je ostao sam i ne može k nama u slobodnu Jugoslaviju. Jer on mora ostati da čuva dom i rodnu grudu, da je neprijatelj ne otme, dok nas nema.

A tako je veselo i živahno bilo nekoć. Vidite li onog magarčića kako i on nekud snuždeno kasa za našim djedom. Nekada smo mi objesno jahali na njemu, potjerali ga preko ograda i zidova, a on je jurio kao vihor, da je bila milina. Ponekad bi

nas znao i prebaciti u grabu, ali nas to nije smetalo. Magarac nije žirafa, malen je i nizak i mi se ne bi skoro nikad pozlijedili. A stari se je naš djeda onda veselo smijao, dozivao nas i vadio iz dubokih bisaga šaku badema ili lješnjaka . . .

Ovaj starac to vam je jedan od naših djedova iz Sv. Ivana od Šterne na zapadnoj obali Istre.

*

A ove dvije vrijedne Istranke? To su vam dvije istarske majke iz Nerezina na Malom Lošinju. Šetale lijepim puteljkom i zastale da se odmore. Sjele na zid kraj ceste i nekud se zagledale. Iza njih divna šuma, širokolisnati kaktusi i modro nebo.

Lijepo su opremljene. Veliki zlatni koluti vise im na ušima, oko vrata im nekoliko nizova ko krv crvenih koralja, pomno šivena i finim ručnim radom iskićena košulja bijeli im se na grudima, a crni baršunasti prslučić ostaviše otkopčan, da im ne bude vruće. Jer i Lošinj je zemlja sunca i proljeća. Niz pojas im padoše raznobojni traci, kojima pričvrstiše pregačicu, a ulašteni opančići nenapadno proviruju ispod plavih haljina.

Lijepe su naše istarske narodne nošnje. Takove nijedan drugi narod na svijetu nema . . .

Badnji dan Istrana

Badnja je noć. Vjetar zviždi i trese silazeć niz obronke u tamna prodolja i vraćajuć se sa zaplakanih obala u selo. Pod udarom i trešnjom otvaraju se i zatvaraju vrata na napuštenim kućicama. Škripe i cvile... Razbijena stakla padaju sa prozora na pusta dvorišta. Sa zvonika bez krova i zvonova čuje se mučno uzdisanje sovuljage i sanljivo dozivanje ćuka. Selo je pusto i tužno. Samo sa dvorišta na obronku zavija pas bolno i tuži za gospodarom. Glas mu je očajan. Čuju ga u gradu, smiju se i razgovaraju o pustom selu i o udovici Mari. O njoj i njenom bolesnom sinčiću. Još su oni tu. Drugi su otišli nekud daleko i odilazeć okretali se, tražili okom krovove svojih kuća, stiskali pesnice i — plakali . . .

— — — — — — — — —

U sirotinjskoj kolibi tinjao je pred Bogorodičinim likom žižak i bacao slabo svijetlo po sobici. Mare je klečala pod slikom i molila. Usne su joj podrhtavale, a na blijedu licu odrazivao se puteljak, kuda su proticale njene suze, sve jedna za drugom, sve jedna krupnija od druge.

U kutu sobice spavao je na trošnom krevetu Marin sinčić. Mare bi ustajala, prilazila krevetu, nadvijala se nad uzglavlje malog bolesnika i pokrivala mu brižljivo nožice i ramena. Onda bi se vraćala na svoje klecalo i dalje molila.

A vani je zviždao vjetar sve jače i tresao sa rasklimanim trijemovima mrtva sela. Uz lomnjavu vjetra i huk mora dopirao je iz daljine tugaljiv pjev božićnje pjesme:

Na tom mladom ljetu veselimo se,
Mladoga kralja mi molimo . . .

Mare se uhvatila za srce, priskočila k prozoru i dugo nijemo piljila u prazninu puste i tamne noći.

— Majko! — oglasi se Slavko.

— Sine moj!

— Jesi li molila?

— Molila sam, dijete moje.

— I bila si s ocem . . . Vidio sam ja.

— Sine! — preplaši se majka.

— Ah, kako je ono bilo lijepo . . . Kolika jata, Bože! . . .

Majka se približi krevetu i položi ruku na čelo malog bolesnika, koje je u ognjici gorjelo kao glavnja.

— Spavaj, spavaj, dijete moje . . . Vidiš, strašna je noć . . .

Slavko uhvati majku za ruku i smiješeći se nastavi:

— Kako su veselo zobali iz očeve kape . . . i pili iz tvojih njedara . . . Vidio sam ja . . .

Majku su oblile suze, pa okrene lice od sina, koji ju je neprekidno gledao svojim velikim crnim očima.

— Zašto me ne gledaš majko? . . . Što su vam kazali, reci? Zašto mi to tajiš? Ta i otac je lane govorio, da će doći . . . Sjećaš se, na Badnjidan, kad smo sjedili pri večeri . . . A onda dođoše i susjedi, pa su i oni tako govorili . . . A zašto ne dolaze danas? . . . Zašto ih ne pozoveš? . . . Gdje je otac? . . .

Uboga Mare nije se već mogla suzdržati od boli, pa zagrli grčevito sina i jecajući progovori:

— Susjedi će se vratiti . . . Išli su preko mora . . ., išli su daleko . . . A i otac . . . i on će se vratiti . . .

Vjetar zaurla i jače.

— Ti mi nešto tajiš, majko! — osmjehne se Slavko i zaprijeti nedužno majci svojim mršavim prstićem . . . Otac se vratio, . . . i orlovi su došli . . ., bijeli ko snijeg . . . Vidio sam, kako zoblju iz očeve kape . . . Evo vam duše, — rekao je otac, zobljite, vaša je . . . A zatim si ti stupila bliže, razgalila im svoje grudi, otvorila srce i nadodala: — Napijte se, orlovi, da u vama prostruji krv novoga zavjeta . . . Onda su orlovi krvavih kljunova odletjeli i obećali vam veselo narođenje Hristovo . . . Sve sam to vidio i čuo, a ti mi tajiš . . . Samo susjedi! . . . E, znam . . ., oni će doći sa većim jatom . . .

Uto se dječak okrene i izvuče ispod jastuka sokolsku kapu:

— Evo je, očeva je! Napuni je majko svojim suzama, da se orlovi napiju. Tvoje su suze vruće, pa će im ogrijati krv, što je popiše iz tvojih grudiju . . . .

Majka je stajala u kutu ko okamenjena i slušala sina, koji je neprestano govorio i mahao očevom kapom kao da nekoga pozdravlja.

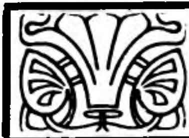
— Dolaze, eno ih! . . . Klekni majko i moli, da se spuste na naše obale! — kliktao je dječak u nekom zanosu sklopivši ruke.

Majka klekne, upre pogled u Bogorodičin lik i zaplače gorko . . . Kroz zvižduk vjetra i huk mora dopirao je iz daljine tugaljiv pjev:

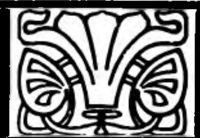
Na tom mladom ljetu veselimo se,

MLADOGA KRALJA MI MOLIMO . . . .!

Jos. A. Kraljić.

RAZNO

JEDANAESTGODIŠNJI PISAC. Jedanaestgodišnji učenik J. Marsh iz Milforda u Americi napisao je životopis predsjednika Sjevero-američkih Sjedinjenih Država Hoovera (čitaj Úvra!). Predsjednik je za to saznao, pročitao knjigu i pohvalio je. Pozvao je k sebi mladoga pisca u glavni grad Washington (čitaj: Uešinktn) pogostio ga i dugo se s njime razgovarao.

Amerikanci su knjigu za čas pokupovali, pa je mladi pisac morao odmah dati tiskati i drugo izdanje.

DJETINJA LJUBAV. Dogodilo se to u okolici Brna u Čehoslovačkoj. Dvije djevojčice, kojima bijaše umrla majka pošle su uoči Dušnog dana u šumu da nakopaju crne zemlje, kojom će da posipaju grob svoje majke kako bi zimsko cvijeće bolje na njem uspjevalo. Uđoše u jedan rov i stadoše kopati zemlju. Ali na svoju nesreću! Jer tek što su počele kopati srušila se na njih velika naslaga zemlje i ugušila ih. Kad su ih ljudi našli bile su već mrtve.

HOĆEŠ LI DA DOŽIVIŠ STO GODINA? Neki amerikanski liječnik daje nam ove mudre savjete: 1. Ne jedi nikad mesa! 2. Pij mnogo mlijeka! 3. Spavaj deset sati dnevno. 4. Spavaj kraj otvorena prozora! 5. Ne puši! 6. Ne pij ni vina, ni pive, ni rakije, nit ikakvog žestokog pića. 7. Čuvaj se lijenosti, jer ona je prvi korak do groba. 8. Ne srdi se nikada.

HTIO SE SAKRITI PRED OCEM PA PLATIO GLAVOM. U selu Hlučinskom u Čehoslovačkoj zbio se ovaj žalostan događaj. Dječak Pavao Deml pošao je s ocem u polje kositi djetelinu. Kad je otac pokosio djetelinu stao ju je vilama trpati na kola, a Pavao mu pri tom pomagao. Najednom se dječak htio malo našaliti. Popeo se u kola, kad otac nije vidio i zakopao se u djetelinu. Otac ništa zla ne sluteći bacao je i dalje djetelinu na kola, a kad je svršio zabo je u djetelinu kosu. U tom trenu začuje se iz djeteline vrisak. Kosa je probola maloga Pavla. Otac obezumljen od tuge raskopao djetelinu i izvadio sinčića svega u krvi. Malo zatim dječak je izdahnuo.

Djeco, nemojte se neoprezno šaliti.

I TAJ ZNA LAGATI! Neki lovac, koji je putovao po Africi pričao je: »Putujući po Africi našao sam se jednoć u pustinji, gdje nije bilo nikakve hrane. Što mi je drugo preostalo, nego da izujem čizme i pojedem ih. Da, ali sad je istom bilo naopako. Bosonog nijesam mogao hodati, jer je kraj bio pun trnja i kamenja. Umoran legnem pod jedan grm i usnem. Sanjao sam, da sam se vratio kući, kad li me probudi neobično neko škakljanje po tabanima. Dvije velike zmije navalile na moje noge i stale ih proždirati. To je bio moj spas. Pustio sam da mi proždru noge do koljena, nato uzmem oštar nož i lijepo im obrežem glave. Zmije su bile u čas mrtve. Zatim sam odrezao suvišan dio njihova repa, upravo na kraju mojih nožnih prstiju, svezao taj kraj špagom i imao sam lijepe čizme od prave pravcate kože...«

Lovci obično mnogo lažu, ali ovako masno lagati, kako je lagao ovaj afrički lovac, nijesmo još nikada čuli, zar ne?

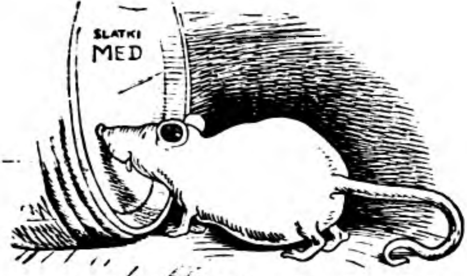

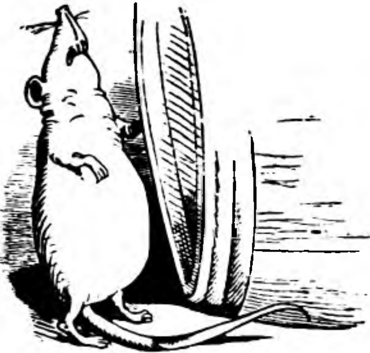
VESELI KUTIĆ

DOSJETLJIVI MIŠ OBLIZAVČIĆ.

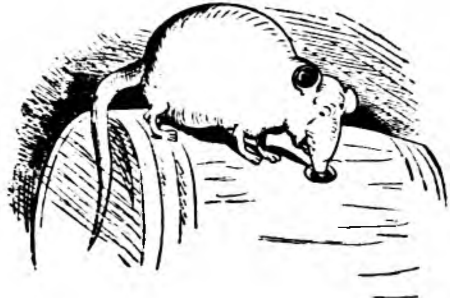
Pogledajte ga samo tog prefriganca, malog miša Oblizavčića, kako je tust, debeo i ugojen. Ta kako i ne bi, kad obliže sve do čega dođe. Ovdje odgrize komadić kobasice, tamo omasti brk slaninom, negdje provrta cijeli sir, a negdje opet načme čitavu šunku. Svuda njuška, svuda

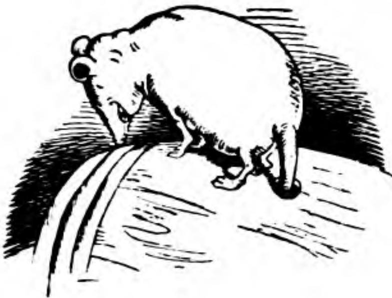
zaviruje, svakud mu je otvoren put, a ako nije on će ga već sam otvoriti.

Zabasao vam tako taj naš prefriganac u podrum, pa se vrti i razgledava, ne bi li što dobra našao. da oblizne, ali uzalud. Svuda same bačve, zatvorene i dobro obijene.

Kad li što je to? Nekakav fini miris podraškao mu nosnice. »Gdje li se samo nalazi ta božanska tekućina«, razbija si glavu naš Oblizavčić i traži, traži oko sebe.

»Aha! tu li si mi!« usklikne najednoć. Na jednoj je bačvi ugledao

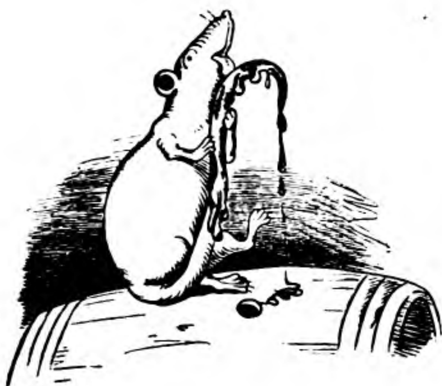
i pročitao natpis: Slatki med! (Oblizavčić je naime naučio čitati, vršljajući među prašnim Jurićevim knjigama. od kojih je jednu i pojeo!)

Našavši bačvu s medom počeo je tražiti, kako bi do njega. I na nje-

govu sreću bačva je bila otvorena. Da, ali otvor je premalen, pa kako će do meda.

Nije ni naš Oblizavčić iz bedakove kuće, a da se ne bi znao snaći. U njegovoj glavici ima dosta pameti, možda čak i više nego li u Jurićeve

koji ima glavu bar dvadeset puta veću od njega.

I Oblizavčić se lijepo okrenuo, turio repić kroz rupu, namočio ga u medu i izvukao. Eh, kako ga je zatim slasno oblizavao.

I tako ne samo jedamput, nego i dva i tri i deset puta, sve dok se nije najeo da je sve pucalo . . .

Prefriganac vam je veliki taj Oblizavčić. Šta vi velite, djeco, zar nije?

Prijatelji Malog Istranina

Veleindustrijalac Frano Petrinović iz Londona darovao je u fond »Malog Istranina« 2.500.— dinara.

po 40.— Din Rud. Tomašić, Zagreb.

po 8.— Din darovali su: Dragica Vlah-Bajok, Zagreb (pretplaćuje prof. Marčelja); Ivka Marušić, Zagreb; Davi Romej, Perast; Mato Mihovilović, Đenović; Ivka Bakarčić, Sušak; Savo Kosović, Podbablje; Bogdan Lazević, Podbablje; Mate Tonković, Podbablje; Josip Gjuratić, Zmijavci.

*

G. Prof. Ivan Ivančić sa Sušaka zatražio je da mu se šalje mjesečno po 50, a gdja Marija Hodnig, učiteljica iz Splita po 100 primjeraka »Malog Istranina«.

Općina Štrigova poslala nam je 300.— Dinara i pretplatila tako 25 siromašnih učenika.

Gradsko načelstvo u Slav. Požegi pretplatilo je 3 komada.

Gradsko načelstvo u Bjelovaru poslalo je 120.— Din u ime pretplate za 10 vrijednih učenika. Tako isto i Gradsko načelstvo Varaždin.

No najveća se je iskazalo Sokolsko društvo u Imotskome ili bolje njegov vrijedni tajnik brat Matić On je za najkraće vrijeme prikupio i poslao nam 147 pretplatnika, koji su odmah i namirili pretplatu. U ruke nam je dospjelo pismo, koje je upravio svojim znancima, a u kojima ih poziva da pretplate svoju djecu na naš list. Pismo iz posebnih razloga ne možemo objelodaniti, ali mi smo ga pomno pohranili i predat ćemo ga

djeci našoj, nek jednom vide, s kolikim su žarom vrijedni jugoslavenski Sokoli radili za spas sirote Istre.

Svim se darovateljima i prijateljima u ime patnice Istre i zarobljenih malih Istrana najusrdnije zahvaljujemo. Ugledali se i drugi u njihov lijep primjer.

Tiskanje lista i izradba slika iziskuju velike novčane žrtve. Sjećajte se stoga Malog Istranina u svakoj prilici i poduprite ga kojim dinarom.

Nemojte zaboraviti da na stotine tisuća zarobljenih malih Istrana pitaju svakog dana: »A što naša mala braća s onkraj granice? Misle li što na nas ili će nas zaboraviti i pustiti da žalosno propadnemo?«

Jedan veliki dobročinitelj »Malog Istranina«.

Prije mnogo i mnogo godina otisnuo se u svijet, u daleku Ameriku, jedan naš vrijedni mladić iz dične Dalmacije, imenom Frano Petrinović. U tuđem svijetu, među stranim ljudima, u muci je i znoju zarađivao svoj kruh. Jer tuđa zemlja ne pozna milovanja. I radio je kao crv, marljivo i predano, a Bog, koji svojih nikad ne ostavlja, nije ostavio ni njega. Udijelio mu svoj obilati blagoslov i taj je dobri mladić postao bogati gospodin. Sada živi u Londonu kao suvlasnik jedne od najvećih trgovačkih kuća, koja imade svoje ogromne parobrode, silna poduzeća i na desetke tisuća radnika.

Ali taj gospodin nije nikada zaboravio dragu zemlju svojih otaca, svoju lijepu domovinu. Mislio je na nju s mnogo ljubavi, dok se je borio s nepogodama života, a misli na nju i danas, kad je u obilju. Svaki lijepi pokret u domovini, svaku plemenitu akciju on živo podupire.

A saznavši da postoji naš list, s tako uzvišenom zadaćom, on je smjesta pružio svoju ruku pomoćnicu i kad je ovih dana nakon dugogodišnjeg izbivanja iz domovine prošao kroz Zagreb, nije propustio, a da se ne spomene i našeg »Malog Istranina«. Poklonio je u fond dvije tisuće i pet stotina dinara s mnogo želja, da bi list uspio, lijepo se opremio i dospio u ruke svakog malog Jugoslavena, potičući ga na rad i ljubav za sirotnu braću u Istri.

Živio naš prijatelj i dobročinitelj gosp. Frano Petrinović!

Ugledali se i drugi naši imućnici u njegov svijetli primjer!

Mala pošta

Gordana Kovačević, Šibenik. »Mali Istranin« br. 1. posvema je raspačan i nemamo više niti jednog komada, pa nam je veoma žao što ga ne možemo poslati.

Drago Stude Vladin, Kaštel Novi — Split. I Tebi moramo, nažalost, javiti isto.

J. Stanišić, Oroslavlje. Svim pretplatnicima, koje navadate u pismu list se redovito šalje, pa nas čudi da ga svakiput ne dobivate u redu. — Krivnja nije na nama, nego valjda na pošti. Interesirajte se na pošti u Oroslavlju.

Krsto Mihotić, K. Gomilica. Vaša krasna pjesma bila je već složena i već htjedosmo da je objelodanimo, ali — našao se netko jači od nas i od vas, pa smo je morali izbaciti. Mislimo da nas razumijete. Moramo, na žalost, svi zajedno ulijevati mnogo vode u vino, da ne bude prežestoko, pa ćete morati i vi tako. Čekamo i nadalje vašu bratsku suradnju i pomoć.

Petrislav A. Matas. Isto vrijedi i za Vašu pjesmu »Sočkoj banovini«. I nju čuvamo za bolja vremena.

ODGONETKA.

Zagonetke u trećem broju.

SVAKO JE SVOJE SREĆE KOVAČ.

ZAGONETKE.

S '2 ka $\frac{\text{gra}}{\text{ja ja ja}}$ buke, a $\frac{+\ 4}{\text{vrhu}}$

Vlasnik, izdavač i odgovorni urednik: Ernest Radetić, Zagreb, Boškovićeva ulica 20. — **Tiskara C. Albrecht** (P. Acinger), Zagreb, Radićeva ulica 26.
Za tiskaru odgovara: **Dragutin Šulce**, Zagreb, Klajićeva ulica 4.